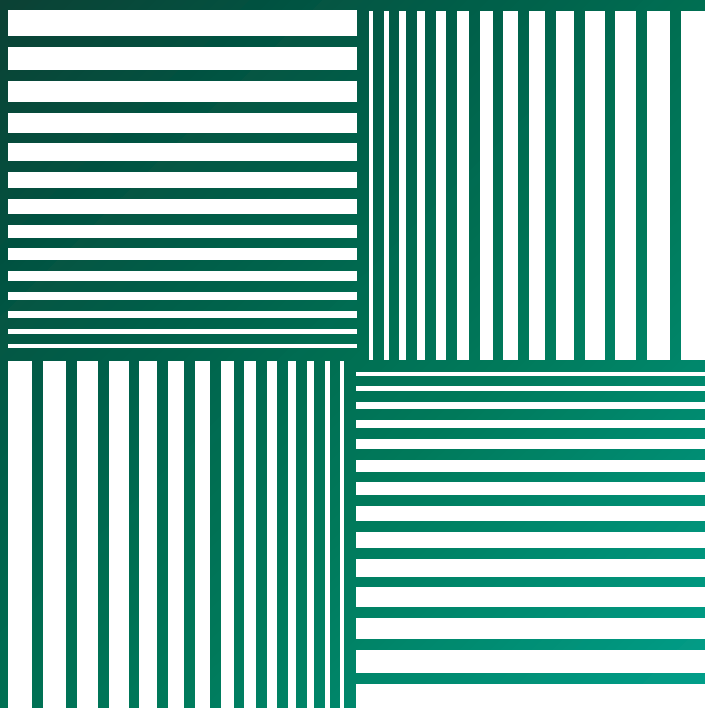


Simona Drukteinienė
Algis Norkūnas

CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS PRAKTIKUMAS



MRU
MYKOLO ROMERIO
UNIVERSITETAS

CIVILINĖ ATSAKOMYBĖ

P r a k t i k u m a s

SIMONA DRUKTEINIENĖ
ALGIS NORKŪNAS

CIVILINĖ ATSAKOMYBĖ

P r a k t i k u m a s

Mokymo priemonė



Vilnius, 2017

Recenzavo:

Prof. dr. JULIJA KIRŠIENĖ

Doc. dr. AGNĖ TIKNIŪTĖ

Vytauto Didžiojo universiteto Teisės fakulteto Privatinės teisės katedra

Rekomendavo spausdinti:

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Privatinės teisės institutas
2017 m. vasario 9 d. (susirinkimo protokolo Nr. PTI-16/17-8)

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto taryba 2017 m. kovo 2 d.
(nutarimo Nr. 1T-10)

Mykolo Romerio universiteto Mokslinių-mokomųjų leidinių
aprobavimo leidybai komisija 2017 m. balandžio 5 d.
(posėdžio protokolo Nr. 2L-16)

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama

Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos

Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

ISBN 978-9955-30-253-7 (spausdintas)

ISBN 978-9955-30-252-0 (internete)

© Simona Drukteinienė, 2017

© Algis Norkūnas, 2017

© Mykolo Romerio universitetas, 2017

© Viršelio dailininkė Jūratė Juozėnienė, 2017

© VĮ Registrų centras, 2017

Ivadas

Šis iš esmės atnaujintas ir papildytas civilinės atsakomybės seminarų praktikumas skirtas Lietuvos aukštųjų mokyklų teisės studijų studentams, studijuojantiems teorinį ir praktinį civilinės atsakomybės dalyką. Praktikumui gali būti naudojamas mokantis savarankiškai ir padedant dėstytojui. Leidinys taip pat pravers teisės praktikams, siekiantiems tobulinti civilinės atsakomybės srities žinias, ir visiems teise besidomintiems.

Praktikumą pagal atskiras temas suskirstytas į 19 seminarų planų. Kiekvieno seminaro plano pradžioje pateikiama temos turinį atskleidžiančių teorinių žinių. Žinių įtvirtinimo klausimai skirti pasitikrinti, ar tema išstudijuota pakankamai. Praktinės užduotys turėtų padėti įgytas teorines žinias taikyti gyvenimiškose situacijose. Sprendžiant užduotis, jose pateiktas faktines aplinkybes reikėtų vertinti įžvelgiant teisinius aspektus ir kvalifikuoti teisiniu požiūriu. Pabrėžtina, kad sprendžiant ir komentuojant užduotis gali tekti remtis ne tik civilinės atsakomybės, bet ir kitų civilinės teisės institutų normomis. Kiekvieno seminaro plano pabaigoje pateikiamas specialiosios literatūros ir teisės aktų, kuriais autoriai rėmėsi rengdami praktikumą ir kuriais siūloma naudotis nagrinėjant konkrečią temą, sąrašas, taip pat teikiama nuorodų į Lietuvos teismų praktiką, kurioje suformuluotos konkrečiam klausimui spręsti reikšmingos teisės taikymo ir aiškinimo taisyklės. Analizuojant temą siūlytina remtis ir papildoma, į sąrašą neįtraukta literatūra.

Pagarbiai

Praktikumo autoriai:

dr. SIMONA DRUKTEINIENĖ, Mykolo Romerio universiteto
Teisės fakulteto Privatinės teisės instituto docentė,
Europos deliktų ir draudimo teisės centro (ECTIL) bendradarbė, advokatė
ALGIS NORKŪNAS, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjas,
Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Privatinės teisės instituto
partnerystės docentas

Santrumpos

adm. – administracinis, administracinė

b. b. – baudžiamoji byla

BBS – Baudžiamųjų bylų skyrius

BK – Baudžiamasis kodeksas

c. b. – civilinė byla

CBS – Civilinių bylų skyrius

CK – Civilinis kodeksas

d. – dalis

DK – Darbo kodeksas

EEB – Europos ekonominė bendrija

EFTA – Europos laisvosios prekybos asociacija

ES – Europos Sąjunga

ESTT – Europos Sąjungos Teisingumo Teismas

LAT – Lietuvos Aukščiausiasis Teismas

LApT – Lietuvos apeliacinis teismas

LRKT – Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

LVAT – Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas

p. – punktas

str. – straipsnis

Turinys

<i>Ivadas</i>	5
Santrumpos	5
1 seminaras. Sutartinė ir deliktinė civilinė atsakomybė: įvadiniai klausimai. Sutartinės ir deliktinės atsakomybės pagrindų konkurencija	11
1.1. Teorinės žinios.....	12
1.2. Žinių įtvirtinimo klausimai	14
1.3. Užduotys	16
1.4. Literatūra	17
2 seminaras. Civilinės atsakomybės formos. Netesybos. Palūkanos	19
2.1. Teorinės žinios.....	20
2.2. Žinių įtvirtinimo klausimai	24
2.3. Užduotys	25
2.4. Literatūra	28
3 seminaras. Civilinės atsakomybės pagrindai: neteisėti veiksmai, kaltė deliktinėje atsakomybėje	31
3.1. Teorinės žinios.....	32
3.2. Žinių įtvirtinimo klausimai	37
3.3. Užduotys	38
3.4. Literatūra	39
4 seminaras. Civilinės atsakomybės pagrindai: neteisėti veiksmai, kaltė sutartinėje atsakomybėje	41
4.1. Teorinės žinios.....	42
4.2. Žinių įtvirtinimo klausimai	43
4.3. Užduotys	43
4.4. Literatūra	45
5 seminaras. Civilinės atsakomybės pagrindai: žala	47
5.1. Teorinės žinios.....	48
5.2. Žinių įtvirtinimo klausimai	53
5.3. Užduotys	54
5.4. Literatūra	56

6 seminaras. Nuostoliai.....	59
6.1. Teorinės žinios.....	60
6.2. Žinių įtvirtinimo klausimai.....	63
6.3. Užduotys.....	63
6.4. Literatūra.....	65
7 seminaras. Neturtinės žalos atlyginimo ypatumai.....	67
7.1. Teorinės žinios.....	68
7.2. Žinių įtvirtinimo klausimai.....	74
7.3. Užduotys.....	75
7.4. Literatūra.....	78
8 seminaras. Civilinės atsakomybės pagrindai: priežastinis ryšys. Solidarioji ir dalinė atsakomybė.....	83
8.1. Teorinės žinios.....	84
8.2. Žinių įtvirtinimo klausimai.....	89
8.3. Užduotys.....	90
8.4. Literatūra.....	94
9 seminaras. Civilinę atsakomybę šalinantys pagrindai.....	97
9.1. Teorinės žinios.....	98
9.2. Žinių įtvirtinimo klausimai.....	103
9.3. Užduotys.....	104
9.4. Literatūra.....	106
10 seminaras. Civilinė atsakomybė už kito asmens kaltę. Samdančio darbuotojus asmens civilinė atsakomybė.....	109
10.1. Teorinės žinios.....	110
10.2. Žinių įtvirtinimo klausimai.....	112
10.3. Užduotys.....	113
10.4. Literatūra.....	115
11 seminaras. Civilinė atsakomybė už nepilnamečių asmenų padarytą žalą.....	117
11.1. Teorinės žinios.....	118
11.2. Žinių įtvirtinimo klausimai.....	120
11.3. Užduotys.....	121
11.4. Literatūra.....	123

12 seminaras. Pripažintų neveiksniams ar ribotai veiksniais tam tikroje srityje, negalinčių suprasti savo veiksmų reikšmės ir jų valdyti asmenų padarytos žalos atlyginimas	125
12.1. Teorinės žinios.....	126
12.2. Žinių įtvirtinimo klausimai.....	129
12.3. Užduotys.....	130
12.4. Literatūra.....	132
13 seminaras. Didesnio pavojaus šaltinio valdytojo civilinės atsakomybės ypatumai	133
13.1. Teorinės žinios.....	134
13.2. Žinių įtvirtinimo klausimai.....	137
13.3. Užduotys.....	138
13.4. Literatūra.....	140
14 seminaras. Savininko (valdytojo) atsakomybė už žalą. Gyvūnų savininko (valdytojo) atsakomybė už gyvūnų padarytą žalą	143
14.1. Teorinės žinios.....	144
14.2. Žinių įtvirtinimo klausimai.....	146
14.3. Užduotys.....	147
14.4. Literatūra.....	149
15 seminaras. Atsakomybė už žalą, padarytą dėl netinkamos kokybės produktų arba paslaugų	151
15.1. Teorinės žinios.....	152
15.2. Žinių įtvirtinimo klausimai.....	160
15.3. Užduotys.....	161
15.4. Literatūra.....	163
16 seminaras. Valstybės ir savivaldybės atsakomybė už žalą, padarytą neteisėtais leidžiamosios ir vykdomosios valdžios aktais	165
16.1. Teorinės žinios.....	166
16.2. Žinių įtvirtinimo klausimai.....	170
16.3. Užduotys.....	170
16.4. Literatūra.....	172

17 seminaras. Valstybės atsakomybė už žalą, padarytą neteisėtais teismo veiksmais, ikiteisminiame tyrime, administraciniame procese	175
17.1. Teorinės žinios	176
17.2. Žinių įtvirtinimo klausimai	179
17.3. Užduotys	180
17.4. Literatūra	182
18 seminaras. Ikisutartinės atsakomybės ypatumai	185
18.1. Teorinės žinios	186
18.2. Žinių įtvirtinimo klausimai	189
18.3. Užduotys	189
18.4. Literatūra	191
19 seminaras. Kitos žalos kompensavimo sistemos.	
Jų santykis su civiline atsakomybe.....	193
19.1. Teorinės žinios	194
19.2. Žinių įtvirtinimo klausimai	198
19.3. Užduotys	199
19.4. Literatūra	201

1 seminaras

*Sutartinė ir deliktinė civilinė
atsakomybė: įvadiniai klausimai.
Sutartinės ir deliktinės atsakomybės
pagrindų konkurencija*

1 seminaras. Sutartinė ir deliktinė civilinė atsakomybė: įvadiniai klausimai. Sutartinės ir deliktinės atsakomybės pagrindų konkurencija

1.1. Teorinės žinios

Civilinė teisinė atsakomybė

Remiantis CK, „tai turtinė prievolė, kurios viena šalis turi teisę reikalauti atlyginti nuostolius (žalą) ar sumokėti netesybas (baudą, delspinigius), o kita šalis privalo atlyginti padarytus nuostolius (žalą) ar sumokėti netesybas (baudą, delspinigius)“ (CK 6.245 str. 1 d.).

Civilinės atsakomybės ypatybės:

- 1) turtiškumas;
- 2) privatumas;
- 3) dispozityvumas;
- 4) naujumas.

Pagrindinė civilinės atsakomybės funkcija – kompensacinė.

Civilinė atsakomybė tėra tik vienas iš civilinių pažeistos teisės gynimo būdų.

Civilinės atsakomybės prievolės elementai

1. Šalys – kreditorius ir skolininkas. Kreditoriui priklauso teisė reikalauti atlyginti žalą (CK 6.1 str.). Skolininkui tenka pareiga atlyginti žalą (CK 6.1 str.). Kreditorius ir skolininkas ne visada yra žalą patyręs ar ją padaręs asmuo.
2. Dalykas – veiksmai, skirti žalai atlyginti, kuriuos kreditoriaus naudai privalo atlikti skolininkas (CK 6.281 str.).
3. Objektas – turtas ar pinigai.

Sutartinė civilinė atsakomybė

Remiantis CK, „tai yra turtinė prievolė, kuri atsiranda dėl to, kad neįvykdoma ar netinkamai įvykdoma sutartis, kurios viena šalis turi teisę reikalauti nuostolių atlyginimo ar netesybų (sumokėti baudą, delspinigius), o kita šalis privalo atlyginti dėl sutarties neįvykdymo ar netinkamo įvykdymo padarytus nuostolius arba sumokėti netesybas (baudą, delspinigius)“ (CK 6.245 str. 3 d.).

Deliktinė civilinė atsakomybė

Remiantis CK, „tai yra turtinė prievolė, atsirandanti dėl žalos, kuri nesusijusi su sutartiniais santykiais, išskyrus atvejus, kai įstatymai nustato, kad deliktinė atsakomybė atsiranda ir dėl žalos, susijusios su sutartiniais santykiais“ (CK 6.245 str. 4 d.).

Sutartinės ir deliktinės atsakomybės panašumai:

1. Turtinis pobūdis.
2. Pagrindinė funkcija – kompensacinė.
3. Jų taikymas nepašalina galimybės taikyti kitas teisinės atsakomybės rūšis ir kitus civilinius teisinius gynimo būdus.
4. Naujumas egzistuojančios sutarties ar delikto požiūriu.
5. Skolininkas patiria neigiamų turtinių padarinių.

Sutartinės ir deliktinės atsakomybės skirtumai:

1. Skirtingas atsakomybės atsiradimo pagrindas.
2. Skirtingi ginami interesai: *pozityvus* – lūkesčių interesas (angl. *expectation interest*) v. *negatyvus* – tikrumo interesas (angl. *reliance interest*).
3. Skirtingos atsakomybės formos.
4. Skirtingas atsakomybės sąlygų taikymas.
5. Skirtingos galimybės riboti atsakomybę.

Įstatyme numatyta atvejų, kai pažeidus sutartį taikoma civilinė atsakomybė pagal deliktinės atsakomybės taisyklės, pavyzdžiui, CK 6 knygos XXII skyriaus ketvirtojo skirsnio normos dėl atsakomybės už žalą, atsiradusią dėl netinkamos kokybės produktų ar netinkamos kokybės paslaugų.

Kai tarp šalių egzistuojant sutartiniams teisiniams santykiams pažeidžiama ne sutartinė pareiga, bet bendrojo pobūdžio pareiga elgtis atidžiai ir rūpestingai, kyla sutartinės ir deliktinės atsakomybės pagrindų konkurencijos problema.

1.2. Žinių įtvirtinimo klausimai

1. Koks yra teisinės atsakomybės apibrėžimas?
2. Koks yra civilinės teisinės atsakomybės apibrėžimas?
3. Koks yra civilinės atsakomybės santykis su baudžiamąja, administracine ir materialine atsakomybe?
4. Kokios yra civilinės teisinės atsakomybės ypatybės?
5. Kokios yra civilinės teisinės atsakomybės funkcijos?
6. Kas sudaro žalos atlyginimo prievolės dalyką?
7. Kokiais būdais žala gali būti atlyginama natūra? Ar kuriam nors būdai teikiama pirmenybė?
8. Kodėl civilinės atsakomybės kreditoriumi ir skolininku nelaikytini vien žalą padarę ar jos patyrę asmenys?
9. Kas yra sutartinė civilinė atsakomybė?

10. Kas sudaro sutartinės civilinės atsakomybės pagrindą?
11. Kokios yra sutartinės civilinės atsakomybės formos?
12. Ar dėl sutarties pažeidimo kylanti atsakomybė visada yra sutartinė?
13. Kas yra deliktinė civilinė atsakomybė?
14. Kas sudaro deliktinės civilinės atsakomybės pagrindą?
15. Kokiais atvejais pažeidus sutartį kyla deliktinė civilinė atsakomybė?
16. Ar asmeniui geranoriškai sutikus atlyginti padarytą žalą laikoma, kad atsirado civilinės atsakomybės teisinis santykis?
17. Ar civilinė atsakomybė išnyksta pasibaigus ieškinio senaties terminui?
18. Kokių yra kitų civilinių pažeistos teisės gynybos būdų? Kaip juos atriboti nuo civilinės atsakomybės?
19. Kokių yra kitų žalos atlyginimo sistemų?
20. Apibrėžkite sankcijos ir civilinės atsakomybės sąvokų santykį.
21. Kaip suprantate terminą „sutartinės ir deliktinės atsakomybės pagrindų konkurencija“? Kaip tokia konkurencija sprendžiama?
22. Ar kyla sutartinė civilinė atsakomybė, jei sutartis prieštarauja įstatymui?
23. Pagal kurias – sutartinės ar deliktinės – atsakomybės normas reikėtų atlyginti sutarties šaliai padarytą žalą, pripažinus sutartį negaliojančia?

1.3. Užduotys

1 užduotis

Tuskulėnų g., Vilniuje, vairuodamas automobilį D. pažeidė Kelių eismo taisykles ir atsitrenkė į priekyje važiuosį K. automobilį. Eismo įvykio dalyviai sutarė, kad įvykis atsitiko dėl D. kaltės, žalą įvertino 800 Eur ir apie eismo įvykį policijai nepranešė. Čia pat D. parašė raštelį apie tai, kad eismo įvykio metu padarė K. 800 Eur žalą, ir pasižadėjo ją atlyginti per du mėnesius. Po sutarto laiko K. pareikalavo pinigų, bet įvykio kaltininkas D. pareiškė nemokėsiąs, nes jokios žalos nėra padaręs.

Kvalifikuokite situaciją atsakydami į klausimą, koks gynybos būdas taikytinas? Ar K., nusprendęs pareikšti ieškinį teisme, privalo įrodinėti padarytos žalos faktą ir nuostolių dydį?

2 užduotis

Ūkininkas A. nuėjo pas ūkininką B. apžiūrėti ūkio. Jam beviešint, B. paprašė padėti darbuotis. A. sutiko ir pradėjo lipti kopėčiomis siekdamas paimti reikalingą daiktą. Tuo metu B. sumanė patraukti ne vietoje stovėjusį įrenginį, o A. susvyravo ir nukrito nuo kopėčių. A. teigia, kad B. traukdamas įrenginį užkliudė kopėčias, dėl to jis ir nukritęs. B. ginasi, kad A. nukrito kažko staiga išsigandęs.

Kokios atsakomybės – deliktinės ar sutartinės – normos turėtų būti taikomos?

3 užduotis

Mokinys būdamas mokykloje susižeidė. Jo tėvai, siekdami iš mokyklos gauti žalos atlyginimą, įrodinėja, kad mokytojai neužtikrino tinkamos mokinio priežiūros ir būtent tai buvo kilusios žalos priežastis.

Kokios atsakomybės – deliktinės ar sutartinės – normos turėtų būti taikomos?

4 užduotis

Sutuoktiniai buvo ištuokti teismo sprendimu dėl vyro kaltės. Moteris pareiškė ieškinį dėl turtinės ir neturtinės žalos, susijusios su santuokos nutraukimu, atlyginimo.

Kokios atsakomybės – deliktinės ar sutartinės – normos turėtų būti taikomos?

5 užduotis

K. interneto portale „Bilietai“ nusipirko du bilietus į koncertą Kaune. Ant bilieto parašyta, kad koncertą organizuoja UAB „Koncertita“. Koncertas neįvyko. Apie tai nebuvo laiku pranešta, tad K. patyrė dar ir kelionės iš Vilniaus į Kauną ir atgal išlaidų.

Kam ir kokių pagrindų K. turėtų reikšti reikalavimus dėl už bilietus sumokėtos sumos grąžinimo ir kelionės išlaidų atlyginimo?

1.4. Literatūra

Teisės aktai

1. Civilinė teisė. Prievolių teisė. Vilnius: LTU, 2004.
2. Civilinio kodekso komentaras. 6 knyga. Prievolių teisė (I). Vilnius: Justitia, 2003.
3. IVANAUSKIENĖ, E. Deliktinės ir sutartinės atsakomybės konkurencijos sprendimo būdai. *Jurisprudencija*, 2015, Nr. 22(2), p. 295–316.
4. IVANAUSKIENĖ, E. Civilinės atsakomybės dualizmo prigimtis. *Societal Innovations for Global Growth* [interaktyvus]. Vilnius, 2012, 1(1), p. 240–253. Prieiga per internetą: <<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:j.04~2012~1367188619843/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>>.
5. IVANAUSKIENĖ, E. Deliktinės ir sutartinės civilinės atsakomybės pagrindų konkurencija. Daktaro disertacija. MRU, 2016.
6. MIKELĖNAS, V. Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai. Vilnius: Justitia, 1995.
7. MIKELĖNAS, V. Prievolių teisė. Vilnius: Justitia, 2002.
8. MIKELĖNAS, V. Sutarčių teisė. Vilnius: Justitia, 1996.
9. MIZARAS, V. Lietuvos deliktų teisės aktualijos ir tendencijos. Iš: *Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos: mokslinių straipsnių rinkinys*. Vilnius: Justitia, 2007, p. 51–75.

10. SELELIONYTĖ-DRUKTEINIENĖ, S. Deliktinės ir sutartinės atsakomybės konkurencija. Justitia, 2008, Nr. 1 (67).
11. GERVEN, V. W.; LEVER, J.; LAROCHE, P. Tort Law (Common Law of Europe Casebooks). Oxford Portland (Or.): Hart Publishing, 2000.
12. Civilinis kodeksas.
13. Civilinio proceso kodeksas.

Lietuvos teismų nutartys

1. 2005 m. spalio 19 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *ūkininkas V. P. v. UAB „Durpeta“*, bylos Nr. 3K-3-458/2005.
2. 2006 m. birželio 20 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *UAB „Estinos arka“ v. AB „Pagirių šiltnamiai“*, bylos Nr. 3K-3-364/2006.
3. 2010 m. gegužės 10 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *V. P. ir kt. v. UAB „TEZ TOUR“*, bylos Nr. 3K-3-201/2010.
4. 2012 m. liepos 3 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *I. P. ir A. P. v. Ž. Ž.*, bylos Nr. 3K-3-358/2012.
5. 2012 m. gruodžio 7 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *D. V. ir UAB „Trinapolis“ v. Nordea Bank Finland Plc.*, bylos Nr. 3K-3-520/2012.
6. 2014 m. gegužės 20 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *UAB Namų priežiūros centras v. UAB „Schindler–Liftas“*, bylos Nr. 3K-3-257/2014.
7. 2015 m. sausio 30 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *G. K. ir V. T. v. AB DNB bankas*, bylos Nr. 3K-3-88-684/2015.
8. 2015 m. spalio 2 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *G. S. v. UAB „Biliety pasaulis“ ir UAB „Lasteka“*, bylos Nr. e3K-3-492-313/2015.
9. 2015 m. balandžio 17 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *UAB „Construction Ace“ v. UAB „Norfos mažmena“*, bylos Nr. 3K-3-221-219/2015.
10. 2015 m. lapkričio 20 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *B. L. v. viešoji įstaiga Biržų ligoninė*, bylos Nr. 3K-3-603-701/2015.

2 seminaras

*Civilinės atsakomybės formos.
Netesybos. Palūkanos*

2 seminaras. Civilinės atsakomybės formos. Netesybos. Palūkanos

2.1. Teorinės žinios

Civilinės atsakomybės formos:

- 1) žalos atlyginimas;
- 2) netesybų sumokėjimas.

Civilinės atsakomybės formų skirtumai:

1. Skirtingos galimybės jas taikyti sutartinės ir deliktinės civilinės atsakomybės atvejais.
2. Skirtingas nustatymo pagrindas (pavyzdžiui, netesybų dydis priklauso nuo teisės pažeidimo pavojingumo laipsnio, jos skaičiuojamos nuo neįvykdytos prievolės dalies).
3. Skirtingas įrodinėjimas (pavyzdžiui, palūkanos priteisiamos kaip nuostoliai, kurių faktas ir dydis preziumuojamas pagal įstatymo ar sutarties nuostatas).
4. Skirtingos civilinės atsakomybės sąlygos (pavyzdžiui, pareiga atlyginti netesybas kyla esant neteisėtiems veiksams ir kaltei, o tokios sąlygos kaip žala ir priežastinis ryšys nereikalingos).
5. Skirtingi ieškinio senaties terminai.
6. Netesybos žinomos iš anksto, žalos dydis – dažniausiai ne.

Žalos atlyginimas natūra, kai reikalaujama:

- 1) pateikti tokios pat rūšies ir kokybės daiktą;
- 2) pataisyti sugadintą daiktą;
- 3) kiti atvejai (pavyzdžiui, perleisti dėl neteisėtų veiksmų gautą turtą, daiktus ar kitokią naudą).

Ar atlyginti žalą natūra, ar sumokėti nuostolius, skolininkas renkasi pagal alternatyvios prievolės taisyklės (CK 6.27 str.) ir įgyvendina per protingą terminą. To nepadarius pasirinkimo teisė pereina kreditoriui. Kilus ginčui teismas gali visa tai kontroliuoti (CK 6.281 str.).

Netesybos

Netesybos – tai įstatymų, sutarties ar teismo nustatyta pinigų suma, kurią skolininkas privalo sumokėti kreditoriui, jeigu prievolė neįvykdyta arba įvykdyta netinkamai.

Tai vienas iš prievolių įvykdymo užtikrinimo būdų (CK 6.70 str.).

Svarbiausia ypatybė – akcesoriškumas (CK 6.74 str.).

Netesybų funkcijos:

1. Sumažinti kreditoriaus įrodinėjimo našta reikalaujant atlyginti žalą, nes pastarajam nereikia rinkti ir teikti duomenų apie žalos faktą ir jos apimtį.
2. Sukurti šalių teisinį aiškumą dėl civilinės atsakomybės apimties, nes netesybos riboja prievolę pažeidusios šalies atsakomybę tam tikra sutartine ir iš anksto žinoma pinigų suma.
3. Skatinti skolininką laiku ir tinkamai įvykdyti savo įsipareigojimus.

Iš skolininko negalima reikalauti ir sumokėti netesybas, ir realiai įvykdyti prievolę, išskyrus atvejus, kai skolininkas praleidžia prievolės įvykdymo terminą (CK 6.73 str. 1 d.). Vadinasi:

- 1) netesybų už prievolės pažeidimą ir realaus prievolės įvykdymo galima reikalauti tik tada, kai prievolė pažeidžiama praleidus jos įvykdymo terminą;

- 2) skolininkas, praleidęs prievolės įvykdymo terminą, negali nevykdyti sutarties sąlygų ir vietoj to sumokėti kreditoriui netesybas.

Netesybų rūšys:

- 1) bauda – konkrečiu dydžiu ar užtikrinamosios sumos procentu nustatyta tam tikro dydžio sankcija už prievolės neįvykdymą ar netinkamą įvykdymą;
- 2) delspinigiai – konkrečiu dydžiu ar užtikrinamosios sumos procentu apskaičiuota tam tikro dydžio sankcija už prievolės įvykdymo praleidimą.

Baudos ir delspinigių skirtumai:

1. Delspinigiai nustatomi už prievolės įvykdymo termino pažeidimą; bauda gali būti mokama ir už kitokius pažeidimus.
2. Delspinigiai yra tęstinio pobūdžio sankcija; bauda nustatoma už pažeidimą, jos dydis nekinta dėl termino praleidimo trukmės ilgėjimo.
3. Delspinigiai už tam tikrą laikotarpį nustatomi konkrečia suma ar užtikrinamosios sumos procentu; bauda nustatoma fiksuotu dydžiu ar užtikrinamosios sumos procentu ir laikui bėgant nekinta.
4. Ieškinio senaties terminai skaičiuojami skirtingai.

Nuostolių ir netesybų santykis.

Skiriamos šios netesybų rūšys:

- 1) alternatyviosios;
- 2) įskaitinės;
- 3) baudinės;
- 4) išimtinės.

CK įtvirtintos įskaitinės netesybos. Šalys gali susitarti ir dėl kitokio nuostolių bei netesybų santykio, išskyrus baudines netesybas.

CK 1.125 straipsnio 1 dalies 5 punkte numatoma, kad ieškiniams dėl netesybų (baudos, delspinigių) išieškojimo taikomas sutrumpintas šešių mėnesių ieškinio senaties terminas.

Palūkanos

Palūkanų paskirtis yra dvejopa:

- 1) *mokėjimo*, t. y. atlyginimas, kurį skolininkas moka kreditoriui už naudojimąsi svetimais pinigais;
- 2) *kompensacinė*, t. y. ginti turtinius kreditoriaus interesus.

Kompensacinę funkciją atliekančias palūkanas reglamentuoja CK 6.37, 6.210 ir 6.261 straipsniai.

Kompensacinę funkciją atliekančios palūkanos:

1. Neginčijama prezumpcija, kai praleidus piniginės prievolės įvykdymo terminą kreditorius patiria žalos negautų pajamų pavidaļu.
2. Pagal CK 6.261 straipsnį mokamos palūkanos kartu laikytinos ir civilinės atsakomybės forma.
3. Skirtos minimaliems kreditoriaus nuostoliams padengti.
4. Palūkanų ir netesybų santykis yra toks pat kaip netesybų ir nuostolių santykis.
5. CK 6.261 straipsnyje nustatyta bendroji palūkanų mokėjimo taisyklė, bet remiantis kitomis normomis gali būti numatoma šios taisyklės išimčių.
6. CK 6.37 straipsnio 2 dalyje numatytos vadinamosios procesinės palūkanos, kurių funkcija – kompensuoti praradimus bylinėjimosi laikotarpiu.
7. Palūkanoms *mutatis mutandis* taikomos CK 6.73 straipsnio 2 dalis ir 6.258 straipsnio 3 dalis, kurios teismui leidžia mažinti akivaizdžiai per dideles netesybas.

CK 1.125 straipsnio 9 dalyje numatyta, kad reikalavimams dėl palūkanų išieškojimo taikomas sutrumpintas penkerių metų ieškinio senaties terminas.

2.2. Žinių įtvirtinimo klausimai

1. Kokios yra civilinės atsakomybės formos ir kuo jos skiriasi?
2. Kokie yra žalos atlyginimo būdai?
3. Kaip galima apibrėžti netesybas?
4. Išvardykite netesybų rūšis.
5. Kaip skaičiuojami senaties terminai netesyboms?
6. Kokias funkcijas atlieka netesybos?
7. Koks yra netesybų ir prievolės įvykdymo natūra santykis?
8. Kokia yra susitarimo dėl netesybų forma?
9. Koks yra nuostolių ir netesybų santykis?
10. Ar teismas gali kontroliuoti netesybų dydį, ar privalo tai daryti?
11. Koks senaties terminas taikomas netesyboms?
12. Kokios yra palūkanų funkcijos?
13. Koks yra nuostolių ir palūkanų santykis?
14. Koks yra palūkanų ir netesybų santykis?
15. Kaip nustatomas palūkanų dydis?
16. Koks senaties terminas taikomas palūkanoms?
17. Ar skaičiuojamos palūkanos nuo nuostolių?
18. Ar šalis gali susitarti dėl didesnių palūkanų, nei numatytos įstatyme?
19. Kokiomis normomis remdamasis teismas gali mažinti palūkanas?
20. Kokios palūkanos yra numatytos specialiajame įstatyme dėl mokėjimų, atliekamų pagal komercinius sandorius, vėlavimo prevencijos?
21. Kaip apskaičiuojama specialiajame įstatyme numatytų palūkanų norma? Ar palūkanų norma perskaičiuojama už kiekvieną metų pusmetį, jeigu pasikeičia vėliausiai pagrindinei Europos centrinio banko refinansavimo operacijai taikoma fiksuotoji palūkanų norma, jeigu vėliausiai pagrindinė Europos centrinio banko refinansavimo operacija buvo atliekama fiksuotųjų

palūkanų konkurso būdu, arba ribinė palūkanų norma, jeigu vėliausia pagrindinė Europos centrinio banko refinansavimo operacija buvo atliekama kintamųjų palūkanų konkurso būdu?

2.3. Užduotys

1 užduotis

2014 m. rugsėjo 10 d. P. kreipėsi į teismą ir nurodė, kad 2011 m. sausio 13 d. pagal raštelį paskolino T. 24 000 Eur (pervedė šiuos pinigus į T. banko sąskaitą). T. raštiškai įsipareigojo gražinti skolą per trejus metus. Nors raštelyje palūkanos nebuvo aptartos, ieškovo teigimu, šalys dėl jų susitarė žodžiu ir T. jas mokėjo dvejus metus – po 100 Eur kas mėnesį. Tai įrodo jos ranka daryti įrašai kitoje paskolos raštelio originalo pusėje. Vėliau T. nustojo mokėti palūkanas ir ėmė slapstyti. Raštelyje buvo numatyti delspinigiai – po 0,5 proc. per dieną, skaičiuojami nuo laiku negražintos pinigų sumos.

Kokios pinigų sumos (suskaiciuokite tiksliai) ieškovas gali prašyti iš atsakovės ir kokių pagrindų?

Kokių gynybos argumentų galėtų pateikti atsakovė?

2 užduotis

Šalys 2007 m. rugsėjo 1 d. sudarė paskolos sutartį, pagal kurią paskolos davėjas dvejiems metams perdavė paskolos gavėjui 5 000 Eur paskolos sumą, pervesdamas ją į paskolos gavėjo sąskaitą banke. Paskolos gavėjas sutartimi įsipareigojo mokėti paskolos davėjui 1 proc. dydžio palūkanas, skaičiuojamas už kiekvieną mėnesį ir mokamas gražinant paskolą. Paskolos sutartyje buvo numatyti ir 0,05 proc. dydžio delspinigiai, skaičiuojami už kiekvieną dieną nuo laiku negražintos pinigų sumos. Atėjus paskolos gražinimo dienai, paskolos gavėjas jos negražino. Praėjus trimis mėnesiams nuo termino suėjimo dienos, t. y. 2009 m.

gruodžio 1 d., paskolos davėjas, nesitikėdamas, kad ginčą pavyks išspręsti gražiuoju, kreipėsi į teismą prašydamas priteisti iš paskolos gavėjo paskolos sumą, priskaičiuotas palūkanas ir delspinigius.

Apskaičiuokite, kokių pinigų sumų ieškovas gali prašyti iš atsakovo ir kokių pagrindų?

Kaip spręstumėte ginčą, jeigu atsakovas pareikštų, kad negalėjo laiku įvykdyti sutarties dėl force majeure aplinkybių (ir teismas pripažintų, kad force majeure aplinkybės iš tiesų egzistavo nuo 2009 m. liepos 1 d. iki 2009 m. spalio 1 d.)?

3 užduotis

Pardavėjas ir pirkėjas sudarė prekių pirkimo–pardavimo sutartį. Pardavėjas pristatė pirkėjui prekes, o pastarasis už jas neatsiskaitė per sutartyje nustatytą terminą ir liko skolingas 10 000 eurų. Sutartyje buvo numatyti 0,05 proc. dydžio delspinigiai, skaičiuojami už kiekvieną pradelstą laiką atsiskaityti dieną. Pardavėjas iš įmonės „X“ gavo pranešimą, kad ši perėmė visus savo antrinės įmonės (pirkėjo) skolinius įsipareigojimus ir reikalavimus. Pardavėjas pareiškė ieškinį teisme įmonei „X“, prašydamas teismo iš atsakovo priteisti ne tik 10 000 Eur, bet ir netesybų. Atsakovas pareiškė, kad iš antrinės įmonės perėmė tik įsipareigojimą sumokėti už prekes.

Išspręskite šalių ginčą.

4 užduotis

Pardavėjas ir pirkėjas sudarė prekių pirkimo–pardavimo sutartį. Pardavėjas pristatė pirkėjui prekes, o pirkėjas per sutartyje nustatytą terminą už jas neatsiskaitė ir liko skolingas 100 000 Eur. Sutartyje buvo numatyti 0,2 proc. dydžio delspinigiai, skaičiuojami už kiekvieną pradelstą laiką atsiskaityti dieną. Pirkėjas uždelsė atsiskaityti su pardavėju 11 mėnesių. Tada šalys sudarė kitą sutartį, pagal kurią pirmosios sutarties pirkėjas atliko pirmosios sutarties pardavėjui paslaugų už 200 000 Eur sumą. Kai tik suėjo

antrosios sutarties įvykdymo terminas, paslaugų gavėjas išsiuntė paslaugų teikėjui pranešimą, kad įskaityto priešpriešinius vienuolika mėnesių išsipareigojimus, iš viso 100 000 Eur, kurių paslaugų teikėjas nesumokėjo pagal pirmąją sutartį, ir 66 000 Eur delpinigių, apskaičiuotų nuo 100 000 Eur už 11 kalendorinių mėnesių, todėl paslaugų teikėjui jis lieka skolingas tik 34 000 eurų.

Paslaugų teikėjas kreipėsi į teismą prašydamas iš paslaugų gavėjo priteisti 100 000 Eur ir ieškinyje teigė, kad 66 000 Eur delpinigių paslaugų gavėjas negalėjo įskaityti, nes 0,2 proc. dydžio delpinigiaai, skaičiuojami už kiekvieną praleistą laiką atsiskaityti dieną, yra aiškiai per dideli. Atsakovas pareiškė, kad nemažinamos jau sumokėtos netesybos.

Išspręskite šalių ginčą.

5 užduotis

Šalys sudarė rangos sutartį, pagal kurią rangovas išsipareigojo pagaminti ir sumontuoti užsakovui langus bei duris. Rangovui atlikus užsakymą paaiškėjo, kad gaminiai yra netinkamos kokybės – pagaminti iš medžio masyvo, o ne iš klijuotos medienos, tinkamai neparuošti, todėl netrukus pradėjo pūstis ir eizėti. Sutartyje šalys buvo numačiusios 0,05 proc. dydžio baudą, skaičiuojamą už kiekvieną dieną rangovui neįvykdžius savo prievolės.

Užsakovas pareiškė pretenziją rangovui ir pareikalavo pakeisti netinkamos kokybės gaminius į kokybiškus. Rangovas į pretenziją nereagavo. Užsakovas, praėjus devyniems mėnesiams nuo tos dienos, kai sutartis turėjo būti įvykdyta, pranešė rangovui, kad nutraukia sutartį dėl esminio pažeidimo. Rangovas pareiškė reikalavimą teisme dėl atsiskaitymo už darbus. Atsakovas svarsto galimybę pareikšti priešieškiniį.

Ko byloje galėtų reikalauti atsakovas? Už kokį terminą jis galėtų skaičiuoti netesybas? Ar teisingai šalys sutartyje sutartas netesybas įvertino bauda?

6 užduotis

Pardavėjas ir pirkėjas sudarė prekių pirkimo–pardavimo sutartį. Pardavėjas pristatė pirkėjui prekes, o pastarasis per sutartyje nustatytą terminą už jas neatsiskaitė ir liko skolingas 10 000 eurų. Sutartyje buvo numatyti 0,05 proc. dydžio delspinigiai, skaičiuojami už kiekvieną pradelstą laiką atsiskaityti diena. Pardavėjas, praėjus šešioms mėnesiams nuo tos dienos, kai pirkėjas turėjo atsiskaityti, kreipėsi į teismą prašydamas priteisti nesumokėtą kainą ir už pusmetį apskaičiuotus delspinigius.

Ką patartumėte pardavėjui dėl delspinigių reikalavimo, jeigu bylos nagrinėjimas teisme užsitęsė? Ar pardavėjas galėtų pagrįstai reikalauti priteisti delspinigių už naują šešių mėnesių terminą?

Ką patartumėte pardavėjui prieš kreipiantis į teismą, jeigu sutartyje būtų numatyti 0,5 proc. dydžio delspinigiai už kiekvieną pavėluotą atsiskaityti mėnesį?

2.4. Literatūra

1. Civilinė teisė. Prievolių teisė. Vilnius: LTU, 2004.
2. MIKELĖNAS, V. Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai. Vilnius: Justitia, 1995.
3. MIKELĖNAS, V. Prievolių teisė. Vilnius: Justitia, 2002.
4. Civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262.
5. 2003 m. gruodžio 9 d. Mokėjimų, atliekamų pagal komercinius sandorius, vėlavimo prevencijos įstatymas.
6. 2000 m. birželio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/35/EB dėl kovos su pavėluotu mokėjimu komerciniuose sandoriuose.
7. LAT 2005 m. birželio 29 d. konsultacija Nr. A3-130 „Dėl kai kurių Civilinio kodekso normų taikymo“.
8. 2012 m. spalio 25 d. LAT Netesybas ir palūkanas reglamentuojančių teisės normų taikymo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje apžvalga Nr. AC-37-1.

Lietuvos teismų nutartys ir nutarimai

1. 2003 m. gegužės 12 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *257-oji daugiabučio namo savininkų bendrija v. UAB „Vilniaus vandenys“*, bylos Nr. 3K-3-579/2003.
2. 2005 m. balandžio 25 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *L. B. v. Č. G.*, bylos Nr. 3K-3-273/2005.
3. 2006 m. birželio 19 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *A. S. v. T. S.*, bylos Nr. 3K-3-411/2006.
4. 2006 m. birželio 5 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *L. G. ir G. I. v. antstolė A. R. Ž.*, bylos Nr. 3K-3-373/2006.
5. 2006 m. rugsėjo 12 d. LAT CBS išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis c. b. *VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija v. UAB „Ferteksos transportas“*, bylos Nr. 3K-7-367/2006.
6. 2007 m. kovo 5 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *Škotijos firma „Forthmill Limited“ v. UAB „Pakrijas“*, bylos Nr. 3K-3-85/2007.
7. 2007 m. spalio 12 d. LAT CBS išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis c. b. *J. N. v. T. M. ir kt.*, bylos Nr. 3K-7-304/2007.
8. 2007 m. lapkričio 19 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *UAB „Schmitz Cargobull Baltic“ v. UAB „Vilniaus universaliųjų metalo konstrukcijų gamykla“*, bylos Nr. 3K-3-503/2007.
9. 2011 m. gruodžio 29 d. LAT CBS plenarinės sesijos nutarimas c. b. *AB DNB bankas v. A. J. ir kt.*, bylos Nr. 3K-P-537/2011.
10. 2014 m. balandžio 16 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *N. P. ir kt. v. G. A. ir R. A.*, bylos Nr. 3K-3-213/2014.
11. 2014 m. birželio 6 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *UAB Vilniaus universaliųjų metalo konstrukcijų gamykla v. BAB „Sunonis“*, bylos Nr. 3K-3-307/2014.

3 seminārs

*Civilinās atsaikomybės pagrindai:
neteisēti veiksmi, kaltē deliktinēje
atsaikomybēje*

3 seminaras. Civilinės atsakomybės pagrindai: neteisėti veiksmai, kaltė deliktinėje atsakomybėje

3.1. Teorinės žinios

Neteisėti veiksmai kaip deliktinės atsakomybės sąlyga

Asmens elgesio neteisėtumas yra būtina bet kurios atsakomybės rūšies taikymo sąlyga. Žalą sukėlęs asmens elgesys turėtų būti vertinamas atsižvelgiant į teisės aktų nuostatas. Neteisėti veiksmai – tokie, kurie neatitinka teisėtumo reikalavimų. Neteisėtų veiksmų formos:

- 1) aktyvūs;
- 2) pasyvūs.

Neteisėtais veiksmais padarius žalos teisinė pareiga atitinkamu būdu veikti arba neveikti pakinta į teisinę pareigą atlyginti žalą. Jeigu asmens veiksmai yra nevysiškai tinkami ne teisinio pobūdžio normų požiūriu, atsiranda kitokio pobūdžio atsakomybė (pavyzdžiui, moralinė, politinė ir kt.). Teisėtais veiksmais padaryta žala negali sukelti civilinės atsakomybės.

Civilinėje teisėje, kitaip nei administracinėje ar baudžiamojoje, nepateikiama išsamaus ir baigtinio sąrašo neteisėtų veiksmų, kuriais padaroma žala. Taip yra dėl daugelio priežasčių:

- 1) civilinė teisė reguliuoja įvairius santykius ir neįmanoma aptarti visų atvejų;
- 2) baigtinio sąrašo sudarymas prieštarautų pagrindinei – kompensacinei – civilinės atsakomybės funkcijai;
- 3) civilinė teisė yra dispozityvioji, t. y. šalims galima rinktis, ar taikyti atsakomybę, be to, joms yra suteikta teisė susitarti, už kokius veiksmus jos taikys atsakomybę.

Neteisėtumas civilinėje teisėje yra suprantamas plačiau nei baudžiamojoje ar administracinėje. Administracinėje ar baudžiamojoje teisėje neteisėtumas visada yra siejamas su kalte, o civilinėje teisėje neteisėtu gali būti pripažintas pats žalos padarymo faktas, nesiejant žalos padarymo su ją padariusio asmens kalte.

CK 6.263 straipsnio 1 dalyje visiems teisės subjektams įtvirtinta bendrojo pobūdžio pareiga – elgtis taip, kad savo veiksmais (veikimu, neveikimu) nepadarėtų kitam asmeniui žalos. Vadinasi, be pateisinamos priežasties žala negali būti daroma. Be pateisinamos priežasties padaroma žala turi būti atlyginama. Tokia pareiga gali atsirasti ir nesant žalą padariusio asmens kaltės (pavyzdžiui, CK 6.270 str.).

Delikto atveju neteisėti veiksmai padaromi kaip teisinės pareigos pažeidimas. Ar teisinė pareiga pažeista, sprendžiama pagal *visų rūšių teisės* (civilinės, baudžiamosios, administracinės, darbo ir t. t.) *aktus*, kurie reguliuoja asmens veiklą; *šalių sudarytą sutartį* (kai esant sudarytai sutarčiai dėl jos pažeidimo kyla deliktinė atsakomybė); *įmonės vidaus teisės aktus* (įstatus, pareiginius nuostatus, darbo tvarkos taisykles); *verslo papročius*; *profesinės etikos taisykles*, kurie yra asmens veiklos reguliavimo šaltiniai.

Neteisėtais veiksmais gali būti pripažįstamas tik toks pareigos pažeidimas, kai nustatytoji pareiga yra teisėta.

Neteisėtumas civilinėje teisėje gali pasireikšti ne tik subjektinės pareigos pažeidimu, bet ir piktnaudžiavimu teise.

Neteisėtumo atsiradimo pagrindai:

- 1) nustatytos pareigos nevykdymas;

- 2) atlikimas veiksmų, kuriuos draudžia įstatymai (pavyzdžiui, pagal CK 1.137 straipsnio 3 dalį, draudžiama piktnaudžiauti savo teise, o piktnaudžiavimu padarius žalos ji turi būti atlyginama; draudžiamas Baudžiamajame ar Administracinių nusižengimų kodeksuose numatytų veiksmų atlikimas; kituose teisės aktuose numatytų veiksmų atlikimas);
- 3) atlikimas veiksmų, kuriuos draudžia sutartis (pavyzdžiui, vertimasis analogiška veikla darbo įmonėje laikotarpiu, išnuomoto daikto perdavimas kitiems asmenims);
- 4) bendrojo pobūdžio pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai pažeidimas (pavyzdžiui, savininkas turi valdyti ir naudoti savo turtą nepažeisdamas kito asmens teisių ir teisėtų interesų, t. y. taip, kad kitam asmeniui nepadarėtų žalos).

Deliktų teisėje taikoma generalinio delikto doktrina (CK 6.263 str. 1 ir 2 d.).

Neteisėtumą kaip civilinės atsakomybės sąlygą privalo įrodyti kreditorius (CPK 178 str.).

Kaltė kaip civilinės atsakomybės sąlyga

Civilinėje teisėje kaltė suprantama objektyviai, t. y. kaip žalą padariusio asmens elgesio išorinis vertinimas pagal objektyviuosius elgesio standartus. Kalte civilinėje teisėje laikoma tai, kad asmuo nesugeba elgtis taip, kaip būtų galima protingai iš jo tikėtis. Ar asmuo kaltas, ar ne, civilinėje teisėje nustatoma taikant jo elgesiui protingo, apdairaus, rūpestingo žmogaus (lot. *bonus pater familias*) elgesio standartą (CK 6.248 str. 3 d.). Paties asmens požiūris į savo veiksmus ir jų padarinius nėra reikšmingas, bet svarbu, ar jo elgesys atitinka objektyviuosius elgesio standartus.

Esama tokių veiklos sričių, kur asmuo, net būdamas labai apdairus ir rūpestingas, negali visiškai išvengti žalos. Tai didesnio pavojaus ar didesnės rizikos veikla, kurią vykdant neigiami padariniai tikėtini dėl mažiausios klaidos arba net tuo atveju, kai elgesys nebuvo klaidingas ir asmuo nebuvo kaltas. Tai atsakomybė

be kaltės (kitaip – objektyvioji atsakomybė, griežta atsakomybė), kai ji taikoma už patį žalos padarymo faktą.

Kaltės formos:

- 1) tyčia:
 - a) kai siekiama padaryti žalos, arba
 - b) nors ir nesiekdama padaryti žalos asmuo atlieka veiksmus žinodamas, kad žala tikrai ar beveik tikrai atsiras;
- 2) neatsargumas: elgesys, neatitinkantis normalių, įprastai reikalaujamų atidaus, rūpestingo, sąžiningo ir protingo asmens elgesio kriterijų.

Neatsargumas skirstomas į:

- 1) didelį neatsargumą – tai elgesys, kuriam būdingi veiksmai, kokių asmuo, laikydamasis bent minimalių atsargumo ir dėmesingumo reikalavimų, nebūtų daręs. Tai ne specialus žalos darymas (ar padarinių ignoravimas, žinant, kad jų tikrai arba beveik tikrai atsiras), kaip tyčios atveju, o dėmesingumo ir rūpestingumo reikalavimų nepaisymas;
- 2) paprastas neatsargumas – tai nekonkrečių bendrojo pobūdžio nurodymų elgtis atsargiai ir rūpestingai nevykdymas.

Dar yra skiriamas nedidelis neatsargumas, kuris tikrovėje gali būti sunkiai pastebimas suklydimas arba klaida. Kai kuriems asmenims, paprastai veikiančioms profesinėje srityje (gydytojui, notarui, auditoriui, bankininkui, advokatui, inžinieriui, projektuotojui), yra keliami didesni jų veiksmų atitikties teisėtumo standartui reikalavimai. Tai lemia, kad jiems taikoma atsakomybė esant net mažiausiam nukrypimui nuo veiklos taisyklių.

Atsargus elgesys – tai rūpestingas, apdairus, teisėtas asmens veikimas konkrečioje situacijoje, kai jis numato būsimą elgimosi būdą, jo padarinius ir geba veikti taip, kad neatsirastų žalos. Šių reikalavimų neužtikrinimas reiškia asmens kaltę.

Bendrojo pobūdžio pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai pažeidimo atvejais neteisėtumas tampa kaltės elementu.

Civilinė atsakomybė pripažįsta vadinamąją išankstinę kaltę, kai asmuo savo elgesiu, dar nedarančiu žalos, sukuria prielaidas, kad ateityje žalos galėtų būti padaryta. Pavyzdžiui, asmuo, vartodamas alkoholį, apsvaigęs nuo narkotinių, psichotropinių ar kitokių medžiagų, arba kitokiu būdu, tampa tokios būsenos, kad negali suprasti savo veiksmų reikšmės arba jų valdyti ir dėl to padaro žalos. Nuo žalos atlyginimo jis neatleidžiamas, nes pripažįstama jo kaltė dėl neapdairumo, t. y. nenumatymo arba negebėjimo numatyti to, kad būdamas tokios būsenos jis gali padaryti žalos (CK 6.268 str. 1 d.).

Civilinėje teisėje taikomas asmens sąžiningumo principas. Civilinėje atsakomybėje įtvirtinta šios taisyklės išimtis – skolininko kaltės prezumpcija (CK 6.248 str. 1 d.). Įrodžius pažeidimą (neteisėtus veiksmus), skolininkui priklauso įrodinėjimo našta dėl jo nekaltumo (CPK 178 str.). Bendrojo pobūdžio pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai pažeidimo atvejais šios pareigos pažeidimą kaip neteisėtus veiksmus ir kaltę turi įrodyti ieškovas.

CK 6.282 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad tais atvejais, „kai paties nukentėjusio asmens didelis neatsargumas padėjo žalai atsirasti arba jai padidėti, tai atsižvelgiant į nukentėjusio asmens kaltės dydį (o kai yra žalos padariusio asmens kaltės, – ir į jo kaltės dydį), žalos atlyginimas, jeigu įstatymai nenustato ko kita, gali būti sumažintas arba reikalavimas atlyginti žalą gali būti atmestas“. Kita vertus, to paties straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad į nukentėjusio asmens kaltę neatsižvelgiama išieškant dėl maitintojo gyvybės atėmimo atsiradusią žalą ir atlyginant laidojimo išlaidas (taip pat žr. CK 6.248 str. 4 d.).

3.2. Žinių įtvirtinimo klausimai

1. Kaip suprantami neteisėti veiksmai esant civilinei atsakomybei?
2. Ką reiškia generalinio delikto doktrina?
3. Kuo skiriasi kaltės aiškinimas esant civilinei, baudžiamajai ir administracinei atsakomybei?
4. Ar kaltės reikšmė civilinėje atsakomybėje yra tokia pat didelė kaip administracinėje ar baudžiamojoje?
5. Kaip kaltė buvo aiškinama tarybinėje civilinėje teisėje?
6. Ar galioja vienas abstraktus, ar keli žmogaus elgesio standartai?
7. Ar sprendžiant dėl kaltės atsižvelgiama į tam tikras žalą padariusio asmens savybes: amžių, sveikatos būklę, fizinius trūkumus ir kt.?
8. Kaip pasireiškia juridinio asmens kaltė?
9. Kokią reikšmę civilinei atsakomybei turi kaltės forma?
10. Koks yra kaltės ir neteisėtų veikslių santykis deliktinėje atsakomybėje?
11. Ar galima deliktinė atsakomybė padarius žalą naudojantis teise? Kaip šiuo atveju suprantami neteisėti veiksmai ir kaltė?
12. Kokia yra kreditoriaus kaltės įtaka skolininko civilinei atsakomybei?
13. Kokios prezumpcijos galioja sprendžiant kaltės klausimus esant deliktinei atsakomybei? Kaip jos gali būti paneigiamos?
14. Ar galioja nukentėjusiojo kaltės prezumpcija?
15. Kada neatsižvelgiama į nukentėjusiojo asmens kaltę?

3.3. Užduotys

1 užduotis

Ponia A. iš savo namų vaistinėlės išmetė pasibaigusio galiojimo vaistus į šiukšlių dėžę, kurią vėliau išvertė į konteinerį, stovintį prie jos daugiabučio, nors pagal galiojančius Lietuvos Respublikos teisės aktus vaistų mesti į konteinerius negalima, juos reikia grąžinti į vaistinę. Benamis, rausdamasis konteineryje, aptiko šiuos vaistus ir suvartojo, dėl to po poros dienų liginėje mirė.

Ar ponia A. turi atsakyti už benamio mirtį?

2 užduotis

Slidininkas A., šliuoždamas slidėmis per dideliu greičiu, atsitrenkė į slidininką B., kuris stovėjo ant slidinėjimo trasos skardžio prastai iš viršaus atšliuožiantiems slidininkams matomoje vietoje ir grožėjosi vaizdu. Abu slidininkai susižeidė.

3 užduotis

Šaligatviu palei futbolo stadioną einantis N. buvo sužeistas iš stadiono atskriejusio kamuolio. Šis iš stadiono buvo išskriejęs tik penkis kartus per pastaruosius trejus metus, bet nė karto nebuvo padaryta žalos. Stadionas yra aptvertas apsauginiu tinklu. Aukštesnis aptvėrimas galimas tik atliekant rekonstrukcijos darbus.

Kurių asmenų (kurio asmens) civilinę atsakomybę kildintumėte? Ar šių asmenų (šio asmens) veiksmuose (neveikime) esama neteisėtų veiksmų ir kaltės?

4 užduotis

Alpinistas A., kopdamas į kalną, sutiko koją susilaužiusį alpinistą N., kuris negalėjo toliau eiti. A. nepadėjo N., dėl to N. vėliau teko amputuoti koją.

Ar A. turi atsakyti N.? Ar atsakymas būtų kitoks, jeigu A. ir N. būtų tos pačios komandos nariai?

5 užduotis

Geležinkelių transporto bendrovė paliko seną vagoną nenaudojamoje ir neaptvortoje geležinkelio atšakoje. Prie vagono yra pritvirtintos kopėčios, kuriomis lengva pasiekti jo stogą. Netoliese gyvenantys vaikai užlipo ant vagono stogo. Vienas iš jų sunkiai susižalojo, neatsargiai palietęs aukštos įtampos laidus, nutiestus virš vagono.

Ar geležinkelių transporto bendrovė yra atsakinga už atsiradusių žalą? Ar atsakymas būtų kitoks, jeigu vagonas būtų aptvertas arba bent jau ant jo būtų buvusi iškaba „Pavojinga gyvybei! Nelipti ant vagono stogo!“

6 užduotis

Neveiksnius A. išsoko iš važiuojančio traukinio ir žuvo. A. giminaičiai pareiškė ieškinį keleivių vežimo bendrovei dėl žalos atlyginimo. Minėtoji bendrovė siekia pasinaudoti nukentėjusiojo kalte kaip atleidimo nuo atsakomybės pagrindu. Kita vertus, ieškovai teigia, kad A. buvo psichiškai neįgalus, todėl apie jo kaltę negalima kalbėti.

3.4. Literatūra

1. Civilinis kodeksas.
2. Civilinio kodekso komentaras. 6 knyga. Prievolių teisė. I dalis. Vilnius: *Justitia*, 2003. 6.246, 6.248, 6.263 straipsnių komentarai.
3. BARANAUSKAS, E. Notaro civilinė atsakomybė: aktualūs klausimai. *Jurisprudencija*, 2003, Nr. 37(29), p. 59–65.
4. MIZARAS, V. Lietuvos deliktų teisės aktualijos ir tendencijos. *Iš: Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos: mokslinių straipsnių rinkinys*. Vilnius: *Justitia*, 2007, p. 60–68.

5. NORKUNAS, A. Kaltė kaip civilinės atsakomybės pagrindas. *Jurisprudencija*, 2002, Nr. 28(20), p. 112–119.
6. European Group on Tort Law. Principles of European Tort Law (PETL). Springer, Wien/New York, 2005. 4:101–4:103 straipsniai ir jų komentaras.
7. WIDMER, P. (ed.). Unification of Tort Law: Fault (Principles of European Tort Law). Kluwer Law International, 2005.

Lietuvos teismų nutartys

1. 1999 m. rugsėjo 27 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *L. K. v. Vilniaus m. 12-ojo notary biuro notarė D. J.*, bylos Nr. 3K-3-398/1999.
2. 2000 m. gruodžio 13 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *Bendroji įmonė „Vileka“ v. AB bankas „Snoras“*, bylos Nr. 3K-3-1345/2000.
3. 2001 m. gegužės 16 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *B. B. v. K. J.*, bylos Nr. 3K-3-525/2001.
4. 2001 m. lapkričio 15 d. LAT CBS išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis c. b. *A. K. v. D. P.*, bylos Nr. 3K-7-874/2001.
5. 2005 m. kovo 30 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *J. R. ir kt. v. VŠĮ Vilniaus universiteto Santariškių klinikos*, bylos Nr. 3K-3-206/2005.
6. 2008 m. kovo 3 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *UAB „Baldenis“ v. UAB DK „PZU Lietuva“*, bylos Nr. 3K-3-153/2008.
7. 2008 m. balandžio 15 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *I. L. v. UADB „Baltikums draudimas“ ir kt.*, bylos Nr. 3K-3-136/2008.
8. 2009 m. sausio 6 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *UAB „Lit-Invest“ v. UAB „Paribys“*, bylos Nr. 3K-3-58/2009.
9. 2010 m. gegužės 4 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *S. P. v. R. L. ir kt.*, bylos Nr. 3K-3-184/2010.
10. 2012 m. lapkričio 29 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *G. P. ir kt. v. Lietuvos Respublika*, bylos Nr. 3K-3-539/2012.
11. 2013 m. vasario 13 d. LAPt CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *S. P. v. R. L. ir kt.*, bylos Nr. 2A-18/2013.
12. 2014 m. kovo 3 d. LAT CBS išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis c. b. *V. P. v. D. D. ir kt.*, bylos Nr. 3K-7-144/2014.

4 seminars

*Civilinēs atsakomybēs pagrindai:
neteisēti veiksmi, kaltē sutartinēje
atsakomybēje*

4 seminaras. Civilinės atsakomybės pagrindai: neteisėti veiksmai, kaltė sutartinėje atsakomybėje

4.1. Teorinės žinios

CK 6.256 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad kiekvienas asmuo, vykdydamas sutartį, turi elgtis teisėtai, t. y. tinkamai ir laiku vykdyti savo sutartines prievolės. Netinkamas sutartinių prievolių vykdymas yra teisinis pagrindas sutartinei atsakomybei kilti – neteisėtai veikianti šalis privalo atlyginti kitai sutarties šaliai šios patirtą žalą, sumokėti netesybas (CK 6.256 str. 2 d.). Taigi sutartinė civilinė atsakomybė kyla dėl sutartinės prievolės neįvykdymo arba netinkamo įvykdymo. LAT aiškina, kad pažeidus bendrojo pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai (CK 6.246 straipsnio 1 dalis, 6.256 straipsnio 1 dalis) taip pat kyla sutartinė atsakomybė. Teisės doktrina pabrėžia, kad pastaruoju atveju kyla sutartinės ir deliktinės atsakomybės pagrindų konkurencijos problema.

Neteisėtumas esant sutartinei atsakomybei suprantamas kaip sutartinės prievolės neįvykdymas, netinkamas įvykdymas arba termino praleidimas (CK 6.205 str.).

Kiekvienu konkrečiu atveju būtina aiškintis, kokia pareiga yra pažeista, pavyzdžiui, ar paslaugos teikėjas turėjo būti aktyvus, ar pasyvus ir pan.

Sutartinės prievolės neįvykdymas ar netinkamas įvykdymas, kaip sutartinės atsakomybės sąlyga – neteisėti veiksmai, nėra preziumuojamas (CK 6.246, 6.256 str.), todėl ginčo atveju jį privalo įrodyti ieškovas, reikalaujantis taikyti sutartinę civilinę atsakomybę (CPK 178 str.).

Esant prievolei užtikrinti tam tikrą apdairumo, uolumo, atidumo, rūpestingumo laipsnį, skolininkas atsako už kaltais veiksmais sukeltą žalą.

Esant prievolei pasiekti tam tikrą rezultatą, jeigu prievolę pažeidė verslininkas, jo atsakomybė remiantis CK 6.256 straipsnio 4 dalies norma yra griežta, o jeigu ne verslininkas, jis gali pasiteisinti kaltės nebuvimu.

Esant prievolei ką nors garantuoti, atsakomybė turėtų būti griežta.

4.2. Žinių įtvirtinimo klausimai

1. Kaip suprantami neteisėti veiksmai ir kaltė sutartinėje atsakomybėje?
2. Kas laikoma sutarties pažeidimu?
3. Kada kaltė yra sutartinės atsakomybės sąlyga, o kada ne?

4.3. Užduotys

1 užduotis

N., ketindamas įsigyti gyvenamąjį namą, pasamdė statybų ekspertą E., kad šis nustatytų, ar gyvenamajame name nėra paslėptų defektų. E. patvirtino, kad objekte defektų neaptikta. Įsigijus namą paaiškėjo, kad defektų vis dėlto esama, ir jiems išsaisyti teks išleisti 50 000 eurų. Nekilnojamojo turto vertintojas

nustatė, kad gyvenamojo namo, turinčio tokių defektų, vertė 30 000 Eur mažesnė nei rinkos.

Kokio pobūdžio pareigą sudaręs minėtąją sutartį prisiėmė (ir ją vėliau pažeidė) E.?

2 užduotis

I., besiverčiančiam automobilių remontu, G. atidavė suremontuoti savo automobilį. Šis buvo pavogtas iš I. namų kiemo. G. pareiškė ieškinį I. dėl automobilio vertės atlyginimo. Atsiliepimuose į ieškinį I. nurodė, kad dėl vagystės jis nekaltas, nes nebuvo įsipareigojęs saugoti automobilio, be to, G. pats matė, kad automobilis stovi nesaugomame kieme ir dėl to niekada nereiškė pretenzijų. G. pats kaltas, nes nesumontavo nuo vagystės saugančios signalizacijos.

3 užduotis

Įmonė savo darbuotojams surengė vakarėlį boulingo klube. Su šiuo klubu ji sudarė sutartį, pagal kurią įmonės darbuotojams suteikta teisė naudotis keliais boulingo takeliais, numatyta tiekti gėrimų ir maisto. Vakarėlio metu vienas neblaivus įmonės darbuotojas, mesdamas boulingo rutulį esant nuleistai takelio užtvarami, pataikė į užtvaramį ir ją sulaužė. Boulingo klubas pareiškė pretenziją įmonei dėl žalos atlyginimo. Įmonė atsakyme į pretenziją nurodė, kad boulingo paslaugos yra boulingo klubo verslas ir klubas privalo prisiimti visą su įprasta žala susijusią riziką. Darbuotojo kaltės dėl sulaužyto takelio, anot įmonės, nėra, nes boulingo klubo darbuotojai, tiekdami alkoholinių gėrimų jau įkaušusiems svečiams, patys prisiėmė galimos žalos dėl sugadintos įrangos riziką.

4.4. Literatūra

1. Civilinis kodeksas.
2. Civilinio kodekso komentaras. 6 knyga. Prievolių teisė. I dalis. Vilnius: Justitia, 2003. 6.246, 6.248, 6.263 straipsnių komentaras.
3. SELELIONYTĖ-DRUKTEINIENĖ, S. Ar kaltė yra sutartinės atsakomybės sąlyga? AMBRASIENĖ, D.; CIRTAUTIENĖ, S.; DAMBRAUSKAITĖ, A. ir kt. Lyginamoji sutarčių teisė: Lietuva Europiniame kontekste. Vilnius: Justitia, 2013, p. 367–385.
4. SELELIONYTĖ-DRUKTEINIENĖ, S. Sutartinės civilinės atsakomybės raida ir ateities perspektyvos (29 skyrius). SAGATYS, G. (mok. red.). Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų, Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013, p. 1023–1030.
5. SELELIONYTĖ-DRUKTEINIENĖ, S. Sutartinė atsakomybė: grįšta kalte ar be kaltės? *Jurisprudencija*, 2011, Nr. 18(4).

Lietuvos teismų nutartys

1. 2014 m. kovo 4 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *UAB „Biogrūdai“ v. N. M.*, bylos Nr. 3K-3-65/2014.
2. 2014 m. balandžio 28 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *E. V. ir kt. v. AB „Swedbank“*, bylos Nr. 3K-3-226/2014.
3. 2014 m. spalio 7 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *AB SEB bankas v. Ž. S.*, bylos Nr. 3K-3-412/2014.
4. 2014 m. lapkričio 12 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *A. C. v. AB SEB bankas*, bylos Nr. 3K-3-489/2014.
5. 2015 m. spalio 30 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *Vilniaus miesto 42-asis notarų biuras v. UAB „Ekskomisarų biuras“*, bylos Nr. 3K-3-537-690/2015.
6. 2016 m. gegužės 11 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *AB „Swedbank“ v. R. A.*, bylos Nr. e3K-3-272-916/2016.

5 seminaras

Civilinės atsakomybės pagrindai: žala

5 seminaras. Civilinės atsakomybės pagrindai: žala

5.1. Teorinės žinios

Žala yra būtina civilinės atsakomybės taikymo sąlyga (išskyrus atsakomybės taikymą netesybų forma).

Įstatyminę žalos sąvoką siekiama pateikti CK 6.249 straipsnio 1 dalyje (taikoma ir sutartinei, ir deliktinei atsakomybei): „Žala yra asmens turto netekimas arba sužalojimas, turėtos išlaidos (tiesioginiai nuostoliai), taip pat negautos pajamos, kurias asmuo būtų gavęs, jeigu nebūtų buvę neteisėtų veiksmų. <...>.“

Matyti, kad cituota norma nepateikia visapusiškos žalos sąvokos, nes yra skirta tik žalai turtui apibrėžti. Deliktų teisei skirti CK 6.283–6.291 str. reglamentuoja žalos asmeniui klausimus.

Žala – teisės saugomų turtinių ir neturtinių vertybių sunaikinimas arba pakenkimas neteisėtais veiksmais, t. y. neigiamas padarinys, kurį galima įvertinti turtine išraiška.

Deliktų teisėje ginamos vertybės išdėstytos vertybių skalėje:

- 1) esminės vertybės – gyvybė, kūno integralumas ir (ar) sveikata, laisvė;
- 2) asmeninės neturtinės teisės (teisė į vardą, atvaizdą, reputaciją, privatų gyvenimą);
- 3) nuosavybė;
- 4) grynai ekonominio pobūdžio vertybės.

Žalos požymiai:

- 1) poveikis asmeninėms ir turtinėms vertybėms;
- 2) poveikis teisės ginamoms vertybėms;
- 3) poveikis, kurio rezultatas nukentėjusiajam yra neigiamas;
- 4) poveikis individualiam nukentėjusiajam;
- 5) neigiamą rezultatą galima įvertinti turtinge išraiška.

Žalos sąvoka nesiejama su ekonomine objekto verte, todėl ji patiriama ir tada, kai poveikis padaromas ekonomiškai negalimiems įvertinti objektams, pavyzdžiui, žmogaus garbei, orumui, vardui, sveikatai, gyvybei ir kt.

Žala gali būti padaroma tik tada, kai neigiamas poveikis padaromas teisės ginamiems ir saugomiems objektams, vertybėms ar interesams. Praradimai, susiję su nelegalia veikla (narkotikų, ginklų prekyba), nebus kompensuojami. Prarastos pajamos, kurios buvo gaunamos pažeidžiant darbo, administracinės, mokesčių ar socialinės apsaugos teisės reikalavimus irgi gali būti nekompensuojamos, tai priklauso nuo padaryto pažeidimo pobūdžio.

Asmuo, kuriam yra padaryta žala, turi teisę reikalauti atkurti *iki pažeidimo buvusią padėtį* (deliktinės atsakomybės atveju) arba reikalauti, kad būtų *sukurta padėtis, kokioje jis būtų buvęs sutartį įvykdžius tinkamai* (sutartinės atsakomybės atveju). Taip pabrėžiama kompensacinė civilinės atsakomybės funkcija. Kita vertus, tai įmanoma ne visais atvejais (pavyzdžiui, pakenkus sveikatai ar garbei, praradimai yra negrįžtami, galima kalbėti tik apie dalinį žalos kompensavimą).

Civilinė atsakomybė gali atsirasti, kai padaryta *žala yra individuali*. Tai reiškia, kad pakenktas interesas yra subjektinis, priklauso konkrečiam asmeniui, bet neturima galvoje, kad tai tik su individu, žmogaus asmeniu susijęs dalykas. Gali būti pakenkiami kolektyviniai interesai: politinės partijos, profesinės sąjungos, valstybės ir kiti.

Civilinė atsakomybė yra turtinė, todėl *žalos atlyginimas yra turtinis*, nepaisant to, materialiam ar nematerialiniam interesui padarytas neigiamas poveikis.

Žalos rūšys:

Pagal vertybių pobūdį:

- 1) žala turtui;
- 2) žala asmeniui.

Pagal padarinių materialumą:

- 1) turtinė;
- 2) neturtinė.

Pagal praradimų pobūdį:

- 1) reali žala (lot. *damnum emergens*);
- 2) negautos pajamos (lot. *lucrum cessans*).

Pagal priežasties ir padarinio santykį:

- 1) tiesioginė;
- 2) netiesioginė.

Pagal žalos kompensavimo galimybę:

- 1) visiškai kompensuojama;
- 2) kompensuojama iš dalies.
 - Deliktų teisėje dar yra išskiriama *grynai ekonominio pobūdžio žala* (angl. *pure economic loss*), kuri suprantama kaip finansinė žala, neišplaukianti iš fizinio turto arba asmens sužalojimo.

Žala turtui

Žala turtui visais atvejais yra turtinė. Ji gali pasireikšti realia žala ir negautomis pajamomis.

Turtinė žala

Tai viso kreditoriaus turto kiekio sumažėjimas (įskaitant skolų padidėjimą). Apima realią žalą ir negautas pajamas. Turtinė žala gali atsirasti dėl asmens sužalojimo arba materialių, piniginių vertę turinčių interesų pažeidimo.

Greta realios žalos ir negautų pajamų turtinė žala apima:

- 1) protingas išlaidas, skirtas žalos prevencijai ar jai sumažinti;

- 2) protingas išlaidas, susijusias su civilinės atsakomybės ir žalos įvertinimu;
- 3) protingas išlaidas, susijusias su nuostolių išieškojimu ne teismo tvarka (CK 6.249 str. 4 d.).

Žala asmeniui

Žala asmeniui atsiranda dėl nematerialių vertybių – gyvybės, sveikatos, teisės į vardą, atvaizdą, privatų gyvenimą – pažeidimo. Ji gali būti ir turtinė, ir neturtinė. Pagal CK 6.250 straipsnio 1 dalį, sužalotas asmuo visais atvejais gali reikalauti neturtinės žalos atlyginimo. Kitiems asmenims dėl tiesioginio nukentėjusiojo sužalojimo ar mirties patirta neturtinė žala atlyginama tik nustačius jos atlyginimo sąlygas.

Turtinės žalos atlyginimo apimtį sveikatos sužalojimo atveju reglamentuoja CK 6.283 ir 6.285 straipsniai.

Turtinės žalos atlyginimo apimtį gyvybės atėmimo atveju reglamentuoja CK 6.284 ir 6.291 straipsniai.

Reali žala

Reali žala gali pasireikšti ir kreditoriaus turto masės sumažėjimu, ir skolų padidėjimu.

Negautos pajamos

Negautos pajamos atlyginamos, jeigu buvo pagrįsta tikimybė jų gauti, įvykiams klostantis įprastai.

Būsima žala ir prarasta galimybė

Būsima žala gali būti atlyginama, jeigu teismui yra įrodoma didelė jos atsiradimo ateityje tikimybė. Jeigu nepakanka įrodymų, kad žalos atsiradimo tikimybė yra didelė, toks praradimas kaip žala galėtų būti pripažintas tik taikant prarastos galimybės doktriną žalai apibrėžti, kai atlyginama tikėtinos žalos dalis, proporcinga tikimybei, kad ši žala būtų atsiradusi.

Tiesioginė ir netiesioginė žala

Tiesioginė žala suprantama kaip tiesioginis neteisėto veiksmo rezultatas. Netiesioginė žala laiko ar erdvės požiūriu yra netiesioginis rezultatas, kitaip dar vadinama išplaukiančia žala. Ši klasifikacija nėra labai svarbi, nes ir tiesioginė, ir netiesioginė žala yra atlyginama, jeigu nustatomas neteisėtų (reikiamais atvejais – ir kaltų) veiksmų ir jų padarinių priežastinis ryšys. Kita vertus, netiesioginei žalai galima suteikti ir kitą prasmę, laikant, kad tai yra antrinio nukentėjusiojo patirta žala dėl pirminio nukentėjusiojo atžvilgiu padaryto delikto. Pastaruoju atveju ši klasifikacija įgyja prasmę, nes antrinių nukentėjusiųjų patirta žala atlyginama tik ribotam asmenų skaičiui ir nustačius kitas būtinas sąlygas jai atlyginti.

Įstatymuose numatyta, kad dėl neteisėtų atsakingojo asmens veiksmų gauta nauda gali būti įvertinta kaip kreditoriaus žala ir jam priteistas šios žalos atlyginimas (CK 6.249 str. 2 d.). Tai nelaikoma atskira žalos rūšimi.

Visiško žalos atlyginimo principas – nukentėjusysis neturi atsidurti nei geresnėje, nei blogesnėje padėtyje, kuri buvo iki jo teisių pažeidimo (deliktinės atsakomybės atveju) arba kuri būtų buvusi sutartį įvykdžius tinkamai (sutartinės atsakomybės atveju). Šį principą įtvirtina CK 6.251 straipsnio 1 dalis, taikoma ir sutartinei, ir deliktinei atsakomybei, bei CK 6.263 straipsnio 2 dalis, taikoma deliktinei atsakomybei.

Išimtyys:

- 1) žalos dydį riboja įstatymas arba sutartis;
- 2) neturtinės žalos padarymo atvejais pinigine kompensacija negalima visiškai atlyginti praradimo;
- 3) neįmanoma tiksliai apskaičiuoti padarytos žalos dėl objekto ypatingumo arba kitų priežasčių;
- 4) susikerta keli žalos atlyginimo principai: viena vertus, visiško žalos atlyginimo, kita vertus – protingumo ir sąžiningumo, todėl galima mažinti žalą įstatymų numatytais atvejais (CK 6.251 str. 2 d. bei 6.282 str. 3 d.).

Žalos atlyginimo būdai (CK 6.281 str. 1 d.):

- 1) natūra (grąžinant tokį pat daiktą arba pataisant pažeidimus ir pan.);
- 2) kompensuojant žalą pinigais.

Žala kaip atsakomybės sąlyga sutartinėje atsakomybėje

Žala (praradimas) – bet koks asmens padėties (turtinės, neturtinės) pablogėjimas.

Žalos atlyginimo tikslas – užtikrinti, kad asmuo atsidurtų tokioje padėtyje, kokioje būtų buvęs sutartį įvykdžius tinkamai (suprantama kaip kompensacija už prarastą susitarimą (angl. *loss of bargain*)).

Būtina vertinti sutartimi sukurtą lūkestį. Kita vertus, atlyginami ir tokie praradimai, kurie nepatenka nei į lūkesčių intereso, nei į tikrumo intereso gynimo sritį.

Sutarties nutraukimas ir lūkesčių intereso gynimas

CK 6.221 straipsnio 2 dalis: sutarties nutraukimas nepanaikina teisės reikalauti atlyginti nuostolius, atsiradusius dėl sutarties neįvykdymo.

5.2. Žinių įtvirtinimo klausimai

1. Kas civilinėje atsakomybėje laikoma žala?
2. Kokios yra žalos rūšys?
3. Kaip apibrėžtumėte grynai ekonominio pobūdžio žalą?
4. Kaip parenkamas žalos atlyginimo būdas? Kuriam iš žalos atlyginimo būdų teikiama pirmenybė, jeigu yra objektyvios galimybės taikyti juos abu?
5. Kokias teises turi nukentėjusysis, jeigu teismo sprendimas atlyginti žalą natūra per protingą laiką neįvykdomas?
6. Kaip apibūdintumėte visiško žalos atlyginimo principą?
7. Kokios visiško žalos atlyginimo principo išimtys galioja?

8. Kaip nusprendžiama, kas taisys sugadintą daiktą, jeigu taikomas žalos atlyginimo natūra būdas?
9. Kaip paaiškintumėte principą „pažeidėjas turi priimti auką tokią, kokią randa“, kitaip dar vadinamą trapios kaukolės taisyklę (angl. *the wrongdoer must take his victim as he finds him, thin-skull rule*)?
10. Kokia žala atlyginama sveikatos sužalojimo ir gyvybės atėmimo atveju?
11. Ar atlyginama būsima žala?

5.3. Užduotys

1 užduotis

J. vairuojamas automobilis persirikiuodamas nepraleido S. vairuojamo automobilio. Abi transporto priemonės nuslydo nuo kelio ir apgadino kioską. Šio savininkas pateikė ieškinį J. ir S. dėl žalos atlyginimo. Jo patirtą žalą sudaro dviejų kiosko vitrinų pakeitimo išlaidos, eismo įvykio metu sugadintų ir po jo išgrobstytų prekių vertė bei įmonės negautos pajamos, kol kioskas negalėjo dirbti. S. pateikė ieškinį J. prašydamas priteisti iš J. pirktų automobilio detalių ir atliktų automobilio remonto darbų vertės dydžio išlaidas, kurias patyrė sumokėdamas už remontą savo pažįstamam darbininkui, ir automobilio nuvertėjimui dėl patirto eismo įvykio atlyginti. Be to, S. paprašė priteisti sugadinto automobilio transportavimo iš eismo įvykio vietos išlaidas, jo stovėjimo saugojimo aikštelėje 20 dienų išlaidas ir išlaidas dėl turto įvertinimo, kai buvo nustatinėjama padaryta žala. J. pateikė teismui ieškinį atsakovu patraukdamas S. ir paprašė priteisti iš jo nuostolius, kurie kompensuoja J. automobilio vertę, buvusią iki eismo įvykio, nes automobilio po eismo įvykio netikslinga remontuoti.

Kokių rūšių žala ir kuriems asmenims atsirado? Kokie žalos atlyginimo būdai taikytini šioje situacijoje?

2 užduotis

R. padavė ieškinį teismui atsakovu patraukdamas notarą. Ieškinyje R. nurodė, kad notariškai patvirtinta sutartimi paskolino G. 60 000 Eur, o šis užtikrindamas skolos grąžinimą įkeitė jam priklausantį butą. Vėliau paaiškėjo, kad G. nuo notaro nuslėpė, jog įkeičiamas butas buvo įgytas santuokos metu. Teismo sprendimu buvo panaikintas buto dalies įkeitimas. Skolininkui G. priklausiusi pusės buto dalis buvo parduota iš varžytynių ir ieškovui grąžinta 20 000 Eur, o likusius pinigus skolininkas grąžina iš pensijos po 200 Eur per mėnesį. Ieškovo teigimu, notaras padarė jam žalos, nes patvirtino neteisėtą sutartį, pagal kurią skola, mokant po 200 Eur per mėnesį, nebus grąžinta iki skolininko gyvenimo pabaigos, o jei būtų atgavęs visą skolą iškart, jis būtų galėjęs pinigus investuoti ir gauti palūkanas. Notaras atsikirto, kad neturi galimybių nustatyti, ar turtas priklauso sutuoktiniui, ir kad žalą padarė skolininkas G., o ne jis.

Ar ieškovo patirti praradimai laikytini žala? Jei taip, kokios rūšies?

3 užduotis

H., veždamas malkų prikrautą karutį, kliudė pro šalį ėjusią A., ši pargriuvo ir patyrė daugybinių kaulų lūžių. Pasveikusi po ilgos ligos A. pareikalavo atlyginti gydymosi ir reabilitacijos išlaidas bei neturtinę žalą. H. savo kaltės dėl įvykio neneigė, bet sutiko atlyginti tik trečdalį visų pareikalautų išlaidų nurodydamas, kad A. jau seniai sirgo kaulų liga, dėl kurios yra itin jautri sutrenkimams (tokius jo argumentus patvirtino medikų pateiktos išvados). Vadinasi, jeigu jis karučiu būtų partrenkęs kitą asmenį, žala iš viso nebūtų atsiradusi arba būtų buvusi kur kas mažesnė.

Ar H. turi atlyginti visą A. patirtą žalą? Kodėl?

4 užduotis

A. kreipėsi su ieškiniu į teismą. Jis nurodė esantis gamybos ir remonto dirbtuvių savininkas. Teismas 2014 m. balandžio 11 d. priėmė sprendimą, kuriuo nusprendė iškeldinti atsakovą iš nurodytų patalpų, nes šis jomis naudojosi neteisėtai. Atsakovas iš patalpų išsikėlė 2015 m. spalį, bet ten liko jo daiktai, įrenginiai ir kt., kuriuos atsakovas išsivežė tik 2016 m. rugpjūtį.

Kokią žalą A. patyrė? Kaip jis ją galėtų įrodinėti?

5.4. Literatūra

1. Civilinis kodeksas.
2. Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro ir finansų ministro įsakymu 2000 m. balandžio 17 d. Nr. 120/2000 m. balandžio 14 d. Nr. 101 patvirtinta Kelių transporto priemonių vertės nustatymo tvarka ir kelių transporto priemonių vertinimo instrukcija.
3. Civilinė teisė. Prievolių teisė. Vilnius: LTU, 2004.
4. Civilinio kodekso komentaras. 6 knyga. Prievolių teisė. I dalis. Vilnius: Justitia, 2003. 6.249 str., 6.251 str., 6.252 str., 6.281–6.291 str. komentarai.
5. JANKUTĖ, R. Visiško nuostolių atlyginimo principo, kilus deliktinei atsakomybei, taikymo išimtys – subjektyvios prigimties faktoriai. *Socialinių mokslų studijos*, 2013, 5(1), p. 291–310.
6. SELELIONYTĖ-DRUKTEINIENĖ, S. Grynai ekonominio pobūdžio žala kaip specifinė žalos kategorija Lietuvos Respublikos deliktų teisėje. *Jurisprudencija*, 2009, Nr. 4(118), p. 123–146.
7. European Group on Tort Law. Principles of European Tort Law (PETL). Springer, Wien/New York, 2005. 2:101–2:103 straipsniai ir jų komentarai.
8. WINIGER, B.; KOZIOL, H.; KOCH, B.; ZIMMERMANN, A. (red.). Digest of European Tort Law, Vol. 2: Essential Cases on Damage. Berlin/Boston: De Gruyter, 2011.

Lietuvos teismų nutartys

1. 1999 m. birželio 23 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. R. B. v. A. B., bylos Nr. 3K-3-344/1999.
2. 2000 m. lapkričio 27 d., LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. L. G. ir kt. v. UAB „Promosportas“ ir kt., bylos Nr. 3K-3-1257/2000.

3. 2002 m. balandžio 15 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *UAB „Vasario koncernas“ v. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija*, bylos Nr. 3K-3-600/2002.
4. 2002 m. balandžio 29 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *K. M. v. Panevėžio miesto savivaldybė*, bylos Nr. 3K-3-668/2002.
5. 2002 m. birželio 13 d. LAT CBS išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis c. b. *A. S. v. G. P.*, bylos Nr. 3K-7-645/2002.
6. 2002 m. lapkričio 4 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *G. G. v. UAB „Promosportas“*, bylos Nr. 3K-3-1274/2002.
7. 2004 m. rugsėjo 8 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *A. Č. v. Lietuvos valstybė*, bylos Nr. 3K-3-421/2004.
8. 2014 m. kovo 14 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Kauno skyrius v. UADB „ERGO Lietuva“*, bylos Nr. 3K-3-93/2014.
9. 2015 m. sausio 27 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *UAB „Lik 2“ v. Vilniaus miesto savivaldybė*, bylos Nr. 3K-3-8-916/2015.

6 seminaras

Nuostoliai

6 seminaras. Nuostoliai

6.1. Teorinės žinios

Piniginė žalos išraiška yra nuostoliai (CK 6.249 str. 1 d.).

Pagal galimybę tiksliai apskaičiuoti nuostoliai skirstomi:

- 1) abstrakčiai nustatyti (lot. *in abstracto*) – priteisiami už žalą, kai jos dydžio neįmanoma tiksliai įvertinti pinigais (pavyzdžiui, neturtinės žalos atveju). Šių nuostolių dydžio įrodinėti nereikia, teismas pagal tam tikrus požymius ir įstatyme esančius kriterijus pats tai nustato;
- 2) konkrečiai nustatyti (lot. *in concreto*) – kai žalos dydį galima tiksliai įvertinti pinigais. Ieškovas turi įrodyti šių nuostolių dydį.

Nustatant nuostolių *in concreto* dydį taikoma skirtumo teorija. Turtinės žalos atveju atlyginamas turtinės padėties, kurioje kreditorius būtų buvęs, jei nebūtų delikto (deliktinė atsakomybė) ar būtų buvusi tinkamai įvykdyta sutartis (sutartinė atsakomybė), ir kurioje jis atsidūrė dėl pažeidimo, skirtumas. Turtinė padėtis apima ir materialias, ir nematerialias teises bei kreditoriaus galimybę gauti pajamų.

Daikto sugadinimo ar praradimo atveju, jeigu kreditorius jį pakeitė kitu, atlyginamos patirtos išlaidos. Jeigu išlaidos didesnės nei rinkos vertės sumažėjimas, teismas, remdamasis CK 1.5 straipsnio 4 dalies nuostata, gali tai kontroliuoti. Jeigu daiktas dar nesutaisytas, gali būti kompensuojami kaštai.

Išlaidų požymiai:

- 1) būtinos (priverstinės);
- 2) realios (sumokėtos);
- 3) protingos (ne pernelyg didelės).

Kaštų požymiai:

- 1) būtini (priverstiniai);
- 2) protingi (ne pernelyg dideli).

Nuostoliai negautoms pajamoms atlyginti

Skaičiuojant nuostolius negautoms pajamoms atlyginti, negautos pajamos suprantamos kaip grynosios pajamos, iš kurių atskaitomos visos sąnaudos, reikalingos pajamoms uždirbti, ir mokesčiai, jeigu gautos žalos atlyginimas nėra apmokestinamas.

Nuostolių nustatymo būdai skirstomi į:

- 1) realių nuostolių nustatymo;
- 2) skaičiuojamųjų nuostolių nustatymo – šis būdas taikomas tada, kai ieškovas realiai neturėjo išlaidų turtui atkurti arba naujam objektui įsigyti, todėl žalos dydį gali nustatyti apskaičiuodamas (tokiu būdu atlyginami kaštai, o ne išlaidos); taip pat tais atvejais, kai nuostoliai objektyviai gali būti nustatyti tik moksliskai pagrįstu skaičiavimo būdu (pavyzdžiui, padarius žalos aplinkai, augalijai ar gyvūnijai).

CK 6.249 straipsnio 5 dalyje numatyta, kad žala apskaičiuojama pagal kainas, galiojančias teismo sprendimo priėmimo dieną, jeigu įstatymai ar prievolės esmė nereikalauja taikyti kainų, buvusių žalos padarymo ar ieškinio pareiškimo dieną.

Jeigu žalos faktas įrodytas, bet nuostolių dydį įrodyti sudėtinga, turėtų būti taikoma CK 6.249 straipsnio 1 dalies paskutinio sakinio nuostata: Jeigu šalis negali tiksliai įrodyti nuostolių dydžio, jų dydį nustato teismas.

Įvertinti būsimą žalą gali būti sudėtinga. Šiuo atveju gelbsti CK 6.249 straipsnio 3 dalies nuostata: „teismas gali atidėti būsimos žalos įvertinimą arba įvertinti būsimą žalą remdamasis realia jos atsiradimo tikimybe <...>“.

Remiantis CK, dėl neteisėtų veiksmų atsakingo asmens gauta nauda gali būti įvertinta kaip kreditoriaus nuostoliai ir jam priteista (CK 6.249 str. 2 d.). Tai nelaikoma atskira žalos rūšimi ir taikoma kaip nuostolių apskaičiavimo būdas.

CK 6.249 straipsnio 6 dalyje numatyta, kad tais atvejais, kai dėl to paties veiksmo atsiranda ir žala, ir nauda nukentėjusiam asmeniui, gauta nauda nepažeidžiant protingumo, sąžiningumo ir teisingumo kriterijų gali būti įskaitoma į nuostolius.

Nuostoliai gali būti atlyginami konkrečia vienkartinė pinigų suma arba periodinėmis išmokomis. Abu būdus galima taikyti, kai atlyginama žala yra susijusi su nukentėjusio asmens suluošinimu ar kitokiu sveikatos sužalojimu, taip pat su gyvybės atėmimu (CK 6.288 str. 3 d.).

Pagal 6.288 straipsnio 3 dalį, jeigu žala atlyginama periodinėmis išmokomis, tai šios išmokos indeksuojamos teisės aktų nustatyta tvarka.

CK 6.286 ir 6.287 straipsniuose numatytas atlyginimo dydžio pakeitimas nukentėjusio asmens reikalavimu, kai pasikeičia jo darbingumas, ir atlyginimo dydžio pakeitimas asmens, iš kurio priteistas žalos atlyginimas, reikalavimu, išskyrus atvejus, kai žala buvo atlyginta priteisiant konkrečią vienkartinę pinigų sumą. CK 6.283 straipsnio 3 dalyje numatytas atlyginimo dydžio pakeitimas nukentėjusiojo reikalavimu, jeigu po sprendimo dėl žalos atlyginimo priėmimo jo sveikata pablogėja, išskyrus atvejus, kai žala buvo atlyginta konkrečia vienkartinė pinigų suma.

Nuostolių sumažinimo doktrina – kai padaroma žalos, nukentėjęs asmuo turėtų veikti taip, kad ji būtų kuo mažesnė. CK ši doktrina reglamentuojama kartu su nukentėjusiojo kalte. CK 6.282 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad tais atvejais, „kai paties nukentėjusio asmens didelis neatsargumas padėjo žalai atsirasti arba jai padidėti, tai atsižvelgiant į nukentėjusio asmens kaltės dydį (o kai yra žalos padariusio asmens kaltės, – ir į jo kaltės dydį) žalos atlyginimas, jeigu įstatymai nenustato ko kita, gali būti sumažintas arba reikalavimas atlyginti žalą gali būti atmestas“.

CK 6.252 straipsnio 2 dalyje ir 6.282 straipsnio 3 dalyje numatytos išimties iš visiško žalos atlyginimo principo.

6.2. Žinių įtvirtinimo klausimai

1. Kaip apibrėžiami nuostoliai?
2. Kokia teorija taikoma nustatant nuostolių dydį?
3. Kaip apibrėžiamos išlaidos?
4. Kaip apibrėžiami kaštai?
5. Kokie nuostolių apskaičiavimo būdai taikomi?
6. Kaip apskaičiuojami nuostoliai būsimai žalai atlyginti?
7. Paašškinkite atsakingo asmens iš neteisėtų veiksmų gautą naudą kaip nuostolių apskaičiavimo būdą.
8. Kokiais principais vadovaujantis iš atlygintinos žalos išskaičiuojama nukentėjusiojo asmens gauta nauda?
9. Kuriuo momentu galiojusios kainos aktualios nustatant nuostolių dydį?
10. Ką reiškia nuostolių sumažinimo doktrina?
11. Kaip nustatomas prarastų pajamų dydis sveikatos sužalojimo atveju (iki sužalojimo dirbusiam asmeniui, nedirbusiam asmeniui, nepilnamečiam asmeniui)?

6.3. Užduotys

1 užduotis

Eismo įvykio, už kurį atsakingas A., metu buvo apgadintas N. automobilis. Šis automobilį suremontavo autoservise ir pareikalavo 5 000 Eur remonto išlaidų bei 3 000 Eur nuostolių žalai, atsiradusiai dėl automobilio vertės sumažėjimo, atlyginti. A. nesutiko atlyginti už automobilio vertės sumažėjimą.

Išspręskite užduotį, nekreipdami dėmesio į privalomojo transporto priemonių savininkų ir valdytojų civilinės atsakomybės draudimo sistemą.

2 užduotis

A. pasamdė įmonę „Švara“ valyti vilos langų, pro kuriuos atsiveria puikus vaizdas į gamtą. Įmonė langus išvalė, bet naudojo netinkamas valymo priemones ir juos subraižė. Pakeisti visus vilos langus kainuotų 50 000 eurų. Vilos funkcinėms savybėms subraižyti langai neigiamos įtakos nedaro, bet gadina estetinį vaizdą žiūrint iš vidaus. Keisti langų vilos savininkas neketina. Vilos rinkos vertė dėl subraižytų langų nesumažėjo.

3 užduotis

Žmogus žuvo dėl nelaimingo atsitikimo, už kurį atsakingas K. Liko našlė N., kuriai atiteko didelis žuvusio sutuoktinio palikimas. N. pareikalavo prarasto išlaikymo vertės iš K., o šis teigia, kad N. gavo didelį palikimą, todėl negali pretenduoti į prarastą išlaikymą.

4 užduotis

Einantis į darbą A. buvo sužalotas neatsargaus asmens V. Dėl laikino darbingumo netekimo A. nedirbo tris mėnesius, todėl pareiškė ieškinį V., prašydamas kompensuoti jo iki sužalojimo gauto vidutinio darbo užmokesčio ir „Sodros“ išmokėtos kompensacijos skirtumą. Atsikirdamas V. pareiškė, kad A., būdamas namie, sutaupo – jam nereikia pirkti viešojo transporto nuolatinio bilieto ir pietauti mieste (nukentėjusysis tai darydavo dirbdamas), todėl į atsiradusią galimybę taupyti turėtų būti atsižvelgiama skaičiuojant nuostolius.

5 užduotis

A. buvo sužalotas neatsargaus asmens V. Dėl sužalojimo A. buvo nustatytas neįgalumas. A. pareiškė ieškinį teisme, reikalaudamas iš V. turtinės žalos atlyginimo, įskaitant prarasto prisidėjimo prie namų ūkio tvarkymo ekonominę vertę. V. atskirdamas įrodinėjo, kad tokie nuostoliai neturėtų būti priteisiami, nes iki

sužalojimo ir po jo A. neturėjo šeimos ir gyveno vienas, bei neįrodė, kad ateityje galėtų gyventi ne vienas.

6.4. Literatūra

1. Civilinis kodeksas.
2. 2008 m. vasario 13 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo Nr. 122 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 23 d. nutarimo Nr. 795 „Dėl eismo įvykio metu padarytos žalos nustatymo ir išmokos mokėjimo taisyklių“ patvirtinimo“ 15 p.
3. 2008 m. liepos 9 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 684 „Dėl periodinėmis išmokomis priteisto išlaikymo sumos ir atlyginamos žalos indeksavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2000 m. birželio 16 d. nutarimo Nr. 27 „Dėl įstatymų taikymo teismų praktikoje nagrinėjant civilines bylas dėl atlyginimo turinės žalos, padarytos eismo įvykio metu“ 17–19 punktai.
5. Civilinė teisė. Prievolių teisė. Vilnius: LTU, 2004.
6. Civilinio kodekso komentaras. 6 knyga. Prievolių teisė. I dalis. Vilnius: Justitia, 2003, 6.249 str., 6.281–6.291 str. komentaras.
7. SELELIONYTĖ-DRUKTEINIENĖ, S. Kokius turtinius praradimus apima nuostolių samprata? Kokie yra pagrindiniai nuostolių skaičiavimo principai? AMBRASIENĖ, D.; CIRTAUTIENĖ, S.; DAMBRAUSKAITĖ, A. ir kt. Lyginamoji sutarčių teisė: Lietuva Europiniame kontekste, Vilnius: Justitia, 2013, p. 351–366.
8. MIZARAS, V. Lietuvos deliktų teisės aktualijos ir tendencijos. Iš: *Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos: mokslinių straipsnių rinkinys*. Vilnius: Justitia, 2007, p. 51–75.
9. European Group on Tort Law. Principles of European Tort Law (PETL). Springer, Wien/New York, 2005. 10:101–10:203 straipsniai ir jų komentaras.

Lietuvos teismų nutartys

1. 2001 m. spalio 31 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. S. B. v. G. S., bylos Nr. 3K-3-1037/2001.
2. 2002 m. kovo 20 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. I. M. v. I. M., bylos Nr. 3K-3-479/2002.
3. 2007 m. rugsėjo 27 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. B. V.-F. v. Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus, UAB „Fodio“, bylos Nr. 3K-3-353/2007.

4. 2008 m. vasario 15 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *R. J. firma „Tastos statyba“ v. Kauno miesto savivaldybės administracija*, bylos Nr. 3K-3-62/2008.
5. 2008 m. gegužės 29 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *M. K. ir E. K. v. G. N. ir A. N.*, bylos Nr. 3K-3-299/2008.
6. 2008 m. birželio 17 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *UAB „Vaivorykštė“ v. UAB „Sanitex“*, bylos Nr. 3K-3-336/2008.
7. 2008 m. lapkričio 17 d. LAT CBS išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis c. b. *Vilniaus m. VPK ir Policijos departamentas prie VRM v. P.S.*, bylos Nr. 3K-7-496/2008.
8. 2012 m. vasario 13 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *R. G. v. UAB „Druskininkų vandentiekis“ ir UAB „ERGO Lietuva“*, bylos Nr. 3K-3-13/2012.
9. 2014 m. balandžio 18 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *AB Klai-pėdos viešbutis v. AB „Axis Industries“*, bylos Nr. 3K-3-220/2014.
10. 2015 m. balandžio 8 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *SODROS Vilniaus skyrius v. AAS „Gjensidige Baltic“*, bylos Nr. 3K-3-205-686/2015.

7 seminaras

Neturtinės žalos atlyginimo ypatumai

7 seminaras. Neturtinės žalos atlyginimo ypatumai

7.1. Teorinės žinios

Neturtinė žala yra nesusijusi su asmens turtingos padėties pablogėjimu.

Įstatyminis neturtinės žalos apibrėžimas (CK 6.250 str. 1 d.) – per jos pasireiškimo atvejus: neturtinė žala pasireiškia kaip asmens patirtas fizinis ir dvasinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepataisomi veido ir kitų kūno dalių sužalojimai, galimybių bendrauti sumažėjimas, gyvenimo džiaugsmo praradimas, emocinė depresija, sukrėtimas, pažeminimas ir kita, teismo įvertinti pinigais.

Prievolės, susijusios su žalos atlyginimu, laikomos turtingomis, todėl ir teisė į neturtinės žalos atlyginimą, nors ir kylanti dėl iš neturtinių vertybių pažeidimo, yra turtinga teisė.

Neturtinės žalos kilmės teorijos:

1. kompensacija už patirtus išgyvenimus, dvasinius praradimus ir kitokias kančias;
2. satisfakcija, aiškinama kaip nukentėjusiojo nuraminimas, pažeidimo atpirkimas (atgaila);
3. bauda, kurios paskirtis yra nubausti asmenį.

Neturtinės žalos atlyginimo reglamentavimo būdai:

1. neturtinė žala atlyginama tada, kai įrodoma, kad ji padaryta (Prancūzija, Graikija, Portugalija ir kt.);
2. neturtinė žala atlyginama tik įstatymų numatytais atvejais (Vokietija, Šveicarija, Rusija, Italija, Suomija ir kt.);
3. neturtinės žalos atlyginimas priklauso nuo delikto rūšies (Anglija).

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad asmeniui padarytos moralinės žalos dydį nustato įstatymas.

LRKT 2000 m. birželio 30 d. nutarime „Dėl Lietuvos Respublikos žalos, padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalies ir 4 straipsnio 1 dalies 1 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ aiškinama:

„Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalies normoje įtvirtinta įstatymų leidėjo pareiga išleisti įstatymą ar įstatymus, nustatančius žalos atlyginimą asmeniui už jam padarytą materialinę ir moralinę žalą. Įstatymuose turi būti užtikrintas realus pažeistų žmogaus teisių ir laisvių gynimas, jis turi būti derinamas su kitų Konstitucijoje įtvirtintų vertybių apsauga.“

Neturtinės žalos atlyginimo atvejų Lietuvos Respublikos teisėje pavyzdžiai:

- 1) visais atvejais dėl žalos padarymo sveikatai (CK 6.250 str. 2 d., 6.283 str. 1 d., 6.285 str. 1 d.);
- 2) visais atvejais dėl asmens gyvybės atėmimo (CK 6.250 str. 2 d., 6.284 str. 1 d.);
- 3) visais atvejais dėl nusikaltimo (CK 6.250 str. 2 d.);
- 4) pripažinus sandorį negaliojančiu dėl apgaulės, smurto, ekonominio spaudimo, realaus grasinimo ar šalies atstovo piktavališko susitarimo su antrąja šalimi (CK 1.91 str. 3 d.);
- 5) dėl fizinių asmenų asmeninių teisių (teisės į vardą, atvaizdą, privatų gyvenimą ir jo slaptumą, garbę ir orumą,

- kūno neliečiamumą ir vientisumą, laisvę) ir juridinio asmens dalykinės reputacijos (CK 2.21, 2.22, 2.23, 2.24, 2.25, 2.26 str.) bei teisės į juridinio asmens pavadinimą pažeidimo (CK 2.42 str.);
- 6) dėl viešo susitarimo tuoktis nutraukimo (CK 3.11 str.);
 - 7) dėl santuokos nutraukimo esant vieno iš sutuoktinių kaltei (CK 3.70 str.);
 - 8) dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų atliekant teisingumo funkciją (CK 6.272 str. 3 d.);
 - 9) dėl netinkamo turizmo paslaugų sutarties vykdymo (CK 6.754 str. 5 d.);
 - 10) dėl draudiko padaryto informacijos konfidencialumo pareigos pažeidimo (CK 6.995 str.);
 - 11) dėl neteisėto asmens duomenų tvarkymo arba kitų duomenų valdytojo ar duomenų tvarkytojo, taip pat kitų asmenų veiksmų ar neveikimo, pažeidžiančių įstatymo nuostatas (Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 54 str.);
 - 12) dėl autoriaus ar atlikėjo asmeninių neturtinių teisių pažeidimo (Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 84 str.);
 - 13) dėl paciento sveikatos sutrikdymo, dėl kitų pacientų teisių pažeidimo (Pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo 2 str. 2 d., 24 str. 1 d.);
 - 14) dėl darbo sutarties šalims padarytos neturtinės žalos (Darbo kodekso 151 str.);
 - 15) kiti.

Kreditorius privalo įrodyti neturtinės žalos padarymo faktą. Sunkaus sveikatos sužalojimo atveju, vien tik atsižvelgiant į atsiradusius padarinius, yra pagrindo laikyti, kad neturtinė žala padaryta. Taip pat ir gyvybės atėmimo atveju glaudžiais emociniais ryšiais su mirusiuoju susijusių artimųjų atžvilgiu.

Neturtinės žalos pasireiškimo atvejai pagal CK 6.250 straipsnio 1 dalyje pateiktą nebaigtinį sąrašą:

- 1) fizinis skausmas;
- 2) dvasiniai išgyvenimai;
- 3) nepatogumai;
- 4) dvasinis sukrėtimas;
- 5) emocinė depresija;
- 6) asmens pažeminimas;
- 7) reputacijos pablogėjimas;
- 8) bendravimo galimybių sumažėjimas;
- 9) kita, teismo įvertinta pinigais.

Jie turi atitikti kriterijus:

- gana intensyvūs (ne mažareikšmiai arba smulkmeniški);
- neigiamai veikiantys dvasinę pusiausvyrą;
- nepriimtini teigiamos reputacijos požiūriu;
- neatitinka geros moralės normų;
- protingo asmens akimis gali būti įvertinti pinigais (atsižvelgus į pakenktų vertybių pobūdį, intensyvumą ir kt.).

Nuostolių neturtinei žalai atlyginti dydžio nereikalaujama įrodyti, nes tai neįmanoma dėl žalos prigimties ir ypatumo. Nuostolių dydis nustatomas teismo pagal įstatyme numatytus žalos kriterijus ir atitinka teismų praktikos nustatytus dydžius.

Kreditorius, įrodinėdamas žalos dydį, siekia įrodyti kuo daugiau ir kuo reikšmingesnių kriterijų arba siekia, kad teismas konkrečioje byloje kuo daugiau tam tikrų aplinkybių pripažintų reikšmingomis žalos dydžiui nustatyti.

Žalos dydžiui nustatyti taikomų kriterijų sąrašas nėra baigtinis (CK 6.250 str. 2 d.):

- 1) žalos sukelti padariniai;
- 2) žalą padariusio asmens kaltė;
- 3) žalą padariusio asmens turtingumą;
- 4) padarytos turtingos žalos dydis;

5) kitos bylai reikšmės turinčios aplinkybės. Jos gali būti numatytos kitų įstatymų arba pripažintos reikšmingomis teismų praktikos.

6) sąžiningumo, teisingumo ir protingumo principai.

Kriterijų lyginamasis svoris nėra vienodas. Jeigu kriterijus susijęs su aukštesnėje vertybių skalės vietoje esančia vertybe (pavyzdžiui, gyvybe, sveikata), tai jo lyginamasis svoris nustatant žalos dydį yra didesnis.

Žalos padariniai:

Visų pirma atsižvelgiama į objektyvius aspektus (pavyzdžiui, kokia vertybė pažeista, kurioje vertybių skalės vietoje ji yra ir t. t.). Kita vertus, galima atsižvelgti ir į subjektyvius kriterijus – asmenines nukentėjusiojo savybes (jo reakciją į pažeidimą, jautrumą, psichinę būseną ir pan.), bet subjektyvūs kriterijai turėtų būti vertinami laikantis lygiateisiškumo, proporcingumo bei visiško žalos atlyginimo principų (pavyzdžiui, nustatant neturtinės žalos atlyginimo dydį, konkretaus nukentėjusiojo patirtos dvasinės kančios paprastai vertinamos vadovaujantis vidutinio protingo žmogaus standartu).

Žalą padariusio asmens kaltė:

- 1) kaltės laipsnis (paprastai suprantama kaip pažeidėjo tyčia, kai tai padidina nukentėjusiojo išgyvenimus);
- 2) neteisėtų veiksmų pobūdis (veikimas arba neveikimas);
- 3) neteisėtų veiksmų trukmė (padarinių kilo dėl vienkartinio akto ar dėl tęstinės, pasikartojančios veiklos);
- 4) neteisėtų veiksmų intensyvumas (veiksmų atlikimo priežastys, jų atlikimo pagrindas, ar veiksmai atlikti esant galimybei juos nutraukti, ar buvo galimybė užkirsti kelią veiksmų padariniams ir kt.);
- 5) veiksmai, atliekami padarius neteisėtus veiksmus ar paaiškėjus žalai (atsiprašymas, duomenų paneigimas, dalies žalos atlyginimas ir kt.);
- 6) atsakomybė be kaltės.

Žalą padariusio asmens turtinė padėtis:

- 1) ar atsakingas asmuo dėl savo turtinės padėties išgalės atlyginti žalą;
- 2) ar atsakingas asmuo turi turto arba finansinių išteklių;
- 3) ar atsakingas asmuo turi nuolatinių pajamų, pelno ar finansavimą ir kt.;
- 4) kita.

Padarytos turtinės žalos dydis:

- 1) atsižvelgiama į turtinės žalos dydį;
- 2) taip pat gali būti atsižvelgiama į tai, ar padaryta turtinė žala atlyginta.

Turtinės žalos padarymas nėra būtinas neturtinei žalai atlyginti.

Ieškinio senaties terminas reikalavimui dėl neturtinės žalos atlyginimo pareikšti

Ieškinio senatis netaikoma reikalavimams dėl asmeninių neturtinių teisių, kurios neturi ekonominio turinio, gynimo, išskyrus įstatymų nustatytas išimtis (CK 1.134 straipsnio 1 punktas, 1.115 straipsnis). Kita vertus, dėl asmeninių neturtinių teisių pažeidimų atsirandantiems reikalavimams atlyginti ir turtinę, ir neturtinę žalą taikoma ieškinio senatis.

Remiantis CK 1.134 straipsnio 3 punktu, ieškinio senatis netaikoma reikalavimams atlyginti turtinę ir neturtinę žalą, atsiradusią dėl Baudžiamojo kodekso 95 straipsnio 9 dalyje¹ nurodytų nusikaltimų.

¹ CK 1.134 straipsnio 3 punkte nurodoma BK 95 straipsnio 8 dalis, bet po BK pakeitimų ši dalis yra tapusi 9 dalimi (*aut. past.*).

Teisės į neturtinės žalos atlyginimą paveldėjimas

CK 5.1 straipsnio 3 dalyje numatyta: nepaveldimos asmeninės neturtinės ir turtinės teisės, neatskiriama susijusios su palikėjo asmeniu (teisė į garbę ir orumą, autorystė, teisė į autorinį vardą, į kūrinio neliečiamybę, į atlikėjo vardą ir atlikimo neliečiamybę), teisė į alimentus ir pašalpas, mokamas palikėjui išlaikyti, teisė į pensiją, išskyrus įstatymų nustatytas išimtis.

CK 6.128 straipsnio 2 dalyje numatyta: kai kreditorius miršta, prievolė baigiasi, jeigu ji turėjo būti įvykdyta asmeniškai jam arba kitokiu būdu yra neatsiejama susijusi su kreditoriaus asmeniu.

CK 6.102 straipsnio 3 dalyje numatyta: draudžiama perleisti reikalavimą, kuris neatsiejama susijęs su kreditoriaus asmeniu (reikalavimą išlaikyti, reikalavimą atlyginti žalą, padarytą dėl sveikatos sužalojimo ar gyvybės atėmimo ir t. t.).

Esant tokiam reglamentavimui, kyla esminis klausimas – ar reikalavimas dėl neturtinės žalos atlyginimo priskirtinas neatsiejamai su kreditoriaus asmeniu susijusių ir nuo jo neatskiriamų teisių kategorijai tokiu būdu, kad negali būti paveldėtas?

LRKT pripažįsta, kad teisė į neturtinės žalos atlyginimą gali pereiti tam tikriems kitiems asmenims. LAT praktikoje esama pavyzdžių, kai buvo pripažintas teisės į neturtinės žalos atlyginimą paveldėjimas.

7.2. Žinių įtvirtinimo klausimai

1. Kaip pagrįstumėte terminų „neturtinė žala“ ir „moralinė žala“ vartojimą?
2. Kaip apibūdinama neturtinė žala?
3. Kaip pasireiškia neturtinė žala?
4. Kokiais atvejais atlyginama neturtinė žala?
5. Ar neturtinė žala Lietuvoje yra atlyginama visais atvejais, kai ji padaryta?

6. Ar vien tik dėl sužalotos psichikos (bet nesužalotos fizinės) sveikatos asmuo įgyja teisę į neturtinės žalos atlyginimą? Jei taip, kokiomis sąlygomis?
7. Kokie neturtinės žalos atlyginimo principai galioja sutartinių įsipareigojimų pažeidimo atvejais?
8. Kas turi teisę į neturtinės žalos atlyginimą asmeniui mirus?
9. Kaip įrodinėjamas neturtinės žalos padarymas?
10. Ko siekiama neturtinės žalos atlyginimu gyvybės atėmimo atveju?
11. Ar bet kokio nusikaltimo padarymo atveju turėtų būti atlyginama neturtinė žala?
12. Kokie yra neturtinės žalos dydžio nustatymo kriterijai?
13. Kokia yra teismų praktika dėl neturtinės žalos dydžio nustatymo kriterijų taikymo?
14. Ar yra ribojamas neturtinės žalos atlyginimo dydis?
15. Ar galima susitarti dėl neturtinės žalos atlyginimo dydžio ribojimo?
16. Kaip įvertinama nukentėjusiojo kaltė, nustatinėjant atlygintinos neturtinės žalos dydį?
17. Kokia yra neturtinės žalos atlyginimo tvarka, kai nuo neteisėtų medikų veiksmų nukenčia pacientas?
18. Koks ieškinio senaties terminas taikomas neturtinės žalos atlyginimui?
19. Ar teisė į neturtinės žalos atlyginimą yra paveldima?

7.3. Užduotys

1 užduotis

N. buvo sunkiai sužalotas ir prarado sąmonę per eismo įvykį, už kurį atsakingas K. Ištiktas komos N. neatsigavo ir praėjus puisei metų, kuriuos praleido ligoninėje prijungtas prie gyvybines

funkcijas palaikančios aparatūros, mirė. Jo sutuoktinė pareiškė ieškinį mirusiojo vardu dėl jam padarytos neturtinės žalos atlyginimo. Be to, N. sutuoktinė, senyvo amžiaus motina, du nepilnamečiai vaikai ir N. suaugęs brolis bei sesuo irgi pareiškė K. ieškinį dėl jiems padarytos neturtinės žalos atlyginimo.

Kurių asmenų reikalavimai turėtų būti tenkinami?

Už kokius praradimus atlyginama tenkinant reikalavimą (-us)?

Kokios neturtinės žalos atlyginimo sumos galėtų būti priteistos?

2 užduotis

G. pareiškė ieškinį UAB „Vilniaus parkai“ ir nurodė, kad jai padaryta neturtinė žala. Bendrovės darbuotojai K. ir U. genėjo medžių šakas Kernavės gatvėje prie ieškovės namo, ir viena nupjauta šaka užkrito ant nukentėjusiosios. Ši dėl patirtos traumos gydėsi ligoninėje, tapo neįgali, neteko 70 proc. darbingumo. Dėl sužalojimo G. negali laisvai judėti, tik važinėti neįgaliojo vežimėliu, sutriko kalba, ji patyrė nemalonių pojūčių ir nesusipratimų gydymasi bei kreipdamasi į teismą dėl žalos atlyginimo, nes geruoju nei darbuotojai, nei bendrovė nesutiko atlyginti žalos. UAB „Vilniaus parkai“ nurodė, kad žalos ji neatlygins, nes dėl jos iš esmės kalta pati nukentėjusioji, per neatsargumą priėjusi pernelyg arti dirbančių darbininkų.

Ar turėtų būti tenkinamas G. reikalavimas dėl neturtinės žalos atlyginimo?

Ar turėtų būti atsižvelgiama į pačios nukentėjusiosios neatsargumą?

3 užduotis

Šešerių metų vaikas dviračiu įvažiavo į kelio darbininkų ne-saugiai uždengtą duobę. Krisdamas jis susižalojo smakrą, jam nuskilo pieninis dantis, patyrė išgastį. Vaiko tėvai pareiškė ieškinį savo ir vaiko vardu dėl neturtinės žalos atlyginimo.

Kurių asmenų reikalavimai turėtų būti tenkinami?

Už kokius praradimus atlyginama tenkinant reikalavimą(-us)?

Kokios neturtinės žalos atlyginimo sumos galėtų būti priteistos?

4 užduotis

Turėjo įvykti dviejų profesionalių futbolo klubų futbolo taurės ketvirtfinalio varžybos. Varžybų dieną didžiulė sirgalių minia susirinko prie stadiono. Svečių komandos sirgaliams buvo iš anksto rezervuotos vietos tribūnose. Artėjant varžybų pradžiai, didžiulė sirgalių minia pavojingai susigrūdo prie įėjimo, vedančio į rezervuotas vietas. Likus kelioms minutėms iki varžybų pradžios, už minios kontrolę atsakingi apsaugos darbuotojai atidarė vartus, taip siekdami sumažinti spūstį. Į sektorius buvo įleista daugiau žmonių nei galima – apie 2 000 į vieną sektorių vietoj leidžiamų 1 600. Įeinantys sirgaliai spaudė esančiuosius viduje prie metalinės tvorelės, skiriančios žiūrovus nuo žaidimo aikštės. Dėl kilusios spūsties 95 žmonės žuvo, daugiau kaip 400 buvo fiziškai sužaloti.

1. Tėvai stebėjo įvykius per tiesioginę televizijos transliaciją. Jie žinojo, kad jų nepilnametis sūnus yra tarp sirgalių, ir praleido visą naktį, laukdami žinių iš įvykio vietos, nes transliacijos metu nė vienas iš nukentėjusiųjų negalėjo būti identifiktuotas. Ryte tėvai telefonu buvo informuoti, kad jų sūnus žuvo, ir jie yra kviečiami atpažinti kūno.

2. Moteris nelaimės metu prarado sužadėtinį, o jaunas žmogus – brolių. Abu jie apie praradimą sužinojo kitos dienos rytą telefonu.

Už apsaugą atsakinga įmonė prisiėmė kaltę ir atsakomybę už stadione sužeistus bei žuvusius asmenis.

Ar gali tiesiogiai nuo delikto nukentėjusio asmens giminaitis reikalauti neturtinės žalos atlyginimo už jų patirtą širdgėlą ir sielvartą dėl artimojo praradimo?

Ar gali tiesiogiai nuo delikto nukentėjusio asmens giminaitis reikalauti neturtinės žalos atlyginimo už dėl įvykio patirtą šoką?

7.4. Literatūra

1. Konstitucija.
2. Civilinis kodeksas.
3. Civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas.
4. Civilinio proceso kodeksas.
5. Visuomenės informavimo įstatymas.
6. Pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymas.
7. Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas.
8. Žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo įstatymas.
9. LRKT 2000 m. birželio 30 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos žalos, padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalies ir 4 straipsnio 1 dalies 1 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.
10. LRKT 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos žalos, padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlygimo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 3 dalies, 7 straipsnio (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 7 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.
11. LRKT 2010 m. lapkričio 29 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl SSRS okupacijos žalos atlyginimo“, Lietuvos Respublikos asmenų, represuotų už pasipriešinimą okupaciniams režimams, teisių atkūrimo įstatymo (1998 m. kovo 12 d. redakcija), Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl atsakomybės už Lietuvos gyventojų genocidą“ (1992 m. balandžio 9 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.
12. LAT Senato 1998 m. gegužės 15 d. nutarimas Nr. 1 „Dėl Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso 7, 7¹ straipsnių ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo taikymo teismų praktikoje nagrinėjant garbės ir orumo gynimo civilines bylas“ ir apžvalga. *Teismų praktika*, 1998, Nr. 9.
13. Asmeninės neturtinės teisės ir jų gynimas. Vilnius: Justitia, 2001.
14. BIKELIS, S. Neturtinės žalos atlyginimas baudžiamosiose bylose dėl gyvybės atėmimo ir sunkaus sveikatos sutrikdymo. *Teisės problemos*, 2011, Nr. 4 (74).
15. CIRTAUTIENĖ, S. Neturtinės žalos atlyginimas kaip civilinių teisių gynimo būdas. Monografija. Vilnius: Justitia, 2008.
16. CIRTAUTIENĖ, S. Neturtinės žalos atlyginimas kaip neturtinių vertybių gynimo būdas. *Jurisprudencija*, 2005, Nr. 71(63), p. 5–15.

17. CIRTAUTIENĖ, S. Trečiųjų asmenų teisės į neturtinės žalos atlyginimą sužalojus sveikatą arba atėmus gyvybę. *Jurisprudencija*, 2007, Nr. 2(92), p. 84–92.
18. CIRTAUTIENĖ, S. Juridinio asmens teisės į neturtinės žalos atlyginimą vystymosi tendencijos Europos deliktų teisės unifikavimo kontekste. Iš: *Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos*. Mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: Justitia, 2007, p. 22–38.
19. Civilinio kodekso komentaras. 1 knyga. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2001.
20. Civilinio kodekso komentaras. 2 knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002.
21. Civilinio kodekso komentaras. 6 knyga. Prievolių teisė. I dalis. Vilnius: Justitia, 2003.
22. JOČIENĖ, D. Europos žmogaus teisių konvencijos taikymas užsienio valstybių ir Lietuvos Respublikos teisėje. Vilnius: Eugrimas, 2000.
23. MEŠKAUSKAITĖ, L. Žiniasklaidos teisė. Vilnius: TIC, 2004.
24. MIKELĖNAS, V. Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai. Vilnius: Justitia, 1995.
25. MIKELĖNAS, V. Asmens reputacijos gynimas. *Teisė*, 1996, Nr. 27, p. 19–40.
26. MIKELĖNAS, V.; MIKELĖNIENĖ, D. Neturtinės žalos kompensavimas. *Justitia*, 1998, Nr. 2, p. 2–5, 23–25; Nr. 3, p. 6–9, 25.
27. MIZARAS, V. Neturtinės žalos atlyginimas už autorių ir atlikėjų teisių pažeidimą. *Teisė*, 2003, Nr. 47, p. 87–104.
28. MIZARAS, V. Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai. Vilnius: Justitia, 2003.
29. RUDZINSKAS, A. Neturtinės žalos atlyginimo klausimai naujame Civiliniame kodekse. *Jurisprudencija*, 2002, Nr. 28(20), p. 119–124.
30. RUDZINSKAS, A. Neturtinės žalos, atsiradusios dėl nesutartinių prievolių, atlyginimo klausimai. *Jurisprudencija*, 2003, Nr. 37(29), p. 73–78.
31. VOLODKO, R. Teoriniai ir praktiniai neturtinės žalos instituto taikymo aspektai Lietuvos civilinėje teisėje. Daktaro disertacija, 2009. Prieiga per internetą: <http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2009~D_20090305_092407-31640/DS.005.0.01.ETD>.
32. VOLODKO, R. Neturtinės žalos atlyginimas Lietuvoje. Vilnius: Registrų centras, 2010.
33. VOLODKO, R. Subjekto, turinčio teisę į neturtinės žalos atlyginimą, nustatymo problematika bei jo asmeninių savybių įtaka neturtinės žalos atlyginimui remiantis Lietuvos teismų praktika. Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos. Mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: Justitia, 2007, p. 88–111.
34. European Group on Tort Law. Principles of European Tort Law (PETL). Springer, Wien/New York, 2005.

35. ROGERS, W. V. (ed.). Damages for Non-Pecuniary Loss in a Comparative Perspective. Springer, Wien/New York, 2001.

Lietuvos teismų nutartys

1. 2003 m. kovo 26 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. N. Ž. v. SP UAB „Vilniaus troleibusai“, ADB „Preventa“, bylos Nr. 3K-3-371/2003.
2. 2005 m. balandžio 18 d. LAT CBS išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis c. b. L. Z., M. Z., V. Z., G. Z. v. VšĮ Marijampolės ligoninė, bylos Nr. 3K-7-255/2005.
3. 2007 m. sausio 30 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. E. Š. v. Lietuvos advokatūra, bylos Nr. 3K-3-26/2007.
4. 2007 m. vasario 6 d. LAT CBS išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis c. b. A. N. v. Lietuvos valstybė, bylos Nr. 3K-7-7/2007.
5. 2008 m. sausio 2 d. LAT CBS išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis c. b. S. Š. ir V. Š. v. UAB „Lietuvos rytas“, bylos Nr. 3K-7-2/2008.
6. 2009 m. kovo 16 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. A. M. v. UAB „Velnata“ ir kt., bylos Nr. 3K-3-119/2009.
7. 2009 m. gegužės 8 d. LAT BBS teisėjų kolegijos nutartis b. b. pagal S. P. kasacinį skundą S. P. baudžiamojoje byloje, bylos Nr. 2K-237/2009.
8. 2011 m. vasario 28 d. LAT CBS išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis c. b. M. B. v. V. V. ir M. Ž., bylos Nr. 3K-7-70/2011 (t. p. žr. 2008 m. balandžio 28 d. LAT CBS išplėstinės teisėjų kolegijos nutartį c. b. M. B. v. V. V. ir M. Ž., bylos Nr. 3K-7-83/2008).
9. 2011 m. balandžio 12 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. G. J. v. J. M. J. ir UAB DK „PZU Lietuva“, bylos Nr. 3K-3-171/2011.
10. 2012 m. lapkričio 29 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. G. P., S. P. ir D. P. v. Lietuvos Respublika, bylos Nr. 3K-3-539/2012.
11. 2013 m. kovo 25 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. S. T. I., R. I. ir L. I. v. If P&C Insurance AS filialas, UAB „Grundolita“, bylos Nr. 3K-3-177/2013.
12. 2013 m. liepos 19 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. D. Š. v. UAB „Borgalita“, bylos Nr. 3K-3-406/2013.
13. 2013 m. liepos 25 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. I. M. v. R. G., bylos Nr. 3K-3-417/2013.
14. 2014 m. vasario 5 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. A. G., R. G. v. Lietuvos Respublika ir kt., bylos Nr. 3K-3-4/2014.
15. 2015 m. vasario 17 d. LAT BBS teisėjų kolegijos nutartis b.b. pagal D. R. ir V. R. kasacinį skundą V. V. ir V. L. baudžiamojoje byloje, bylos Nr. 2K-8-696/2015.

16. 2015 m. lapkričio 20 d. LApT BBS teisėjų kolegijos nutartis b.b. *pagal nuteistųjų J. J. ir D. A. apeliacinius skundus baudžiamojoje byloje*, bylos Nr. 1A-343-148/2015.
17. 2016 m. rugsėjo 30 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *R. T. ir kt. v. Lietuvos valstybė, atstovaujama Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos, Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos*, bylos Nr. 3K-3-399-687/2016.

8 seminaras

*Civilinės atsakomybės pagrindai:
priežastinis ryšys. Solidarioji ir
dalinė atsakomybė*

8 seminaras. Civilinės atsakomybės pagrindai: priešastinis ryšys. Solidarioji ir dalinė atsakomybė

8.1. Teorinės žinios

Remiantis CK, „atlyginami tik tie nuostoliai, kurie susiję su veiksmis, lėmusiais skolininko civilinę atsakomybę taip, kad nuostoliai pagal jų ir civilinės atsakomybės prigimtį gali būti laikomi skolininko veiksmų rezultatu“ (CK 6.247 str.).

CK pateikta priešastinio ryšio samprata yra labai abstrakti, nes nedetalizuoja, kokio jis pobūdžio. Iš sąvokos išplaukia, kad:

- 1) žala ir veiksmai turėtų būti susiję;
- 2) veiksmai turėtų lemti skolininko atsakomybę;
- 3) atsakomybė kyla todėl, kad žala laikoma skolininko veiksmų rezultatu.

Egzistuoja dvi priešastinio ryšio nustatymo *stadijos*:

1) *faktinio* priešastinio ryšio nustatymas;

2) *teisinio* priešastinio ryšio nustatymas.

Pirmojoje stadijoje taikomas *conditio sine qua non* testas (ekvivalentinio priešastinio ryšio teorija). Veiksmas laikomas *conditio sine qua non* konkretaus rezultato atžvilgiu, jeigu be šio veiksmo toks rezultatas nebūtų atsiradęs. Siekiant nustatyti, ar veiksmas yra *conditio sine qua non*, reikia atsakyti į klausimą, ar konkretus rezultatas būtų atsiradęs, jei šio veiksmo nebūtų buvę; jei atsakoma

„ne“, tik tada veiksmas laikomas *conditio sine qua non*. Taigi nustatoma, ar egzistuoja faktinis priežastinis veiksmo ir rezultato ryšys. Neveikimo atveju irgi turėtų būti nustatomas faktinis priežastinis ryšys, nors jį nustatyti dažniausiai yra kur kas sudėtingiau nei veiksmyje atveju.

Jei būtų apsiribojama tik pirmuoju etapu, tai civilinės atsakomybės ribos būtų pernelyg išplėstos, todėl *antrojoje stadijoje*, nustatinėjant teisinį priežastinį ryšį, taikoma deliktinės atsakomybės ribas *siaurinant* priežastinio ryšio teorija (viena ar kelios). Lietuvoje, nustatinėjant teisinį priežastinį ryšį, remiamasi kriterijais pagrįstu sprendimo variantu, t. y. atsižvelgiama į žalos numatomumą protingam asmeniui veiksmyje (neveikimo) metu, ypač atsižvelgiant į žalingų veiksmyje (neveikimo) ir padarinių artimumą laiko ar erdvės aspektu, ginamo intereso prigimtį ir vertę, atsakomybės pagrindą, įprastinės gyvenimiškos rizikos apimtį ir pažeistos normos ginamąjį tikslą.

Sudėtingesni faktinio priežastinio ryšio nustatymo atvejai:

1. Konkuruojančios priežastys: esant kelioms veikloms, kai kiekviena iš jų būtų galėjusi sukelti tokią pačią žalą tuo pat metu, kiekvieną iš šių veiklų doktrina siūlo laikyti žalos atsiradimo priežastimi.
2. Alternatyvios priežastys: esant kelioms veikloms, kai kiekviena iš jų galėjo sukelti žalą, tačiau lieka neaišku, kuri iš jų faktiškai sukėlė žalą, galimi keli sprendimo būdai:
 - a) kiekviena iš šių veiklų laikoma žalos atsiradimo priežastimi tokia apimtimi, kiek yra tikėtina, kad būtų dėl šios priežasties atsirado žala;
 - b) taikoma priežastinio ryšio prezumpcija, ir visi pavojingai veikę asmenys atsako solidariai, jeigu kuris (-ie) nors iš jų nepaneigia priežastinio ryšio prezumpcijos (CK 6.279 str. 4 d.).
3. Potencialios priežastys: jeigu veiksmai neabejotinai ir negrįžtamai sukėlė nukentėjusiajam žalą, tokiu atveju neatsižvelgiama į vėliau atliktus veiksmus, kurie būtų sukėlę tokią pačią žalą.

Priežastinį ryšį kaip civilinės atsakomybės sąlygą turi įrodyti ieškovas (CPK 178 str.). Tai įrodinėjant vadovaujamosi tikimybų pusiausvyros principu.

Priežastinio ryšio nustatymo proceso padariniai gali būti skirtingi:

- 1) priežastinis ryšys nekonstatuotas;
- 2) konstatuotas priežastinis ryšys, kurio pakanka daryti išvadą, kad veiksmai tik padidino žalą, bet jos nelėmė, ją lėmė kitų asmenų veiksmai (arba minėtieji padariniai nuo asmenų apskritai nepriklauso);
- 3) konstatuotas priežastinis ryšys, kad veiksmai lemia žalą kartu su kitais veiksniais (priklausantys kitų asmenų rizikos arba tik paties nukentėjusiojo rizikos sričiai);
- 4) konstatuotas priežastinis ryšys, kad veiksmai lėmė žalą, o kitų asmenų veiksmai tik turėjo įtakos jos dydžiui;
- 5) konstatuotas tik skolininko veiksmų ir jų padarinių priežastinis ryšys.

Priežastinio ryšio sutartinėje atsakomybėje nustatymo ypatumai

CK 6.258 straipsnio 4 dalyje numatyta: „neįvykdžiusi prievolės įmonė (verslininkas) atsako tik už tuos nuostolius, kuriuos ji numatė ar galėjo protingai numatyti sutarties sudarymo metu kaip tikėtiną prievolės neįvykdymo pasekmę“.

Ši norma reiškia, kad yra vertinamas nuostolių numatomumas sutarties sudarymo metu. Vertinant taikomas abstraktus „etaloninio verslininko“ standartas, kuris gali būti sukonkretinamas. Kyla klausimas, ar reikšmės turi tik žalos rūšis, ar ir jos apimtis CK (6.258 str. 4 d. formuluotėje vartojama „nuostolių“ sąvoka).

Tais atvejais, kai skolininkas neįvykdo sutartinės prievolės tyčia ar dėl didelio neatsargumo, jam kyla pareiga atlyginti nukentėjusios šalies patirtą žalą, priežastiniu ryšiu susijusią su sutarties pažeidimu, net ir tais atvejais, kai tokio dydžio nuostolių, sudarydamas sutartį, jis negalėjo numatyti kaip sutarties neįvykdymo padarinio.

Kitais atvejais, kai sutartį pažeidžia ne verslininkas, numatomas taip pat vertinamas, taikant CK 6.247 str. normą.

Solidarioji atsakomybė

Esant skolininkų daugetui, pagal jų pareigų apimtį atsakomybė skirstomą į solidariąją ir dalinę.

Dalinė civilinė atsakomybė – tai pagrindinė taisyklė esant skolininkų daugetui (CK 6.6 str. 1 d.). Kiekvienas skolininkas privalo įvykdyti tik savo dalį, o kiekvieno iš jų dalis yra proporcinga jo kaltės laipsniui. Išimčių numatyta tik įstatymuose ar sutartyje. Kai neįmanoma nustatyti kiekvieno skolininko kaltės dydžio, dalys laikomos lygiomis. Ieškinio pareiškimas vienam skolininkui nutraukia ieškinio senaties termino eigą tik jam. Vieno skolininko nemokumas neturi įtakos kitų skolininkų nemokumui. Dalinė civilinė atsakomybė yra neprivalomojo procesinio bendrininkavimo pagrindas. Daliniams skolininkams, kurie nebuvo įtraukti į bylą, teismo sprendimas neturi *res iudicata* galios.

Solidarioji civilinė atsakomybė – atsiranda tik įstatymo ar sutarties pagrindu arba prievolės dalykui esant nedaliam (CK 6.6 str. 1 d.). Solidarioji civilinė atsakomybė nepreziumuojama, išskyrus įstatymo numatytas išimtis (CK 6.5 str., 6.6 str. 1 d.). Solidariosios atsakomybės atveju kreditorius turi teisę reikalauti žalos atlyginimo ir iš visų skolininkų bendrai, ir iš bet kurio iš jų visiškai ar iš dalies (CK 6.6 str. 4 d.). Skolininkai yra įpareigojami iki to laiko, kol bus įvykdyta visa prievolė (CK 6.6 str. 6 d.). Kreditorius, kuriam solidariosios prievolės visiškai neįvykdė vienas iš skolininkų, turi teisę reikalauti, kad likusią prievolės dalį įvykdytų bet kuris iš kitų skolininkų arba visi bendrai (CK 6.6 str. 5 d.). Jeigu civilinės atsakomybės prievolė įvykdo vienas iš skolininkų, tai dėl prievolės įvykdymo kreditoriui ji pasibailia visų bendraskolių atžvilgiu (CK 6.6 str. 7 d.). Kreditorius gali atsisakyti nuo solidariosios atsakomybės taikymo vienam iš bendraskolių, priimdamas jo dalinį įvykdymą ir tai nurodydamas pakvitavime. Kai kreditorius, kuris atskirai ir besąlygiškai priima

dalį prievolės įvykdymo iš vieno bendraskolio ir pakvitavime nurodo, kad gavo būtent tą dalį iš konkretaus skolininko, jis tuo pačiu atsisako solidariosios prievolės tik šio skolininko atžvilgiu (CK 6.6 str. 8 d.).

Regredentas turi teisę regresu tvarka reikalauti iš visų kitų bendraskolių (regresatų) dalimis to, ką jis įvykdė, atskaičius savo dalį (CK 6.9 str. 1 d.). Regresatų atsakomybė yra dalinė, jei kitaip nenumato įstatymas ar sutartis. Civilinės atsakomybės atveju regresatams tenkančios dalys proporcingos jų kaltei. Jei kaltės negalima nustatyti, tai dalys yra lygios (CK 6.280 str. 2 d.).

Solidarioji civilinė atsakomybė dėl paveldėjimo tampa daline, išskyrus atvejus, kai prievolė yra nedali (CK 6.10 str. 1 d.).

Jei civilinę atsakomybę pripažįsta vienas iš solidariųjų bendraskolių, tai pripažinimas taikomas ir kitiems bendraskoliams (CK 6.12 str. 1 d.).

Vieno iš bendraskolių nemokumas neturi įtakos solidarajai atsakomybei taikyti – atsakomybė solidariai taikoma mokiams bendraskoliams. Bendraskolio nemokumas turi įtakos bendraskolių tarpusavio santykiams regresinės prievolės atveju – mokūs regresatai pasiskirsto ir padengia nemokaus regresato dalį solidariają prievolę įvykdžiusiam regredentui (CK 6.9 str. 1 d.).

Ieškinio senaties taikymo ypatybės solidariojoje civilinėje atsakomybėje (CK 6.16 str.):

- 1) veiksmai, kuriais nutraukiamas ieškinio senaties terminas vienam iš bendraskolių, turi tokią pat reikšmę visiems bendraskoliams;
- 2) ieškinio senaties termino sustabdymas vienam iš bendraskolių nesustabdo šio termino kitiems bendraskoliams. Kita vertus, skolininkas, iš kurio buvo reikalaujama įvykdyti prievolę, turi atgręžtinio reikalavimo teisę bendraskoliams, kurių pareiga baigėsi dėl ieškinio senaties termino pabaigos;
- 3) vieno iš solidariųjų skolininkų atsisakymas reikalauti taikyti ieškinio senatį neturi įtakos kitiems bendraskoliams santykių su kreditoriumi srityje. Jų tarpusavio santykiams

taikomas toks atsisakymas – bendraskolis, kuris atsisakė reikalauti taikyti ieškinio senatį, netenka atgręžtinio reikalavimo teisės į kitus bendraskolius, kurių pareiga baigėsi suėjus ieškinio senaties terminui.

Solidarioji civilinė atsakomybė yra privalomojo procesinio bendrininkavimo pagrindas.

„Teismo sprendimas byloje tarp kreditoriaus ir vieno iš solidariųjų bendraskolių byloje daro įtakos ir kitiems bendraskoliams“ (CK 6.14 str. 1 d.).

8.2. Žinių įtvirtinimo klausimai

1. Kokias žinote priežastinio ryšio nustatymo stadijas?
2. Kokia priežastinio ryšio nustatymo stadijų reikšmė?
3. Ką reiškia testas *conditio sine qua non*?
4. Kokias žinote priežastinio ryšio doktrinas? Koks jų turinys?
5. Kokia priežastinio ryšio doktrina taikoma Lietuvoje?
6. Kaip suprantamas priežastinis ryšys tais atvejais, kai atsako ne žalą padaręs asmuo, o tretieji asmenys, pagal įstatymą įpareigoti atlyginti žalą?
7. Kaip nustatomas priežastinis ryšys tais atvejais, kai žalą padaro keli asmenys?
8. Kaip paaiškintumėte terminus „konkuruojančios priežastys“ ir „alternatyvios priežastys“? Kaip turėtų būti sprendžiami faktinio priežastinio ryšio klausimai esant tokioms situacijoms? Kokius dar žinote sudėtingesnius faktinio priežastinio ryšio nustatymo atvejus? Kaip jie sprendžiami?
9. Kokioms situacijoms esant taikytina LR CK 6.279 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta norma?
10. Ką reiškia „galimybės praradimo“ doktrina, taikoma nustatant faktinį priežastinį ryšį?
11. Kaip suprantamas priežastinis ryšys taikant sutartinę atsakomybę?

12. Kokia yra pagrindinė civilinės atsakomybės paskirstymo pagal pareigų apimtį taisyklė esant skolininkų daugumai?
13. Kas nustato šios taisyklės išimtis?
14. Pagal ką nustatomas dalies dydis, kai atsakomybė yra dalinė?
15. Ar atsakomybė gali būti solidari, kai vieną skolininką su ieškovu sieja sutartinis, kitą – deliktinis teisinis santykis?
16. Ar atsakomybė gali būti solidari, kai skiriasi kelių skolininkų kaltės laipsnis ar vienas atsako be kaltės, kitas – už kaltę?
17. Kaip paveldima solidarioji prievolė?
18. Kokią įtaką turi skolininko nemokumas dalinės ir solidariosios atsakomybės atvejais?
19. Kokios yra ieškinio senaties termino taikymo ypatybės dalinės ir solidariosios atsakomybės atvejais?
20. Kokie yra procesinių teisinių padarinių skirtumai dalinės ir solidariosios atsakomybės atvejais?
21. Kaip sprendžiami solidariųjų bendraskolių tarpusavio reikalavimai?

8.3. Užduotys

1 užduotis

Visiškai girtas D. iš vakarėlio važiavo namo. Laikydamasis kelių eismo taisyklių, prieš perėją jis sustojo praleisti pėsčiųjų. Iš paskos važiavo A. Šis nebuvo išgėręs, bet laiku nepastebėjo sustojusio D. automobilio ir į jį atsitrenkė. D. automobiliui buvo padaryta žala, dėl kurios atlyginimo D. kreipėsi į teismą. A. teisme pareiškė, kad už žalą jis neatsakingas, nes, pagal Kelių eismo taisykles, išgėręs D. negalėjo vairuoti; taigi jei neblaivus D. nebūtų vairavęs, žala nebūtų atsiradusi.

2 užduotis

Viešojo transporto bendrovė, vežanti keleivius mieste autobusais, nusipirkė atsarginį autobusą tiems atvejams, kai nuolat važinėjantys autobusai sugenda arba patenka į avarijas. Kartą minėtosios bendrovės autobusas susidūrė su K. vairuojamu automobiliu ir buvo stipriai apgadintas. Viešojo transporto bendrovė paleido atsarginį autobusą. Kelių policija kaltu dėl eismo įvykio pripažino K. Viešojo transporto bendrovei autobuso remonto išlaidas padengė draudimo bendrovė, kuri buvo apdraudusi K. civilinę atsakomybę. Bendrovė pareiškė K. ieškinį dėl dalies atsarginio autobuso įsigijimo išlaidų atlyginimo. Ji teigė patyrusi išlaidų siekdama išvengti didesnės žalos dėl sugadintų autobusų – autobusų nuomos ir pan. Atsakovas atsiliepiamuose nurodė, kad priežastinio eismo įvykio (priežasties) ir atsiradusios žalos (autobuso įsigijimo išlaidų) ryšio nėra, nes padarinys atsirado anksčiau už priežastį.

3 užduotis

Ieškovai, abrikosų augintojai, padavė į teismą aliuminio gamyklą, jie teigė, kad abrikosų derlius jų plantacijose sumažėjo dėl gamyklos į aplinką išmetamų nuodingųjų medžiagų. Atsakovas tvirtina, kad derlius sumažėjo dėl kitų priežasčių (bendro aplinkos užterštumo, geografinės padėties, klimato, tręšimo ir pan.). Ekspertizė nurodė, kad nuodingosios medžiagos galėjo turėti neigiamą poveikį abrikosų derliui, nors to ir neįmanoma tiksliai įrodyti, kaip ir to, kad neigiamo poveikio nebuvo.

4 užduotis

N. vyko į darbo pokalbį universitete. Einantį per pėsčiųjų perėją jį partrenkė K. vairuojamas automobilis. Kelių policija K. skyrė administracinę nuobaudą už Kelių eismo taisyklių pažeidimą. Dėl to, kad buvo nuvežtas į ligoninę, N. negalėjo dalyvauti pokalbyje. Darbuotojų atrankos komisija atsisakė laukti, kol jis pasveiks, ir į darbą priėmė kitą kandidatą. Pasveikęs N. pareika-

lavo iš K. atlyginti negautas pajamas – vienų mokslo metų darbo užmokesčio, kurį jis būtų gavęs, jei būtų buvęs priimtas į darbą (darbo sutartis turėjo būti sudaryta vieniems mokslo metams). N. nurodė, kad tikimybė, jog darbą būtų gavęs būtent jis, buvo labai didelė, nes jis atitiko visus darbuotojui keliamus reikalavimus.

5 užduotis

Dėl neatsargaus elgesio S. restorane sudaužė brangią vazą. Po pusvalandžio įvyko žemės drebėjimas. Restoranas pareiškė ieškinį S. dėl nuostolių, kuriuos sudaro vazos vertė, priteisimo. S. pareiškė, kad dėl atsiradusios žalos jo kaltės nėra, nes vaza žemės drebėjimo metu vis tiek būtų sudužusi.

6 užduotis

J. (ieškovas) įkalbėjo P. (atsakovą) pasivažinėti automobiliu, nors abu buvo gerokai išgėrę. P. vairavo. Pasivažinėjimo metu įvyko avarija, per kurią ieškovas ir kito automobilio keleiviai buvo sužaloti. Ieškovas siekė prisiteisti jam padarytos žalos atlyginimą. Atsakovas nurodė, kad būtent ieškovas įkalbėjo jį pasivažinėti išgėrus, todėl jis ir yra atsakingas už žalos atsiradimą.

7 užduotis

Atsakovai valdo dirbtinio ledo areną, kuri šaldoma naudojant amoniaką. Kartą trūko amoniako vamzdis. Iškvieisti gaisrininkai dujų nuotėkį mėgino sustabdyti vandeniu. Amoniako prisotintas vanduo nutekėjo į ieškovų vandens tvenkinį, kuriame šie augina žuvis. Visos žuvys buvo apnuodytos. Ieškovai pareiškė ieškinį ir pareikalavo iš atsakovų patirtos žalos atlyginimo. Pastarieji pareiškė, kad žalą savo veiksmais sukėlė ne jie, o gaisrininkai.

8 užduotis

Fotografas G., eidamas tilteliu per upę, pamatė gražų vaizdą ir norėdamas jį nufotografuoti sustojęs persisvėrė per tiltelio turėklus. Dėl blogos būklės turėklas nuo svorio sulūžo ir G. paslydo. Siekdamas išlaikyti pusiausvyrą, G. čiupo virš tiltelio

nutiestą elektros laidą, bet šis buvo netinkamai izoliuotas ir G. patyrė stiprų elektros srovės poveikį. Praradęs sąmonę G. įkrito į vandenį ir susitrenkė galvą į upelio dugno akmenis. G. liko gyvas, bet prarado 60 proc. darbingumo. Įrodymai patvirtina, kad susižalojimo padariniai nebūtų buvę tokie sunkūs, jeigu G. į upelį būtų įkritęs būdamas sąmoningos būklės. G. patraukė atsakomybėn savivaldybę, kurios pareiga yra rūpintis tilteliu, ir elektros tiekimo bendrovę.

9 užduotis

Geležinio Vilko gatvėje, Vilniuje, automobilį vairavusi mergina, norėdama pakalbėti mobiliuoju telefonu, sustojo pirmojoje eismo juostoje. Ji įjungė avarinio sustojimo žibintus. Už merginos automobilio susidarė transporto priemonių spūstis, dėl kurios susidūrė keturios transporto priemonės. Į merginos automobilį neatsitrenkė nė viena transporto priemonė.

10 užduotis

Ieškovas, gyvenamojo namo savininkas, pareiškė ieškinį trims kaimynams dėl padarytos žalos atlyginimo. Ieškovas nurodė, kad gyvenamąjį namą jis pasistatė 1970 m., o 2013–2016 m. jo kaimynai iš šiaurinės ir pietinės pusių pasistatė namus su požeminiais garažais. Po dvejų metų vakarinėje pusėje gyvenantis kaimynas rekonstravo savo gyvenamąjį namą. Dėl visų šių statybos darbų gerokai pažemėjo gruntinio vandens lygis, todėl 2016 m. pabaigoje gerokai pablogėjo ieškovo namo būklė – nusėdo pamatai ir suskilinėjo sienos. Ekspertizė patvirtino ieškovo nurodytą žalą atsiradimo faktą ir priežastį.

11 užduotis

X. 15 metų dirbo gamykloje „Y“. Per šį laikotarpį X. dirbo su gaminiais, turinčiais asbesto. Praėjus 10 metų nuo darbo gamykloje „Y“ pabaigos, X. buvo diagnozuotas plaučių vėžys. Iki šios diagnozės (iš viso 28 metus) jis daug rūkė. X. patraukė atsakomybėn minėtąją įmonę, įrodinėdamas, kad ši nepakankamai

saugojo jo sveikatą nuo asbesto keliamo pavojaus. Byloje buvo nustatyta, kad gamykla „Y“ nesilaikė darbuotojų sveikatą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų. Eksperto išvadoje nurodyta, kad esama 55 proc. tikimybės, jog vienintelė vėžio priežastis – asbesto dulkės.

Ar gamykla „Y“ turėtų atsakyti už X. patirtą žalą? Jei taip, kokia apimtimi? Pagrįskite. Ar atsakymas būtų kitoks, jeigu eksperto nustatyta tikimybė būtų 50 procentų?

12 užduotis

Į teismą kreipėsi kelios moterys, kurios nurodė, kad jų motinos nėštumo metu vartojo vaistus „X“. Dėl šių vaistų suaugusioms dukroms (ieškovėms) išsivystė vėžys. Šie faktai buvo patvirtinti neginčijamomis ekspertų išvadomis. Atsakovais moterys patraukė kelias stambiausias ieškinio pareiškimo metu veikusias farmacijos bendroves, kurios ir tuo metu, kai jų motinos juos vartojo, gamino vaistus „X“. Įrodyti, kurio gamintojo vaistus motinos vartojo, nebuvo įmanoma, nes praėjo daug laiko ir nė viena iš jų neišsaugojo dokumentų. Ieškovės prašė priteisti žalos atlyginimą iš atsakovų solidarčiai. Pastarieji nurodė, kad ieškinys negali būti tenkinamas, nes: 1) gali būti, kad tarp jų apskritai nėra tos bendrovės, kurios vaistai sukėlė žalą, todėl priteisus žalą solidarčiai ją turėtų atlyginti jos nepadarę subjektai; 2) nenustatytas priežastinis konkrečios bendrovės veiksmų ir atsiradusios žalos ryšys.

8.4. Literatūra

1. Civilinis kodeksas.
2. Civilinė teisė. Prievolių teisė. Vilnius: LTU, 2004.
3. Civilinio kodekso komentaras. 6 knyga. Prievolių teisė. I dalis. Vilnius: Justitia, 2003.
4. MIKELĖNAS, V. Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai. Vilnius: Justitia, 1995.

5. MIKELĖNAS, V. Prievolių teisė. Pirmoji dalis. Vilnius: Justitia, 2002.
6. SELELIONYTĖ-DRUKTEINIENĖ, S. Bendraskolio pareigos atlyginti žalą apimtis taikant deliktinę atsakomybę: solidarioji ar dalinė atsakomybė? *Jurisprudencija*, 2010, Nr. 3(121), p. 233–250.
7. Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Full Edition. 4 tomas. VI.–4:102 bei VI.–6:105 straipsniai ir jų komentaras.
8. European Group on Tort Law. Principles of European Tort Law (PETL). Springer, Wien/New York, 2005. 3:101-3:106, 3:201, 9:101 straipsniai ir jų komentaras.
9. GERVEN, W.; LEVER, J.; LAROUCHE, P. Tort Law (Common Law of Europe Casebooks). Oxford Portland (Or.): Hart Publishing, 2000.
10. SPIER, J. (ed.). Unification of Tort Law: Causation (Principles of European Tort Law). Kluwer Law International, 2000.
11. WINIGER, B.; KOZIOL, H.; KOCH, B. A. ir kt. (red.). Digest of European Tort Law, Vol. 1: Essential Cases on Natural Causation. Viena: Springer-Verlag, 2007.

Lietuvos teismų nutartys

1. 2006 m. lapkričio 27 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. A. G. v. E. Š., bylos Nr. 3K-3-625/2006.
2. 2007 m. lapkričio 26 d. LAT CBS išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis c. b. L. B. ir kt. v. DNSB „Medvėgalis“, UAB „Telšių šilumos tinklai“, bylos Nr. 3K-7-345/2007.
3. 2008 m. kovo 26 d. LAT CBS išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis c. b. J. M. Š. v. VĮ Registrų centras, antstolė L. U. D., bylos Nr. 3K-7-59/2008.
4. 2008 m. rugsėjo 15 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. B. V.–F. v. Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus, UAB „Fodio“, LR kultūros ministerija, bylos Nr. 3K-3-388/2008.
5. 2013 m. vasario 27 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. UAB „Mestla“ v. Lex System GmbH, bylos Nr. 3K-3-52/2013.
6. 2013 m. lapkričio 8 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. M. V. ir A. V. v. VĮ Klaipėdos vaikų ligoninė ir VĮ Kauno klinikos, bylos Nr. 3K-3-553/2013.
7. 2014 m. kovo 3 d. LAT CBS išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis c. b. V. P. v. D. D., G. Ž., E. Š., J. M., V. S., bylos Nr. 3K-7-144/2014.
8. 2014 m. kovo 14 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. VSDFV Kauno skyrius v. UADB „ERGO Lietuva“, bylos Nr. 3K-3-93/2014.
9. 2014 m. birželio 27 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. UAB „Pa-link“ v. UAB „Kauno saulėtekis“, bylos Nr. 3K-3-364/2014.

10. 2015 m. liepos 3 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *BUAB „Minvesta“ v. L. N., M. N., D. T., V. I. (V. I.)*, bylos Nr. 3K-3-429-313/2015.
11. 2015 m. liepos 3 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *UAB „Bigtrans“ v. UAB Lietuvos pervežimo bendrovė*, bylos Nr. 3K-3-421-695/2015.
12. 2016 m. kovo 2 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *V. Š. v. Lietuvos Respublika*, bylos Nr. 3K-3-132-695/2016.
13. 2016 m. gruodžio 20 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *V. V. ir kt. v. P. V. ir Lietuvos valstybė, atstovaujama Policijos departamento prie LR vidaus reikalų ministerijos*, bylos Nr. 3K-3-528-706/2016.

9 seminaras

Pagrindai civilinei atsakomybei šalinti

9 seminaras. Pagrindai civilinei atsakomybei šalinti

9.1. Teorinės žinios

Civilinę atsakomybę šalinantys pagrindai – tai civilinės atsakomybės netaikymo ir atleidimo nuo jos pagrindai.

Bendrieji civilinę atsakomybę šalinantys pagrindai:

- 1) nenugalima jėga;
- 2) valstybės veiksmai;
- 3) trečiojo asmens veikla;
- 4) nukentėjusiojo asmens veiksmai;
- 5) būtinasis reikalingumas;
- 6) būtinoji gintis;
- 7) savigyna.

Nenugalima jėga (*force majeure*)

Tai neišvengiamos, skolininko nekontroliuojamos, nepašalinamos aplinkybės, kurios nebuvo ir negalėjo būti numatytos (CK 6.212 str., 6.253 str. 2 d.).

Nenugalimos jėgos požymiai:

- 1) nenumatomumas – aplinkybė neegzistavo žalos padarymo ar sutarties sudarymo metu ir protingai negalėjo būti numatyta atsirasianti;

- 2) nepašalinamumas – įvykdyti sutartį ar laikytis reikalavimo nedaryti žalos tampa neįmanoma;
- 3) nekontroliuojamumas – skolininkas negalėjo suvaldyti aplinkybių ar užkirsti joms kelio;
- 4) rizikos neprisiėmimas – skolininkas neprisiėmė tokių aplinkybių atsiradimo rizikos.

Pagal nurodytus požymius, konkrečias nenugalimos jėgos aplinkybes šalis numato sutartyse arba dėl jų sprendžia teismas, nagrinėdamas bylą. Tai gali būti ir gamtos (stichinės nelaimės) ir socialiniai (karas, terorizmas, riaušės ir pan.) reiškiniai.

Nenugalima jėga visais atvejais yra išorinis įvykis. Vidinė sąvybė, tokia kaip didesnio pavojaus šaltinio gedimas ar šio šaltinio valdytojo liga, nors ir būtų nenumanoma, nepašalinama ir nekontroliuojama, bet nebūtų laikoma nenugalima jėga, nes neatitiktų 4-ojo kriterijaus.

Valstybės veiksmai

Tai privalomi ir nenumatyti valstybės institucijų veiksmai, dėl kurių skolininkas negali įvykdyti prievolės ir kurių negalima skųsti (CK 6.253 str. 3 d.).

Valstybės veikslių požymiai:

- 1) nenumatomumas – negalėjo būti numatytas atsirasiant, nes nebuvo jo priėmimo prielaidų ir skolininko kaltės;
- 2) privalomumas – ne tik privalomas vykdyti (ne rekomendacinis ar patariamasis), bet ir negalimas skųsti teismo ar administracine tvarka.

Valstybės veiksmai įsiterpia į priežastinį ryšį ir jį nutraukia.

Trečiojo asmens veikla

Tai asmuo, už kurį neatsako nei skolininkas, nei kreditorius, žalą sukkeliantis veikimas ar neveikimas (CK 6.253 str. 4 d.). Tai pašalinis asmuo kreditoriaus ir skolininko atžvilgiu. Jis neturi būti darbuotojas, atstovas, juridinio asmens dalyvis, nurodymą gavęs asmuo, sutarčiai vykdyti pasitelktas asmuo (subrangovas ar kt.) ar pan. Trečiojo asmens veikla įsiterpia į priežastinį ryšį ir jį

nutraukia. Jeigu trečiasis asmuo prisideda prie žalos atsiradimo ar jos padidėjimo, bet ta pati žala priskirtina ir kaltininkui, kyla jų abiejų atsakomybės klausimas.

Nukentėjusiojo asmens veiksmai:

CK 6.253 str. 5 d. skiria:

- 1) nukentėjusiojo sutikimas;
- 2) nukentėjusiojo rizikos prisiėmimas.

Nukentėjusiojo kaltė ir nukentėjusiojo sutikimas ir (ar) rizikos prisiėmimas yra skirtingos priemonės. Nukentėjusiojo kaltės atveju pažeidžiamas *bonus pater familias* standartas. Nukentėjusiojo sutikimo ir (ar) rizikos prisiėmimo atveju tokio pažeidimo nėra, todėl šių priemonių taikymo padariniai yra skirtingi – rizikos prisiėmimo atveju civilinė atsakomybė apskritai nekykla, o nukentėjusiojo kaltės atveju sprendžiama visiškai ar iš dalies atleisti nuo atsakomybės.

Būtinoji gintis

„Tai veiksmai, kuriais siekiama gintis arba ginti kitą asmenį, nuosavybę, būsto neliečiamybę, kitas teises, visuomenės ar valstybės interesus nuo pradėto ar tiesiogiai gresiančio neteisėto pavojingo kėsینimosi, jeigu jais nebuvo peržengtos būtiniosios ginties ribos“ (CK 6.253 str. 7 d.). Teismas kartu su CK 6.269 straipsniu taiko šią nuostatą, kuri numato: „asmuo, padaręs žalą teisėtai gindamasis ar gindamas kitą asmenį, neatsako už užpuolikui padarytą žalą“ (1 d.) bei „nukentėjęs asmuo šio straipsnio 1 dalyje nurodytu atveju gali reikalauti žalos atlyginimo iš asmens, nuo kurio neteisėtų veiksmų buvo ginamasi“ (2 d.).

Būtinoji gintis galima ne visų veiksmų atveju, o tik tų, kurie yra pavojingi ir kuriais daroma žala CK 6.253 straipsnio 7 dalyje įvardytoms vertybėms (pastarųjų sąrašas nėra baigtinis). Pavojingas kėsинimasis turėtų būti akivaizdus ir realus. Kėsинimasis laikomas realiu, kai žala jau daroma arba yra labai aiški jos grėsmė (išsitraukiamas ginklas, atlenkiamas peilis, besiginantysis apsupamas kitų asmenų ir pan.). Kaip, kokiomis priemonėmis ir

būdais galima gintis nuo pavojingo kėsینimosi, lemia kėsینimosi pobūdis (vertybės į kurias kėsinama – gyvybė, sveikata, orumas; kėsинimosi būdas, besikėsinančių asmenų skaičius, jų naudojamoms priemonėms, ginklų turėjimas, kėsинimosi vieta, laikas ir t. t.). Būtinoji gintis yra pateisinama, jeigu nebuvo peržengtos jos ribos, t. y. panaudotos priemonės ir būdai bei padarytoji žala atitinka kėsинimosi pobūdį ir pavojingumą.

Prievolės dėl žalos, padarytos esant būtiniosios ginties atvejui, atlyginimo skolininkais gali būti:

- 1) užpuolikas – asmuo, kurio prievolė atlyginti žalą siejama su neteisėtais veiksmais, nuo kurių buvo pagrindo gintis (CK 6.269 str. 2 d.).
- 2) neteisėtai besiginantysis – asmuo, kurio prievolė atlyginti žalą siejama su neteisėtais veiksmais, pasireiškusiais būtiniosios ginties ribų viršijimu (CK 6.263 str., 6.253 str. 7 d.).

Civilinės atsakomybės taikymo sąlygos yra bendrosios:

- 1) žala;
- 2) neteisėti veiksmai;
- 3) priežastinis ryšys;
- 4) kaltė.

Būtinasis reikalingumas

Tai veiksmai, kuriais asmuo priverstas daryti žalos dėl to, kad siekia pašalinti jam pačiam, kitiems asmenims ar jų teisėms, visuomenės ar valstybės interesams gresiantį pavojų, išvengdamas gresiančios didesnės žalos, jei žalos darymas yra vienintelis būdas išvengti didesnės žalos (CK 6.253 str. 6 d.). Ši nuostata teismo taikoma kartu su CK 6.274 straipsniu.

Būtinąjį reikalingumą atveju pavojaus šaltinis yra gamtinės jėgos, gyvūnas, žmogaus veiksmai ir t. t. Kai pavojaus šaltinis yra žmogaus veiksmai, skirtumas nuo būtiniosios ginties yra tas, kad nėra užpuolimo ir žala padaroma trečiajam asmeniui, o ne tam, kurio veiksmai buvo priežastis žalai atsirasti.

Kaip ir būtinosios ginties atveju, atsakovo veiksmai turėtų būti proporcingi pavojui, kurio jis išvengė ar siekė išvengti.

Teismas gali įpareigoti asmenį, kurio interesais veikė žalą padaręs asmuo, atlyginti žalą, atsiradusią esant būtinajam reikalin-gumui, kai yra šios sąlygos (CK 6.253 str. 6 d., 6.274 str.):

- 1) tai reikalinga pagal bylos aplinkybes;
- 2) tai neprieštarauja sąžiningumo ir teisingumo kriterijams.

Žala gali būti atlyginama:

- 1) žalos padariusiam asmeniui, jei jis nukentėjo ir pats, nes veikė savo interesais;
- 2) trečiajam asmeniui, kurio interesais veikta.

Savigyna

CK 1.139 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad savigyna ginant savo civilines teises leidžiama tik šio kodekso numatytais atve-jais. Pavyzdžiui, CK 6.46 straipsnyje įtvirtintas prievolės įvykdy-mo sustabdymas, CK 4.229–4.235 straipsniuose – daikto sulai-kymas kaip savigyna.

CK 1.139 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad savigynos būdai ir priemonės turi atitikti teisės pažeidimo pobūdį ir kiekvienu konkrečiu atveju neperžengti savigynos ribų. Minėtojo straips-nio 3 dalyje įtvirtinta, kad taikant savigyną būtina gerbti žmo-gaus teises ir laisves bei laikytis įstatymų reikalavimų.

CK 6.253 straipsnio 8 dalyje numatyta savigyna kaip civilinę atsakomybę šalinantis pagrindas. Tai asmens veiksmai, kuriais jis teisėtai priverstinai įgyvendina savo teisę, kai neįmanoma laiku gauti valstybės institucijų pagalbos, o nesiėmus savigynos prie-monių teisės įgyvendinimas taptų negalimas ar iš esmės pasun-kėtų. Ši nuostata turėtų būti taikoma kartu su CK 1.139 straips-niu ir kitomis CK nuostatomis, reglamentuojančiomis atskirus savigynos atvejus.

Pagal CK 6.253 straipsnio 8 dalį, asmuo, neteisėtai ar be pa-kankamo pagrindo ėmėsis savigynos, privalo atlyginti padarytą žalą.

Kiti atleidimo nuo civilinės atsakomybės pagrindai:

1. Numatyti įstatyme (CK 6.298 str. 1 d. ir kt.).
2. Numatyti sutartyje, jei nepažeidžia imperatyviųjų įstatymo nuostatų (CK 6.252 str.).

9.2. Žinių įtvirtinimo klausimai

1. Kada civilinę atsakomybę šalinantis pagrindas laikomas atleidimo nuo civilinės atsakomybės, o kada – civilinės atsakomybės netaikymo pagrindu? Paaiškinkite, kaip tas pats pagrindas skirtingose situacijose gali būti laikomas atleidimo nuo civilinės atsakomybės ar civilinės atsakomybės netaikymo pagrindu?
2. Kokia yra nenugalimos jėgos samprata?
3. Kokie yra nenugalimos jėgos požymiai?
4. Kokios yra nenugalimos jėgos taikymo sąlygos?
5. Kokie požymiai būdingi valstybės veiksams, kurių pagrindu gali būti šalinama civilinė atsakomybė?
6. Kaip gali būti apibrėžiama trečiojo asmens veikla, kurios pagrindu šalinama civilinė atsakomybė?
7. Kokie požymiai būdingi nukentėjusiojo sutikimui ir rizikos prisiėmimui kaip civilinę atsakomybę šalinančiam pagrindu?
8. Kokios sąlygos taikomos paciento sutikimui dėl medicininės intervencijos, gydymo? Kokia jo suteikimo tvarka?
9. Kuo skiriasi nukentėjusiojo kaltė nuo rizikos prisiėmimo ar sutikimo?
10. Kas būdinga būtinajai ginčiai kaip civilinę atsakomybę šalinančiam pagrindu?
11. Kas atsako už žalą, padarytą esant teisėtai būtinajai ginčiai?
12. Kaip nustatomas būtiniosios ginties ribų viršijimas?
13. Kas atsako už žalą, padarytą viršijus būtiniosios ginties ribas?

14. Kokiais pagrindais taikoma civilinė atsakomybė už žalą, padarytą dėl būtiniosios ginties?
15. Kokie yra būtinojo reikalingumo požymiai?
16. Kuo būtinasis reikalingumas yra panašus į būtinąją gintį ir kuo nuo jos skiriasi?
17. Ar būtinasis reikalingumas yra panašus į nenugalimą jėgą?
18. Ar atlyginama žala, padaryta esant būtinajam reikalingumui?
19. Pagal kokius kriterijus nustatoma pareiga atlyginti žalą, padarytą dėl būtinojo reikalingumo?
20. Kokie yra savigynos požymiai?
21. Kuo savigyna skiriasi nuo būtinojo reikalingumo?
22. Kuo savigyna skiriasi nuo būtiniosios ginties?
23. Kokius žinote savigynos atvejus?
24. Kokiomis sąlygomis galima savigyna?
25. Kokios yra civilinės atsakomybės taikymo sąlygos ir jų ypatumai už žalą, padarytą dėl neteisėtos savigynos?
26. Kokie yra gamintojo atleidimo nuo civilinės atsakomybės pagrindai?
27. Kokius susitarimus draudžia įstatymas dėl civilinės atsakomybės netaikymo ar atleidimo nuo civilinės atsakomybės?

9.3. Užduotys

1 užduotis

AB „Autaksa“ pareiškė ieškinį UAB „Sauga“ dėl prarasto automobilio rinkos vertės atlyginimo ir nurodė, kad 2015 m. vasarį į saugojimo aikštelę pastatė automobilį „Audi A6“, kuris buvo pagrobtas. UAB „Sauga“ atsisakė atlyginti žalą ir nurodė, kad automobilis buvo pagrobtas ginkluoto plėšimo metu, nusikaltimas nebuvo išaiškintas.

2 užduotis

AB „Sigma“ pareiškė ieškinį UAB „Pervežimai“, nes gabenant krovinius į Lenkiją Lietuvos teritorijoje įvyko eismo įvykis, kurio metu buvo neišsaugotas ieškovo kroviny – lentos. Vežėjas atsisakė atlyginti žalą motyvuodamas tuo, kad ši atsirado ne dėl vežėjo veiksmų, o dėl neblaivaus vadeliotojo, kuris su vežimu išvažiavo į važiuojamąją kelio dalį ir pažeidė Kelių eismo taisykles.

3 užduotis

G., norėdamas spėti į stotelėje sustojusį troleibusą, leidosi bėgti per gatvę, kuria tuo metu važiavo automobilis. Vairuotojas, stengdamasis nepartrenkti pėsčiojo, staiga stabdė, bet automobilis tapo nevaldomas ir atsitrenkė į stotelėje stovėjusį troleibusą. Eismo įvykio metu buvo apgadintos abi transporto priemonės.

4 užduotis

Ažuolyno gatvėje, Kaune, apie 22 val. keturi nežinomi asmenys užpuolė N., mušė ir reikalavo pinigų. Užpultasis pasinaudojo nelegaliai laikomu ginklu ir kelis kartus iššovė. Nusikaltėliai paspruko. Vienas iš užpuolikų buvo sužalotas kulka į ranką, todėl kreipėsi į gydytojus ir jo bei kitų užpuolikų asmenybės buvo nustatytos. Tyrimo metu paaiškėjo, kad, be užpuoliko, nukentėjo pašaliniai asmenys ir jų turtas. Į policiją kreipėsi J., kuri nurodė, kad tą dieną apie 22 val. Ažuolyno gatvėje jai buvo peršauta koja. Dėl sužalojimo J. gydėsi ligoninėje ir patyrė 700 Eur gydymo išlaidų bei neturtinę žalą. K. nurodė, kad buvo peršautas jo buto langas ir sudaužytas originalaus dizaino šviestuvas. Baudžiamojoje byloje šis asmuo buvo pripažintas nukentėjusiuoju dėl jam padarytos 4 500 Eur dydžio turtinės žalos ir 500 Eur neturtinės žalos atlyginimo, nes šviestuvas buvo originalus dirbiny, kurį K. padovanojo giminaitis dizaineris, atsidėkodamas už kelerius metus teiktą paramą studijuojant menus.

5 užduotis

Ant Kuršių marių ledo žvejojo grupė žvejų. Atskilus ledo lyčiai jie atsidūrė jūroje, todėl buvo organizuota gelbėjimo operacija. Krašto apsaugos ministerija nurodė, kad jos sraigtasparnių pakėlimas kainavo 2 000 Eur ir prašė šią sumą priteisti iš trijų išgelbėtųjų.

6 užduotis

Iš J. buvo prievartaujamas turtas, jis buvo sumuštas ir prirakintas UAB „X“ sandėlyje prie aparatūros stovo. Išgirdę pagalbos šauksmą atsitiktinai pro šalį einantys P. ir A. išlaužė patalpos duris, kūju nudaužė stovą ir galiausiai automobiliu išgabeno J. į ligoninę. UAB „X“ pareiškė ieškinį P., A. ir J. dėl padarytos žalos atlyginimo, nes durų taisymas kainavo 300 Eur, o nuo smūgių buvo sugadinta jautri 3 000 Eur kainuojanti aparatūra, kurios gamintojas pareiškė, kad jos sutaisyti neįmanoma. J. nurodė, kad jį buvo būtina gelbėti nedelsiant, nes reikėjo skubiai suteikti medicinos pagalbą dėl nukraujavimo.

9.4. Literatūra

1. Civilinis kodeksas.
2. Pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymas.
3. Atleidimo nuo nenugalimos jėgos (*force majeure*) aplinkyboms taisyklės, patvirtintos Vyriausybės 1996 m. liepos 15 d. nutarimu Nr. 840.
4. Tarptautinio krovininių vežimo keliais sutarties konvencija (CMR).
5. Civilinio kodekso komentaras. 6 knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas, Vilnius: Justitia, 2003.
6. MIKELĖNAS, V. Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai. Vilnius, Justitia, 1995.
7. MIKELĖNAS, V. Prievolių teisė. Vilnius: Justitia, 2002.
8. GERVEN, W; LEVER, J.; LAROCHE, P. Tort Law (Common Law of Europe Casebooks). Oxford Portland (Or.): Hart Publishing, 2000. MARKESINIS, B.; DEAKIN, S.; JOHNSTON, A. Tort Law, OUP, 5th ed., 2003. P. 728(1)–728(14), 728(15)–729(9).

9. European Group on Tort Law. Principles of European Tort Law (PETL). Springer, Wien/New York, 2005. 7:101–7:102, 8:101 straipsniai ir jų komentaras.
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2001 m. birželio 15 d. Nutarimas „Dėl Lietuvos teismų praktikos, taikant Ženevos 1956 m. Tarptautinio krovinių vežimo keliais sutarties konvenciją (CMR)“ ir apžvalga. Teismų praktika, 2001, Nr. 15.

Lietuvos teismų nutartys

1. 2000 m. gegužės 23 d. LAT CBS išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis c. b. UAB „BOS“ v. V. R. firma „Renesansas“, bylos Nr. 3K-7-467/2000.
2. 2003 m. spalio 8 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. L. Š. v. UAB „Paira“, bylos Nr. 3K-3-931/2003.
3. 2004 m. birželio 14 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. LLIAB „Kauno holdingo kompanija“ v. Kauno apskrities VMI, bylos Nr. 3K-3-364/2004.
4. 2005 m. kovo 30 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. J. R. v. VU ligoninės Santariškių klinikos, bylos Nr. 3K-3-206/2005.
5. 2010 m. gegužės 25 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. VĮ Kauno medicinos universiteto klinikos v. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija, bylos Nr. 3K-3-236/2010.
6. 2010 m. spalio 4 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. A. Č. v. UAB „Molesta“ ir kt., Nr. 3K-3-370/2010.
7. 2012 m. birželio 6 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. UAB „Pajūrio viešbučiai“ ir kt. v. AB bankas „Snoras“, bylos Nr. 3K-3-268/2012.
8. 2012 m. liepos 26 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. B. Š. v. E. I., bylos Nr. 3K-3-381/2012.
9. 2014 m. vasario 5 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. UAB „Agro-rodeo“ v. ŽŪB „Šilagalis“, bylos Nr. 3K-3-1/2014.
10. 2015 m. vasario 4 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. UAB „Ski-*nest Baltija*“ v. AB „Lietuvos geležinkeliai“, bylos Nr. 3K-3-10-421/2015.

10 seminaras

Civilinė atsakomybė už kito asmens kaltę. Samdančio darbuotojus asmens civilinė atsakomybė

10 seminaras. Civilinė atsakomybė už kito asmens kaltę. Samdančio darbuotojus asmens civilinė atsakomybė

10.1. Teorinės žinios

Žalą padaręs asmuo ne visada privalo pats už ją atsakyti. Įstatymais ar sutartimi gali būti numatyti atvejai, kai už asmens padarytą žalą privalo atsakyti ne asmuo, kuris ją tiesiogiai padarė, o kitas atsakingasis subjektas, nes dėl tam tikro A ir B ryšio buvimo A yra atsakingas už B sukeltą žalą C.

Netiesioginės atsakomybės reglamentavimas

CK 6.246 straipsnio „Neteisėti veiksmai“ 2 dalis: „Įstatymai gali nustatyti, kad žalą privalo atlyginti asmuo, kuris tos žalos nepadarė, bet yra atsakingas už žalą padariusio asmens veiksmus (netiesioginė civilinė atsakomybė)“.

Samdančio darbuotojus asmens civilinė atsakomybė

„Samdantis darbuotojus asmuo atlygina žalą, atsiradusią dėl jo darbuotojų, einančių savo darbines (tarnybos) pareigas kaltės“ (CK 6.264 str. 1 d.).

Tai netiesioginės civilinės atsakomybės atvejais.

Asmuo, kuris kontroliuoja ir prižiūri kitą asmenį, atsako už pastarojo padarytą žalą. Darbdavys atsako už darbuotojo padarytą žalą, jeigu už tą žalą ne darbo metu atsakytų pats darbuotojas.

Bendrosios civilinės atsakomybės sąlygos, kurios nustatinėjamos darbuotojo veiksmuose:

- 1) žala;
- 2) neteisėti veiksmai;
- 3) priežastinis ryšys;
- 4) kaltė.

Specialiosios atsakomybės sąlygos:

- 1) darbo (tarnybos) faktas;
- 2) žalos padarymas ryšium su darbo (tarnybos) pareigų atlikimu.

Darbuotojo kaltė prilygintina darbdavio kaltei, todėl pastarasis negali neigti asmeninės kaltės dėl žalos padarymo. Kita vertus, darbdavys gali atsakyti ir už savo asmeninę kaltę CK 6.263 straipsnio 1 ir 2 dalių pagrindu.

Darbuotojai – asmenys, atliekantys darbą darbo sutarties arba civilinės sutarties pagrindu, jeigu jie veikia atitinkamo asmens nurodymu ir yra jo kontroliuojami (CK 6.264 str. 2 d.). Darbuotojas turi veikti ne savo rizika.

Darbuotojas dėl gresiančio regreso į bylą įtraukiamas kaip trečiasis asmuo, neturintis savarankiškų reikalavimų.

Samdantis darbuotojus asmuo, atlyginęs žalą, įgyja regreso teisę į darbuotoją Darbo kodekso ar kito įstatymo numatyta apimtimi ir tvarka (pavyzdžiui, Valstybės tarnybos įstatymo, Karių materialinės atsakomybės įstatymo ir kt.).

Civilinė atsakomybė už nurodymus ir atstovavimo atveju

Atsakomybė už nurodymus ir atstovavimo atveju yra tiesioginė ir netiesioginė civilinė atsakomybė.

Žalą, padarytą vykdant nurodymą, atlygina nurodymą davęs ir nurodymą vykdę asmenys solidariai (CK 6.265 str. 1 d.).

Žalą, padarytą pagal pavedimą veikiančio atstovo, atlygina atstovas ir atstovaujамasis solidariai (CK 6.265 str. 2 d.). Pastaroji norma taikoma įgalioto atstovavimo atveju. Išimtiniais atvejais ši norma gali būti taikoma neįgalioto atstovavimo atveju.

10.2. Žinių įtvirtinimo klausimai

1. Kuo grindžiama darbuotojus samdančio asmens pareiga atlyginti darbuotojo padarytą žalą?
2. Kokios yra darbuotojus samdančio asmens civilinės atsakomybės sąlygos?
3. Kokios aplinkybės pašalina darbdavio civilinę atsakomybę?
4. Ar darbuotojus samdančio asmens asmeninė kaltė būtina nustatant jo prievolę atlyginti žalą?
5. Pagal kokius požymius nustatoma, ar darbuotojas žalos padarymo metu atliko darbo (tarnybos) pareigas?
6. Kas atlygina žalą, padarytą tretiesiems asmenims, darbuotojui valdant didesnio pavojaus šaltinį?
7. Ar darbuotojas gali būti tiesiogiai atsakingas už jo paties atliekant darbo funkcijas padarytą žalą?
8. Kokia apimtimi atsako darbuotojas regresu tvarka?
9. Kada ir kokiomis sąlygomis darbdavys įgyja teisę pareikšti darbuotojui reikalavimą regresu tvarka?
10. Kokią įtaką samdančio asmens civilinei atsakomybei turi tai, kad darbuotojas žalą padaro nusikaltimu?
11. Kelių darbuotojų prievolė atlyginti žalą regresu tvarka yra dalinė ar solidari?
12. Koks yra nurodymą duodančio asmens atsakomybės pagrindas?
13. Ar būtina nustatyti atstovaujamojo asmens kaltę, sprendžiant klausimą dėl atsakomybės trečiajam asmeniui už atstovo veiksmais padarytą žalą?

10.3. Užduotys

1 užduotis

K. dirba UAB „Kiemai“ darbininku. Valydamas teritoriją jis pastebėjo, kad S., manevruodama automobiliu, kliudė kitą kieme stovintį automobilį ir ketina pasišalinti iš įvykio vietos. Norėdamas tam sutrukdyti, K. trenkė šluota į S. automobilį – įlenkė stogą, sudaužė stiklą ir padarė žalos, kuri buvo įvertinta 200 eurų.

2 užduotis

A. kreipėsi į teismą ir nurodė, kad buvo sužalotas apsaugos darbuotojų K. ir J. Konfliktas įvyko bare „Užupis“, kai apsaugos darbuotojai be priežasties pareikalavo palikti šokių aikštelę ir įvyko susistumdymas. Jam buvo sulaužytas žandikaulis, išsukta kairioji ranka. Dėl to jis nedirbo septynias dienas, vais-tams išleido 100 Eur, už procedūras dar papildomai sumokėjo 30 eurų. Konflikto metu jam buvo suplėšyta striukė, kainuojanti 300 eurų. K. ir J. atsikirto, kad neteisis buvo pats nukentėju-sysis A., nes būdamas neblaivus, snieguotais batais ir drabužiais veržėsi į šokių salę. Pagal savo pareiginius nuostatus saugos įmonėje „Trikampis“, apsaugos darbuotojai privalėjo sutramdyti klientams trukdantį ieškovą. Kadangi šis priešinosi, teko pavartoti jėgą. UAB „Rozalinda“, kuriai priklauso baras, patvirtino, kad saugos tarnyba veikė pagal bendrovių sutartį dėl objekto apsaugos ir tvarkos palaikymo bendrovės teritorijoje.

3 užduotis

K. pareiškė ieškinį žurnalistams L. ir G., laikraščiu „Lietuva šiandien“ ir UAB „Leidykla“. Jis nurodė, kad minėtieji žurnalis-tai straipsnyje „Avantiūra“ išspausdino apie jį tikrovės neatitin-kančias ir garbę bei orumą žeminančias žinias, taip pat pažeidė jo privatumą, nes asmens duomenis paviešino be sutikimo. K. prašė iš visų minėtųjų asmenų priteisti neturtinės žalos atlygi-nimą. L. pareiškė, kad jis nėra laikraščio darbuotojas, tik pagal

autorinę sutartį kartu su laikraščio korespondentu G. parengė straipsnių, kurie buvo spausdinami laikraštyje, ciklą. G. nurodė, kad jo pateiktas spausdinti straipsnis buvo redaguojamas, todėl jis neprivalo atsakyti, be to, šiuo metu redakcijoje nedirba. Redakcija atsikirta, kad straipsnio autoriai patys yra atsakingi už publikacijos turinį, nes redaguojama minimaliai ir toks redagavimas neturėjo įtakos esminiams straipsnio teiginiams. Be to, šiuo metu nė vienas iš jų nedirba redakcijoje.

4 užduotis

Įmonės „X“ vairuotojas turėjo pristatyti aliejų užsakovui, bet nusprendė dalį krovinio pasilikti sau. Iškrovęs didesniąją dalį aliejaus statinių pas užsakovą, jis pasuko savo tėvo gyvenamojo namo link, kur garaže ketino iškrauti likusias. Pakeliui jam pasirodė, kad yra sekamas. Išsigandęs, kad gali būti sugautas, vairuotojas sumėtė pėdsakus ir iškrovė aliejų pakelėje esančioje pašiūrėje. Ši stovėjo prie ieškovams A. ir B. priklausančio vandens telkinio. Po kiek laiko statinės prarūdijo, dėl to vandens telkinys buvo užterštas aliejumi. A. ir B. kreipėsi į teismą dėl žalos priteisimo iš įmonės „X“.

5 užduotis

D., UAB „Nafta“ vairuotojas, tuo metu, kai benzinas buvo siurbiamas iš jo atvežtos cisternos į talpyklą, degalinės teritorijoje prisidėgė cigaretę ir numetė degtuką ant žemės. Nuo degtuko užsidėgė ant žemės besimėtančios šiukšlės. Degalinės savininkas sugebėjo sustabdyti ugnies plitimą ir liepė D. greitai užsukti cisternos angą. Vietoj to D. šoko į savo sunkvežimį ir paleido variklį, ketindamas važiuoti toliau. Tuo metu ugnis pasiekė cisterną, ši sprogo ir pridarė degalinei daug žalos.

6 užduotis

Įmonė „E“ nurodė vienam iš savo darbuotojų nugabenti ekskavatorių į servisą, paskui paimti sutaisytą ir pargabenti atgal. Kadangi įmonei nebuvo suteiktas leidimas važiuoti

ekskavatoriumi keliais, ši nurodė darbuotojui naudotis vilkiku. Darbuotojas nepakluso nurodymams ir nusprendė ekskavatorių nuvairuoti pats. Kelyje jis sukėlė eismo įvykį, kurio metu buvo apgadintas D. priklausęs automobilis. Šis dėl žalos atlyginimo padavė į teismą įmonę „E“.

10.4. Literatūra

1. Civilinis kodeksas.
2. Civilinio proceso kodeksas.
3. Darbo kodeksas. 153–154 straipsniai.
4. Valstybės tarnybos įstatymas. 33 straipsnis.
5. Civilinė teisė. Prievolių teisė. Vilnius, LTU, 2004.
6. Civilinio kodekso komentaras. 6 knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas, Vilnius: Justitia, 2003.
7. JURKEVIČIUS, V. Neįgalios atstovas civilinėje teisėje: lyginamoji analizė. Daktaro disertacija. MRU, 2013, p. 64–65, 133.
8. MEŠKAUSKAITĖ, L. Žiniasklaidos teisė. Vilnius, TIC, 2004.
9. BALČIUTĖ, S. Ar darbuotojo pareigybinės instrukcijos apibrėžia darbdavio atsakomybės tretiesiems asmenims už darbuotojo veiksmus ribas? *International Journal of Baltic Law*, 2005. T. 2(4). Prieiga per internetą: <<http://www.fctl.edu/baltic/vol2n4/Sandra%20Balciute.pdf>>.
10. Principles of European Tort Law. Unification of Tort Law. Kluwer Law International, 2001. 6:102 straipsnis ir jo komentaras.
11. Unification of Tort Law: Liability for Damages Caused by Others. Ed. J. SPIER. Kluwer Law International, 2003.

Lietuvos teismų nutartys

1. 2003 m. gegužės 28 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. D. G. v. UAB „Eura“ ir kt., bylos Nr. 3K-3-640/2003.
2. 2005 m. kovo 28 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. K. J. v. UAB „Pūkas“ ir kt., bylos Nr. 3K-3-205/2005.
3. 2005 m. kovo 30 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. J. R. ir kt. v. VšĮ Vilniaus universiteto Santariškių klinika, bylos Nr. 3K-3-206/2005.
4. 2005 m. lapkričio 16 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. S. B. v. R. A., bylos Nr. 3K-3-579/2005.

5. 2007 m. birželio 26 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *A. M. v. UAB „Vlnata“*, bylos Nr. 3K-3-255/2007.
6. 2008 m. sausio 2 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *J. U. ir kt. v. UAB „Evera“*, bylos Nr. 3K-3-79/2008.
7. 2008 m. rugsėjo 23 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *L. S. ir A. L. v. UAB „Roventa“*, bylos Nr. 3K-3-394/2008.
8. 2011 m. kovo 15 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *A. K. v. UAB „Ratas“*, bylos Nr. 3K-3-114/2011.
9. 2013 m. liepos 11 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *Autodesk Incorporated ir Microsoft Korporacija v. UAB „Technoverslas“*, bylos Nr. 3K-3-385/2013.
10. 2015 m. spalio 26 d. LAT CBS išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis c. b. *B. D. v. M. T.*, bylos Nr. 3K-7-328-248/2015.

11 seminaras

*Civilinė atsakomybė už nepilnamečių
asmenų padarytą žalą*

11 seminaras. Civilinė atsakomybė už nepilnamečių asmenų padarytą žalą

11.1. Teorinės žinios

Civilinės atsakomybės už nepilnamečio iki 14 metų padarytą žalą ypatumai

Už nepilnamečio iki 14 metų padarytą žalą atsako tėvai ar globėjai (CK 6.275 str. 1 d.).

Už žalą atsako mokymo, auklėjimo, sveikatos priežiūros ar globos (rūpybos) institucijos (CK 6.275 str. 2 d.), jeigu žalos padarymo metu nepilnametis yra prižiūrimas mokymo, auklėjimo, sveikatos priežiūros ar globos (rūpybos) institucijos.

Tai yra netiesioginės atsakomybės atvejis. Atsakomybė kyla už savo asmeninę (preziumuojamą) kaltę.

Atsakomybė atsiranda esant bendrosioms sąlygoms (žala, neteisėti veiksmai, priežastinis ryšys). Kaltė nepilnamečių veiksmuose nenustatinėjama. Tėvų (globėjų) kaltė – tai netinkamas auklėjimas ar nepakankama priežiūra. Institucijų kaltė – dažniausiai nepakankama priežiūra, kartais ir netinkamas auklėjimas. Kaltė preziumuojama.

Tėvai (globėjai) ir institucijos atsako už tokio pobūdžio savo asmeninę kaltę, todėl vėliau neįgyja regreso teisės į nepilnametį (CK 6.280 str. 3 d.).

Tėvų, globėjų, mokymo, auklėjimo, sveikatos priežiūros ar globos (rūpybos) institucijų pareiga atlyginti žalą nepasibaigia dėl to, kad nepilnametis sulaukia 14 metų ar tampa pilnamečiu.

Kai tėvų atsakomybė kyla dėl auklėjimo pareigos pažeidimo, vaiko tėvų atsakomybė yra solidari. Atsakomybės už netinkamą priežiūrą atveju svarstytina dėl abiejų tėvų atsakomybės, jei priežiūros pareigą pažeidė abu, arba dėl vieno iš tėvų atsakomybės, jei šią pareigą pažeidė vienas. Jeigu žalos padaryta tuo metu, kai vaikas buvo auklėjimo, ugdymo, gydymo institucijos prižiūrimas, atsakomybė gali kilti:

- tik tėvams, jei žala yra netinkamo auklėjimo padarinys;
- tik institucijai, jei žala yra netinkamos priežiūros padarinys;
- tėvams ir institucijai, jei žala yra netinkamo auklėjimo ir priežiūros padarinys. Pastaruoju atveju atsakomybė yra solidari.

Civilinės atsakomybės už nepilnamečio nuo 14 iki 18 metų padarytą žalą ypatumai

Už padarytą žalą atsako nepilnametis (CK 6.276 str. 1 d.). Pats nepilnametis yra pagrindinis skolininkas.

Atsakomybė atsiranda esant bendrosioms sąlygoms (žala, neteisėti veiksmai, priežastinis ryšys, kaltė).

Papildomai atsako tėvai, rūpintojas, arba mokymo, auklėjimo, sveikatos priežiūros ar globos (rūpybos) institucijos, jeigu nepilnametis žalos padarymo metu jų prižiūrimas (CK 6.276 str. 2 d.). Tėvai, rūpintojas, arba mokymo, auklėjimo, sveikatos priežiūros ar globos (rūpybos) institucijos atsako už savo asmeninę (preziumuojamą) kaltę.

Papildomos atsakomybės sąlyga: nepilnametis neturi turto ar uždarbio, pakankamo žalai atlyginti.

Tėvai (globėjai) ir institucijos atsako už tokio pobūdžio savo asmeninę kaltę, todėl vėliau neįgyja regresio teisės į nepilnametį (CK 6.280 str. 3 d.).

Tėvų, rūpintojo, arba mokymo, auklėjimo, sveikatos priežiūros ar globos (rūpybos) institucijų pareiga atlyginti žalą pasibaigia:

- nepilnamečiui sulaukus pilnametystės;
- nepilnamečiui įgijus turto ar uždarbį, pakankamą žalai atlyginti.

Kai žalą sukelia nepilnamečių grupė, kurioje vienam (ar keliems) iš nepilnamečių nėra 14 metų, o kitam (kitiems) yra nuo 14 iki 18 metų, Lietuvos teismų praktikoje iki šiol laikomasi pozicijos, kad pirmojo nepilnamečio tėvai (atsakinga institucija) kartu su antruoju nepilnamečiu atsako pagal dalinės atsakomybės taisyklės.

11.2. Žinių įtvirtinimo klausimai

1. Kas yra tiesioginis skolininkas dėl nepilnamečio iki 14 metų padarytos žalos?
2. Kokios yra atsakomybės sąlygos, atlyginant žalą, padarytą nepilnamečio iki 14 metų? Ar priežastinis ryšys turi kokių nors ypatumų šio delikto atveju?
3. Kas yra tiesioginis skolininkas dėl nepilnamečio nuo 14 iki 18 metų asmens padarytos žalos?
4. Kokie asmenys papildomai atsako dėl nepilnamečio nuo 14 iki 18 metų padarytos žalos?
5. Kokioms sąlygoms esant atsiranda papildoma asmenų atsakomybė, kai žala padaryta nepilnamečio nuo 14 iki 18 metų? Ar priežastinis ryšys šio delikto atveju turi kokių nors ypatumų?
6. Kuo pasireiškia tėvų, globėjų, rūpintojų ar institucijų kaltė dėl nepilnamečių asmenų padarytos žalos?

7. Kada baigiasi tėvų civilinė atsakomybė dėl nepilnamečių vaikų padarytos žalos?
8. Ar atsiranda regresio teisė asmeniui, kuris atlygina nepilnamečio asmens padarytą žalą? Kodėl?
9. Pagal solidarios ar dalinės atsakomybės taisyklės, už nepilnamečio asmens padarytą žalą atsako šio nepilnamečio tėvai?
10. Pagal solidarios ar dalinės atsakomybės taisyklės, už kelių nepilnamečių asmenų padarytą žalą atsako jų tėvai ir institucijos, esant jų visų kaltei?

11.3. Užduotys

1 užduotis

P. paprašė kaimynų vaikų – 13 metų S. ir 15 metų R. per langelį įsibrauti į žemės ūkio bendrovės garažą ir paduoti jam dvi dėžes degalų. Už tai žadėjo nupirkti cigarečių. Būdami garaže vaikai norėjo pasišviesti ir sukėlė gaisrą, dėl kurio buvo padaryta 2 000 Eur žala. Bendrovė kreipėsi į advokatus dėl civilinės bylos iškėlimo.

2 užduotis

N. kreipėsi į G., kad ši atlygintų žalą, kurią padarė jos nepilnamečiai vaikai. Policijos tyrimo metu buvo nustatyta, kad 11 metų J. ir 13 metų T. iš N. buto kelis kartus vogė pinigus. Pirmą kartą J. pavogė 800 Eur, antrą kartą T. – 700 JAV dolerių, o trečią kartą abu vaikai pavogė dar 1 200 eurų. G. nurodė, kad pinigų gražinti negali, nes neturi iš ko, o žalą gali atlyginti J. tėvas. Jis kartu negyvena ir nemoka išlaikymo sūnui. Jis už tai įsiskolinęs daugiau kaip 1 000 eurų. Su ja gyvenantis T. tėvas nedirba, bedarbio pašalpos negauna.

3 užduotis

2014 m. sausio 18 d. buvo apvogtas N. butas. Nukentėjusysis žalą įvertino 12 000 eurų. Tardymo metu nustatyta, kad vagystę įvykdė broliai: 18 metų J., 16 metų T. ir 13 metų L. bei jų draugas 13 metų A. Ikiteisminio tyrimo metu 2014 m. birželį J. iš savo atlyginimo sumokėjo 500 Eur, o 4 000 Eur – brolių mama K. 2015 m. kovo 1 d. N. svarsto dėl ieškinio pareiškimo atsakingiems asmenims. Paaiškėjo, kad 13 metų A. gyvena specializuotuose globos namuose, tėvo neturi, o motinai atimtos motinystės teisės. Nusikaltimo padarymo metu A., išleistas globos namų vadovybės, viešėjo pas motiną, su kuria nepalaikė gerų santykių.

4 užduotis

Kaune, Vilniaus gatvėje, apie 19 val. keturi asmenys užpuolė J. ir jį sužalojo. Nukentėjusysis apskaičiavo, kad jam padaryta 6 000 Eur žala. Buvo nustatyta, kad užpuolimą sumanė ir asmenis į nusikaltimo vietą atvežė K., o nukentėjusį sumušė 18 metų R. ir 17 metų T., neturintis tėvų, gyvenantis su senele, bei vidurinės mokyklos moksleiviai – 16 metų M., gyvenantis su motina, o jo tėvas, kuriam apribota tėvų valdžia, jau trejus metus gyvena Ispanijoje, ir 16 metų L., gyvenantis globos namuose „Viltė“.

5 užduotis

Trylikametis J. dviračiu iš šalutinio kelio išvažiavo į pagrindinį ir žuvo po K. vairuojamo automobilio ratais. Eismo įvykio metu buvo apgadintas automobilis „Jaguar“ ir jo remontas kainavo 6 000 eurų. Nepilnamečio tėvai pareikalavo iš K. civilinės atsakomybės draudiko atlyginti sūnaus laidotuvių išlaidas, kurios sudarė 2 500 Eur, ir neturinę žalą. AB „Draudimas“ apdraudusi automobilį „Jaguar“ kasko draudimu, pareiškė ieškinį nepilnamečio tėvams dėl 6 000 Eur priteisimo. Ji nurodė, kad automobilis buvo apdraustas draudimo įmonėje, ši suma buvo sumokėta pagal sąskaitą už automobilio remontą. Pasak draudimo įmonės, tėvai atsako už netinkamą vaiko priežiūrą.

11.4. Literatūra

1. Civilinis kodeksas.
2. Civilinio proceso kodeksas.
3. Civilinė teisė. Prievolių teisė. Vilnius, LTU, 2004.
4. Civilinio kodekso komentaras. 6 knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas, Vilnius: Justitia, 2003.
5. MIKELĖNAS, V. Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai. Vilnius, Justitia, 1995.
6. MARKESINIS, B.; DEAKIN, S.; JOHNSTON, A. Tort Law, OUP, 5th ed., 2003.
7. Principles of European Tort Law. Unification of Tort Law. Kluwer Law International, 2001. 6:101 straipsnis ir jo komentaras.
8. Unification of Tort Law: Liability for Damages Caused by Others. Ed. J. SPIER. Kluwer Law International, 2003.

Lietuvos teismų nutartys

1. 2005 m. rugsėjo 14 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *O. M. v. D. B., Kretingos socialinių paslaugų centras*, bylos Nr. 3K-3-399/2005.
2. 2009 m. lapkričio 20 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *A. K. v. J. G., M. A. ir Čiobiškio vaikų socializacijos centras*, bylos Nr. 3K-3-497/2009.
3. 2010 m. lapkričio 8 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *Ž. K. v. T. Ž., V. Ž. ir Z. Ž.*, bylos Nr. 3K-3-434/2010.
4. 2011 m. spalio 25 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *J. J. v. E. K. ir kt.*, bylos Nr. 3K-3-402/2011.
5. 2012 m. balandžio 30 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *R. K., A. K., Ž. K. v E. K., A. K. ir Kauno S. Daukanto vidurinė mokykla*, bylos Nr. 3K-3-202/2012.
6. 2012 m. gegužės 2 d. LAPT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *Prokuroras ir R. P v Kauno miesto savivaldybė*, bylos Nr. 2A-178/2012.

12 seminaras

*Pripažintų neveiksniams ar ribotai
veiksniams tam tikroje srityje,
negalinčių suprasti savo veiksmų
reikšmės ir jų valdyti asmenų
padarytos žalos atlyginimas*

12 seminaras. **Pripažintų neveiksniais ar ribotai veiksniais tam tikroje srityje, negalinčių suprasti savo veiksmų reikšmės ir jų valdyti asmenų padarytos žalos atlyginimas**

12.1. Teorinės žinios

Civilinės atsakomybės už pripažinto ribotai veiksnium tam tikroje srityje dėl psichikos sutrikimo fizinio asmens padarytą žalą ypatumai

Fizinis asmuo, kuris dėl psichikos sutrikimo iš dalies negali suprasti savo veiksmų tam tikroje srityje reikšmės ar jų valdyti, gali būti teismo tvarka pripažintas ribotai veiksnium toje srityje. Kai asmuo veiksnium apribojamas tam tikroje srityje, jam yra nustatoma rūpyba. Rūpintojo teises ir pareigas nustato CK trečiosios knygos normos (CK 2.11 str. 1 d.). Teismas sprendime nurodo baigtinį sričių, kuriose fizinis asmuo pripažįstamas ribotai veiksnium, sąrašą. Fizinis asmuo srityse, kuriose yra pripažintas ribotai veiksnium, negali sudaryti sandorių ar kitaip veikti be rūpintojo sutikimo. Asmuo tose srityse, kuriose jis pripažintas ribotai veiksnium, gali sudaryti sandorius ar kitaip veikti su rūpintojo sutikimu (CK 2.11 str. 2 d.). CK 2.11 straipsnio 4 dalis numato, kad pilnametis ribotai veiksnium tam tikroje srityje asmuo asmeniškai

kai atsako pagal savo sutartines ir nesutartines prievolės, o CK 6.268 straipsnio 3 dalis – kad asmens, pripažinto ribotai veiksnium tam tikroje srityje dėl psichikos sutrikimo, padaryta žala atlyginama bendraisiais pagrindais. Ribotai veiksnium tam tikroje srityje pripažintam asmeniui teisės aktuose nustatyti riboto veiksnumo teisiniai padariniai atsiranda tik toje srityje (CK 2.11 str. 1 d.).

Civilinės atsakomybės už pripažinto neveiksniu tam tikroje srityje fizinio asmens padarytą žalą ypatumai

Fizinis asmuo, kuris dėl psichikos sutrikimo negali suprasti savo veiksmų tam tikroje srityje reikšmės ar jų valdyti, gali būti teismo tvarka pripažintas neveiksniu toje srityje. Neveiksniams tam tikroje srityje asmeniui šioje srityje yra nustatoma globa (CK 2.10 str. 1 d.). Teismas sprendime nurodo baigtinį sričių, kuriose asmuo pripažįstamas neveiksniu, sąrašą. Pripažinto neveiksniu tam tikroje srityje asmens vardu sandorius toje srityje sudaro jo globėjas. Globėjo teisės ir pareigos nustato CK trečiosios knygos normos (CK 2.10 str. 2 d.). Neveiksniu tam tikroje srityje pripažintam asmeniui teisės aktuose nustatyti teisiniai neveiksnumo padariniai atsiranda tik toje srityje (CK 2.10 str. 5 d.).

Už žalą atsako neveiksniu tam tikroje srityje pripažinto asmens globėjas ar asmenį prižiūrėti privalanti institucija (CK 6.278 str. 1 d.). Žalos padarymo metu turi būti galiojantis teismo sprendimas dėl asmens pripažinimo neveiksniu tam tikroje srityje.

Atsakomybė kyla esant bendrosioms sąlygoms, kurios nustatinėjamos žalą padariusio asmens veiksmuose: žala, neteisėti veiksmai, priežastinis ryšys. Be to, turi būti nustatyta globėjo kaltė, kuri yra preziumuojama. Kaltės ypatybės – nepakankama priežiūra.

Globėjas ir institucijos atsako už tokio pobūdžio savo kaltę, todėl vėliau neįgyja regreso teisės į fizinį asmenį jam atgavus veiksnumą (CK 6.278 str. 2 d., 6.280 str. 3 d.).

Išimtis – teismas gali išieškoti žalos atlyginimą iš neveiksniu tam tikroje srityje pripažinto asmens turto (CK 6.278 str. 3 d.) esant šioms sąlygoms:

- jeigu žala padaryta asmens sveikatai ar gyvybei;
- jeigu globėjas negali atlyginti šios žalos dėl savo mirties ar turto neturėjimo;
- jeigu žalą padaręs neveiksniu tam tikroje srityje pripažintas asmuo turi pakankamai lėšų;
- atsižvelgiama į neveiksnaus tam tikroje srityje asmens ir nukentėjusio asmens turtinę padėtį;
- atsižvelgiama į kitas reikšmės bylai turinčias aplinkybes.

Civilinės atsakomybės už savo veiksmų reikšmės negalinčio suprasti fizinio asmens padarytą žalą ypatumai

Asmuo, padaręs žalą tokios būsenos, kai negalėjo suprasti savo veiksmų reikšmės ir jų valdyti, neatsako už padarytą žalą (CK 6.268 str. 1 d.).

Sąlygos:

- 1) atitinkama būsena – žalos padarymo metu asmuo nesuprato savo veiksmų reikšmės ir negalėjo jų valdyti;
- 2) būsenos priežastis – nesuprato savo veiksmų reikšmės ir negalėjo jų valdyti ne dėl alkoholinių gėrimų, narkotinių, psichotropinių medžiagų vartojimo ar kitokiu būdu.

Teismas gali priteisti žalą *asmens gyvybei ar sveikatai* iš žalą padariusio asmens, kuris negalėjo suprasti savo veiksmų reikšmės ir jų valdyti, visiškai ar iš dalies (CK 6.268 str. 2 d.), esant tokioms sąlygoms:

- 1) to reikalauja nukentėjusiojo asmens turtinė padėtis;
- 2) tai leidžia žalą padariusiojo asmens turtinė padėtis;
- 3) tai atitinka sąžiningumo ir protingumo kriterijus;
- 4) įvertinamos kitos reikšmės bylai turinčios aplinkybės.

Teismas gali taikyti atsakomybę už žalą, padarytą asmens, kuris negalėjo suprasti savo veiksmų reikšmės ir jų valdyti, kitiems asmenims, kai nebuvo kreiptasi dėl asmens pripažinimo neveiksniu tam tikroje srityje ir globos jam nustatymo (CK 6.268 str. 4 d.).

Atsakomybė taikoma asmenims, atitinkantiems tokius reikalavimus:

- žalos padarymo metu gyvena kartu su žalą padariusiuoju asmeniu;
- žinojo apie žalą padariusiojo asmens psichikos būklę;
- nesiėmė priemonių, kad tas asmuo būtų pripažintas neveiksniu tam tikroje srityje (CK 2.10 str.).

12.2. Žinių įtvirtinimo klausimai

1. Ar pripažintas ribotai veiksnium tam tikroje srityje asmuo atsako už deliktu padarytą žalą?
2. Ar pripažintas ribotai veiksnium tam tikroje srityje asmuo yra sutartinės civilinės atsakomybės subjektas?
3. Kokios atsakomybės sąlygos turėtų būti nustatytos, kad būtų atlyginta ribotai veiksnium tam tikroje srityje pripažinto asmens padaryta žala?
4. Ar pripažintas neveiksniu tam tikroje srityje asmuo atsako už deliktu padarytą žalą?
5. Ar pripažintas neveiksniu tam tikroje srityje asmuo yra sutartinės civilinės atsakomybės subjektas?
6. Kokios atsakomybės sąlygos turėtų būti nustatytos, kad būtų atlyginama neveiksniu tam tikroje srityje pripažinto asmens padaryta žala?
7. Ar asmens veiksnumo apribojimas turi įtakos žalos atlyginimo dydžiui?
8. Kokioms sąlygoms esant neveiksniu tam tikroje srityje pripažinto asmens padaryta žala gali būti priteisiama iš paties neveiksniu tam tikroje srityje pripažinto asmens?

9. Ar atsiranda regreso teisė į asmenį, pripažintą neveiksniu tam tikroje srityje, kai žalą atlygino globėjas ar institucija? Ar atsiranda regreso teisė, panaikinus teismo sprendimą dėl asmens pripažinimo neveiksniu tam tikroje srityje?
10. Kas atsako už žalą, padarytą veiksnus asmens, kuris žalos padarymo metu negalėjo suprasti savo veiksmų reikšmės ir jų valdyti?
11. Kokius reikalavimus turi atitikti asmenys, kad iš jų būtų galima priteisti žalos, padarytos veiksnus asmens, kuris dėl psichikos sutrikimo negalėjo suprasti savo veiksmų reikšmės ir jų valdyti, atlyginimą?
12. Kokioms sąlygoms esant galima priteisti žalos atlyginimą iš paties veiksnus asmens, kuris negalėjo suprasti savo veiksmų reikšmės ir jų valdyti?

12.3. Užduotys

1 užduotis

Per išgertuves kilusį konfliktą R. keliais smūgiais kirviu nužudė K. Atliekant tyrimą buvo gauta ekspertų išvada, kad R. nusikaltimo padarymo metu nesuprato savo veiksmų reikšmės ir nesugebėjo jų valdyti. Žuvusiojo našlė kreipėsi konsultacijos dėl 2 000 Eur laidojimo išlaidų atlyginimo.

2 užduotis

A., B. ir C. įsibrovė į UAB „Ona“ patalpas ir pagrobė turto už 4 000 eurų. UAB „Ona“ pareiškė ieškinį atlyginti žalą dėl nusikaltimo įtariamiesiems asmenims. Baudžiamosios bylos tyrimo metu kilo abejonių dėl A. psichikos būklės. Atlikus ekspertizę buvo nustatyta, kad šiuo metu jis serga psichikos liga, nesugeba suprasti savo veiksmų reikšmės ir jų valdyti. Tada A. tėvai kreipėsi dėl sūnaus pripažinimo neveiksniu tam tikroje srityje ir

globėjo jam skyrimo. Teismo sprendimas buvo pateiktas ieškinį dėl žalos atlyginimo nagrinėjančiam teismui.

3 užduotis

S. ir L., vogdami benzina, padegė UAB „Gerda“ patalpas ir padarė 5 000 Eur žalą. UAB „Gerda“ žalą atlygino ADB „Draudimas“. Tyrimo metu paaiškėjo, kad žalos padarymo metu S. dar buvo nepilnametis, 17 metų, nedirbo ir nesimokė, jo tėvai yra išvykę į kitą miestą ir su sūnumi kartu negyvena dėl tarpusavio nesutarimų. S. gyvena vienas name, kuris liko tuščias po senelio mirties. Senelis R. žalos padarymo metu dar buvo gyvas. Jo turtą paveldėjo S. motina, bet paveldėtame name negyveno. L. yra pilnametis, bet turi neįgalumą nuo vaikystės dėl psichikos ligos ir gyvena kartu su niekur nedirbančiais tėvais. Skyrus ekspertizę buvo nustatyta, kad žalos padarymo metu jis nesuprato savo veiksmų reikšmės ir negalėjo jų valdyti. Kol byla buvo tirinama, prokuroras pareiškė ieškinį dėl L. pripažinimo neveiksniu tam tikroje srityje ir globėjo jam paskyrimo. Teismas išnagrinėjo bylą, pripažino jį neveiksniu tam tikroje srityje ir globėja paskyrė kitame mieste gyvenusią jo seserį P., kuri pasiėmė brolių gyventi kartu. ADB „Draudimas“ teisininkai pradėjo svarstyti klausimą, kam pareikšti ieškinį dėl žalos atlyginimo.

4 užduotis

R. gyvena kartu su tėvais ir pilnamete seserimi Raseinių rajone, Kulių kaime. Šaudydamas iš nelegaliai laikomo medžioklinio šautuvo jis sunkiai sužalojo K. ir M. Vyriškis buvo gydomas, tačiau mirė, o M. tapo neįgali. K. našlė ir M. kreipėsi dėl konsultacijos, kas jiems galėtų atlyginti padarytą žalą. Jos nurodė, kad santykiai su R seniai buvo prasti, dėl tarpusavio konfliktų kelis kartus buvo kreiptasi į policiją ir net prokuratūrą. Prokuroro buvo prašoma išvežti R. priverstinai gydyti dėl psichikos būklės, nes jis buvo agresyvus ir nevaldomas, bet tokių priemonių nebuvo imtasi. Tėvų ir kitų artimųjų jis neklausė visiškai. K. jis buvo kelis kartus sumušęs, o keršydamas buvo padegęs kito

kaimyno namą, be priežasties žalodavo gyvūnus ar kaip nors kitaip prasiverždavo jo pyktis. Ekspertizė patvirtino, kad R. serga lėtine psichikos liga, kuri kartais paūmėja. Tai pasireiškia itin didele agresija ir nesivaldymu. Nusikaltimo padarymo metu jis buvo tokios būsenos, kai savo veiksmų nesugebėjo suprasti ir jų valdyti.

12.4. Literatūra

1. Civilinis kodeksas.
2. Civilinio proceso kodeksas.
3. Civilinė teisė. Prievolių teisė. Vilnius, LTU, 2004.
4. Civilinio kodekso komentaras. 6 knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas, Vilnius: Justitia, 2003.
5. MIKELĖNAS, V. Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai. Vilnius: Justitia, 1995.
6. Principles of European Tort Law. Unification of Tort Law. Kluwer Law International, 2001. 6:101 straipsnis ir jo komentaras.
7. Principles of European Tort Law. Unification of Tort Law: Liability for Damages Caused by Others. Ed. J. SPIER. Kluwer Law International, 2003.

Lietuvos teismų nutartys

1. 2003 m. sausio 8 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *A. S. v. E. M.*, bylos Nr. 3K-3-18/2003.
2. 2005 m. sausio 19 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b., *L. K. v. O. B.*, bylos Nr. 3K-3-49/2005.
3. 2007 m. lapkričio 19 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *G. B., P. J. v. Z. J.*, bylos Nr. 3K-3-496/2007.
4. 2008 m. balandžio 15 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *I. L. v. UADB „Baltikums draudimas“, V. S. ir V. P.*, bylos Nr. 3K-3-136/2008.
5. 2013 m. vasario 13 d. LAP T CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *S. P. v. R. L.*, *Lietuvos valstybė ir kt.*, bylos Nr. 2A-18/2013 (taip pat žr. 2010 m. gegužės 24 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartį toje pačioje byloje Nr. 3K-3-184/2010).

13 seminaras

*Didesnio pavojaus šaltinio valdytojo
civilinės atsakomybės ypatumai*

13 seminaras. Didesnio pavojaus šaltinio valdytojo civilinės atsakomybės ypatumai

13.1. Teorinės žinios

CK numato, kad asmuo, kurio veikla susijusi su didesniu pavojumi aplinkiniams, privalo atlyginti žalą, padarytą didesnio pavojaus šaltinio, jeigu neįrodo, kad žala atsirado dėl nenugalimos jėgos, nukentėjusiojo asmens tyčios ar didelio neatsargumo (CK 6.270 str. 1 d.).

Tai atsakomybės be kaltės, arba griežtos atsakomybės, atvejis, kai skolininkas negali gintis neigdamas savo kaltę.

Didesnio pavojaus šaltinis – veikla, kuri kelia didesnę nei įprastą pavojų aplinkiniams. Ar ji kelia didesnę pavojų aplinkiniams, sprendžiama pagal tokius kriterijus:

- 1) itin didelė rizika;
- 2) negalėjimas jos pašalinti taikant atsargumo priemones.

Galimi didesnio pavojaus šaltiniai nurodyti nebaigtiniuose sąrašuose:

- 1) CK 6.270 straipsnio 1 dalyje – transporto priemonės, mechanizmai, elektros ir atominė energija, sprogstamųjų ir nuodingųjų medžiagų naudojimas, statybos ir kt.;

- 2) Potencialiai pavojingų įrenginių priežiūros įstatymo 3 straipsnyje – garo ir vandens šildymo katilai, slėgio indai, liftai, eskalatoriai ir kt.

Ar objektas arba veikla kelia didesnę pavojų aplinkiniams, sprendžiama atsižvelgiant į nurodytuosius kriterijus.

Didesnio pavojaus šaltinio valdytojo atsakomybė be kaltės aiškinama rizikos teorija – asmuo vykdo įstatymais neuždraustą, visuomenei naudingą, socialiai vertingą, pelningą, bet rizikingą veiklą. Asmens veikla ar valdomas objektas dėl objektyvių savybių kelia didesnę grėsmę padaryti didelę žalą aplinkiniams ir šios grėsmės negalima pašalinti net laikantis visų įmanomų atsargumo priemonių.

Skolininkas yra asmuo, kurio veikla yra susijusi su didesniu pavojumi aplinkiniams. Tai – didesnio pavojaus šaltinio valdytojas. Jis valdo didesnę pavojaus šaltinį nuosavybės, patikėjimo teise ar kitokiu teisėtu pagrindu (CK 6.270 str. 2 d.).

Didesnio pavojaus šaltinio valdymas – tai nėra valdymo kaip savarankiškos daiktinės teisės ar nuosavybės teisės sudėtinės dalies įgyvendinimas. Didesnio pavojaus šaltinio valdymas – tai vykdytas veiklos, susijusios su didesniu pavojumi aplinkiniams. Šia prasme valdymas nėra suprantamas kaip vien techninis ar teisinis objekto valdymas (vairavimas, tvarkymas, pilotavimas, apskaitymas ir kt.). Vairuotojas, mašinistas ar su staklėmis dirbantis asmuo ne visada yra valdytojas. Valdytoju laikomas asmuo, savanoriškai ėmęsis vykdyti veiklą, kuriai reikalingos specialios žinios, savybės ir patirtis, todėl būtent jis užima tokią poziciją, kurioje būdamas gali daryti įtaką rizikai.

Didesnio pavojaus šaltinio valdytojo civilinės atsakomybės sąlygos:

- 1) žala;
- 2) neteisėti veiksmai – žalos padarymo faktas didesnę pavojų aplinkiniams keliančiu veiksniu;
- 3) priežastinis ryšys – žalos ir didesnę pavojų aplinkiniams keliančio veiksnio.

Didesnio pavojaus šaltinio valdytojo atsakomybę šalinančios aplinkybės:

- 1) nenugalima jėga;
- 2) nukentėjusiojo asmens tyčia;
- 3) didelis nukentėjusiojo asmens neatsargumas.

Didesnio pavojaus šaltinio valdytojo atsakomybė pasibaigia dėl valdymo praradimo (CK 6.270 str. 3 d.), esant šioms sąlygoms:

- 1) valdymas prarastas dėl kito asmens neteisėtų veiksmų;
- 2) dėl valdymo praradimo nėra buvusiojo valdytojo kaltės.

Esant šioms aplinkybėms, asmuo, vykdęs didesnę pavojų keliančią veiklą, nustoja būti didesnio pavojaus šaltinio valdytoju ir jam kaip didesnio pavojaus šaltinio valdytojui netaikoma atsakomybė. Už žalą, padarytą didesnio pavojaus šaltinio, atsako neteisėtais veiksmais didesnio pavojaus šaltinį užvaldęs asmuo – naujasis valdytojas. Buvusio valdytojo atsakomybė gali kilti bendraisiais pagrindais, jeigu buvo padaryta žalos dėl jo kaltų neteisėtų veiksmų. Remiantis CK 6.270 straipsnio 3 dalies nuostata, jeigu dėl valdymo netekimo yra ir valdytojo kaltės, tai ir šis didesnio pavojaus šaltinį neteisėtai užvaldęs asmuo atsako solidariai.

Žala, padaryta dėl kelių didesnio pavojaus šaltinių sąveikos, atlyginama taip:

- 1) tretiesiems asmenims atsiradusi žala atlyginama esant žalai, neteisėtiems veiksams ir priežastiniam ryšiui didesnio pavojaus šaltinių valdytojų solidariai (CK 6.270 str. 4 d.). Kiekvieno iš valdytojų kaltė dėl šaltinių sąveikos teisinės reikšmės neturi;
- 2) šaltinių valdytojams atsiradusi žala atlyginama bendraisiais pagrindais, t. y. esant žalai, neteisėtiems veiksams, priežastiniam ryšiui ir kaltei (CK 6.270 str. 5 d.). Atsakingas tas, kuris kaltas dėl šaltinių sąveikos, o esant abiejų (kelių) kaltei – taikoma mišri atsakomybė.

13.2. Žinių įtvirtinimo klausimai

1. Ar terminai „absoliuti atsakomybė“ ir „griežta atsakomybė“ yra tapatūs?
2. Kas yra didesnio pavojaus šaltinis? Kokie objektai ar veikla gali kelti didesnę pavojų aplinkiniams? Pagal kokius požymius nustatoma, ar veikla yra susijusi su didesniu pavojumi aplinkiniams?
3. Kokia yra didesnio pavojaus šaltinio kilmės teorija?
4. Kaip suprantame didesnio pavojaus šaltinio valdymą?
5. Ar įmonės darbuotojai yra didesnio pavojaus šaltinio valdytojai?
6. Kas yra didesnio pavojaus šaltinio valdytojas, jeigu veiklai naudojamas bendrosios jungtinės nuosavybės teise valdomas turtas arba kai vienas bendrasavininkis naudoja keliems asmenims priklausantį turtą?
7. Kas yra didesnio pavojaus šaltinio valdytojas, jeigu didesnę pavojų keliančiai veiklai naudojamas daiktas, kuris pareigūno laikinai paimtas (pavyzdžiui, šaunamasis ginklas, transporto priemonė)?
8. Kas yra didesnio pavojaus šaltinio valdytojas, jeigu didesnę pavojų keliančiai veiklai naudojamas išnuomotas, panaudos teise valdomas turtas?
9. Ar neteisėtas didesnio pavojaus šaltinio valdytojas atsako pagal griežtos atsakomybės sąlygas?
10. Kaip teismų praktika aiškina neteisėtą didesnio pavojaus šaltinio užvaldymą?
11. Kuo ypatingas priežastinis ryšys šiame delikte?
12. Kokiais atvejais didesnio pavojaus šaltinio valdytojas atsako kartu su neteisėtai šaltinį užvaldžiusiu asmeniu?
13. Kokiais atvejais buvęs didesnio pavojaus šaltinio valdytojas atsako pagal bendrąsias atsakomybės sąlygas?
14. Kaip atlyginama žala, padaryta tretiesiems asmenims dėl kelių didesnio pavojaus šaltinių sąveikos?

15. Ar dėl netinkamos gaminio kokybės ar nusikalstamos trečiųjų asmenų veiklos yra pašalinama didesnio pavojaus šaltinio valdytojo atsakomybė?

13.3. Užduotys

1 užduotis

X. maudėsi UAB „Rojaus vartai“ baseine ir buvo rasta paskendus. Tėvai pareiškė ieškinį dėl žalos atlyginimo motyvuodami tuo, kad plaukioti be priežiūros yra labai pavojinga, o nukentėjusioji baseine nebuvo tinkamai prižiūrima.

2 užduotis

Varėnos rajono Giraitės kaimo teritorijoje prie geležinkelio užsidegė žolė. Ekspertai nustatė, kad gaisras galėjo kilti dėl pravažiuojančio traukinio sukeltų kibirkščių ar nerūpestingo keleivio išmesto degančio daikto. Ugnis išplito į gretimas teritorijas. Išdegė 2 ha S. miško ir 5 ha D. durpyno bei sudegė jame buvusi technika – traktorius ir sunkvežimiai. S. ir D. kreipėsi dėl žalos atlyginimo, nes AB „Lietuvos geležinkeliai“ eksploatuoja pavojingą objektą.

3 užduotis

I. savo automobiliu dirbo taksi įmonėje „Taksa“; jo darbo sutartyje buvo numatyta, kad už žalą atsako darbuotojas. Po eismo įvykio, kurio metu buvo apgadintas kitas automobilis, draudimo bendrovė atsisakė išmokėti draudimo išmoką, nes nusprendė, kad tai nėra draudžiamasis įvykis. Teismas reikalavimą draudimo bendrovei atmetė, o nukentėjęs asmuo pareiškė reikalavimą įmonei „Taksa“ ir I.

4 užduotis

Atliekant manevravimo darbus UAB „Giluva“ geležinkelio atšakoje UAB „Geležinkeliai“ mašinistas J. pažeidė geležinkelio transporte galiojančias taisykles. Dėl to nuo sankasos nuvažiavo lokomotyvas ir vagonai su cheminėmis medžiagomis. Jie sugriovė ūkininko S. ūkio pastatą, avarijos metu žuvo ūkininko sūnus A., o dėl cheminių medžiagų buvo sunaikinta 1,5 ha pasėlių. Cheminės medžiagos iš AB „Azota“ buvo gabenamos pirkėjui AB „Dichlofa“. Mašinistas buvo pripažintas kaltu ir nuteistas, bet baudžiamojoje byloje civilinis ieškinys nebuvo pareikštas. Po teismo ūkininkas kreipėsi į advokatus, kas jam turėtų atlyginti žalą dėl sūnaus žūties, pasėlių ir pastato sunaikinimo.

5 užduotis

J. ir P. atliko profesionalią karinę tarnybą Pabradės karinėje įguloje. P., būdamas neblaivus, perdavė jam patikėtą automobilį vairuoti J. Šis nesuvaldė automobilio slidžiam kelyje ir susidūrė su iš priekio atvažiuojančiu automobiliu. Tuo buvo padaryta 15 000 Eur žala ir sužaloti kito automobilio vairuotojas bei keleiviai. J. buvo pripažintas kaltu dėl nusikaltimo ir nuteistas. Nukentėjusieji baudžiamojoje byloje paprašė priteisti žalą iš Pabradės karinės įgulos, J. ir P.

6 užduotis

Ieškovas (draudikas), išmokėjęs draudimo išmoką prabangaus „Lamborghini“ markės automobilio savininkui, pareiškė ieškinį regreso tvarka „Audi 80“ automobilio civilinės atsakomybės draudikui. Ieškovas įrodinėjo, kad pastarojo automobilio vairuotojas, greitkelyje nepasirinkęs saugaus greičio, nesuvaldė vairuojamo automobilio ir trenkėsi į apsauginę tvorelę bei sustojo kelio važiuojamojoje dalyje. Į stovintį automobilį „Audi 80“ trenkėsi iš paskos važiuojęs automobilis „Lamborghini“.

Išnagrinėkite, ar „Audi 80“ automobilio valdytojo civilinės atsakomybė draudikui turėtų būti taikoma atsakomybė be kaltės, ar už kaltais veiksmais padarytą žalą.

13.4. Literatūra

1. Civilinis kodeksas.
2. Civilinio proceso kodeksas.
3. Potencialiai pavojingų įrenginių priežiūros įstatymas.
4. Transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymas.
5. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 795 „Dėl eismo įvykio metu padarytos žalos nustatymo ir išmokos mokėjimo taisyklių patvirtinimo“.
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2000 m. birželio 16 d. nutarimas „Dėl įstatymų taikymo teismų praktikoje, nagrinėjant civilines bylas dėl atlyginimo turtinės žalos, padarytos eismo įvykio metu“ ir apžvalga. Teismų praktika, 2000, Nr. 13.
7. 2008 m. birželio 20 d. EFTA teismo sprendimas byloje Nr. E-8/07.
8. Civilinio kodekso komentaras. 6 knyga. Prievolių teisė. I dalis. Vilnius: Justitia, 2003.
9. Civilinė teisė. Prievolių teisė. Vilnius: LTU, 2004
10. ABRAMAVIČIUS, A.; MIKELĖNAS, V. Autotransporto priemonių valdytojų teisinė atsakomybė. Vilnius: Registrų centras, 2010.
11. ŠALČIUVIENĖ, N. Atlygintinos neturtinės žalos dydžio įstatyminio apribojimo problematika. Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka, 2015, Nr. 13, p. 260–274.
12. European Group on Tort Law. Principles of European Tort Law (PETL). Springer, Wien/New York, 2005.
13. KOCH, B. A.; KOZIOL, H. (eds.). Unification of Tort Law: Strict Liability. Kluwer Law International, 2002.

LRKT nutarimai

1. 2010 m. vasario 3 d. LRKT nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo (2004 m. kovo 5 d. redakcija) 11 straipsnio 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. Prieiga per internetą: <<http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta164/content>>.
2. 2013 m. gruodžio 6 d. LRKT nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.270 straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. Prieiga per internetą: <<http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta103/content>>.

Lietuvos teismų nutartys

1. 2001 m. rugsėjo 24 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *J. S. v. UAB „Lazdynų laisvalaikio centras“*, bylos Nr. 3K-3-847/2001.
2. 2007 m. birželio 26 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *A. M. v. UAB „Volnata“*, bylos Nr. 3K-3-255/2007.
3. 2007 m. spalio 16 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *V. S., A. S. ir I. S. v. A. B. ir UADB „ERGO Lietuva“*, bylos Nr. 3K-3-400/2007.
4. 2008 m. sausio 2 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *J. U., R. U., S. U. ir M. U. v. UAB „Evera“*, bylos Nr. 3K-3-79/2008.
5. 2008 m. vasario 8 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *L. V. v. UAB „Girteka“*, bylos Nr. 3K-3-90/2008.
6. 2008 m. kovo 3 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *UAB „Baldenis“ v. UAB DK „PZU Lietuva“*, bylos Nr. 3K-3-153/2008.
7. 2010 m. kovo 1 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *S. R. v. UAB „Klaipėdos autobusų parkas“*, bylos Nr. 3K-3-53/2010.
8. 2011 m. lapkričio 18 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *J. L. v. UADB „ERGO Lietuva“ ir UAB „Druskininkų vandentiekis“*, bylos Nr. 3K-3-446/2011.
9. 2012 m. vasario 13 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *R. G. v. UADB „ERGO Lietuva“ ir UAB „Druskininkų vandentiekis“*, bylos Nr. 3K-3-13/2012.
10. 2014 m. kovo 3 d. LAT išplėstinės mišrios teisėjų kolegijos nutartis c. b. *V. P. v. D. D., G. Ž., E. Š., J. M., V. S.*, bylos Nr. 3K-7-144/2014 (taip pat žr. atskirąją nuomonę šioje byloje).
11. 2015 m. gruodžio 22 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *AB „Lietuvos draudimas“ v. V. S.*, bylos Nr. 3K-3-696-916/2015.
12. 2016 m. balandžio 19 d. LAT išplėstinės mišrios teisėjų kolegijos nutartis b. b. *S. B. pagal BK 281 str. 5 d.*, bylos Nr. 2K-7-49-788/2016.

14 seminaras

Savininko (valdytojo) atsakomybė už žalą. Gyvūnų savininko (valdytojo) atsakomybė už gyvūnų padarytą žalą

14 seminaras. Savininko (valdytojo) atsakomybė už žalą. Gyvūnų savininko (valdytojo) atsakomybė už gyvūnų padarytą žalą

14.1. Teorinės žinios

Tai netiesioginės griežtos civilinės atsakomybės rūšis, kai asmuo yra atsakingas už žalą, padarytą jo žinioje esančiais daiktais. Lietuvos CK numato gyvūnų savininko (valdytojo) ir statinio savininko (valdytojo) civilinę atsakomybę.

Civilinė atsakomybė taikoma neatsižvelgiant į kaltę. Civilinės atsakomybės taikymo sąlygos:

- 1) žala;
- 2) neteisėti veiksmai;
- 3) priežastinis ryšys.

Griežta civilinė atsakomybė lemia, kad civilinės atsakomybės netaikymo pagrindai yra tik tie, kurie numatyti konkrečios įstatymo normos, o ne visi bendrieji:

- 1) nenugalima jėga;
- 2) nukentėjusiojo asmens tyčia;
- 3) didelis nukentėjusiojo asmens neatsargumas (CK 6.266 str. 1 d., 6.267 str. 1 d., 6.270 str. 1 d.).

Statinio savininko (valdytojo) civilinė atsakomybė

Žalą, padarytą dėl pastatų, statinių, įrenginių ar kitokių konstrukcijų sugriuvimo ar kitokių trūkumų, atlygina šių objektų savininkas (valdytojas) (CK 6.266 str. 1 d.).

Skolininko teisinės padėties ypatybė – savininko prezumpcija (CK 6.266 str. 2 d.).

Statyns – visa tai, kas sukurta statybos darbais naudojant statybos produktus ir yra tvirtai sujungta su žeme. Tai visų rūšių pastatai (gyvenamieji, pramoniniai, komerciniai, biurai, sveikatos apsaugos, švietimo, poilsio, žemės ūkio ir kiti) ir inžineriniai ar mišrios rūšies statiniai (su inžineriniais statiniais sujungti pastatai), taip pat statinių priestatai, antstatai ir jų dalys, įrenginių, technologinių inžinerinių sistemų ir statinio inžinerinių sistemų statybinės konstrukcijos, ypatingosios paskirties ir laikinieji statiniai, baigti statyti ir nebaigti statiniai, sudėtingi ir paprastų konstrukcijų statiniai, inžinieriniai tinklai ir statiniai, susisieki-
mo komunikacijos ir kt. Statinių, pastatų, įrengimų ar kitokių konstrukcijų apibrėžimai ir rūšys yra pateikti Statybos įstatyme.

Žalos padaroma dėl statinio sugriuvimo ar kitokių trūkumų (apsauginių užtvarų nebuvimo, statinio įrangos defektų ir kt.).

Gyvūnų savininko (valdytojo) civilinė atsakomybė

Naminių gyvūnų ar asmens žinioje esančių laukinių gyvūnų padarytą žalą atlygina jų savininkas (valdytojas) (CK 6.267 str. 1 d.).

Naminiai gyvūnai – neatsižvelgiant į pavojingumą naminiais pripažinti gyvūnai (šunys, katės, graužikai, bitės, arkliai, jaučiai, karvės ir kt.). Laukiniai gyvūnai (beždžionės, krokodilai, gyvatės ir kiti ropliai, laukiniai šunys, vilkai, ežiai ir kt.) turėtų būti asmens žinioje, kad atsakomybė kiltų be kaltės.

CK 6.267 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad laukinių žvėrių padaryta žala atlyginama įstatymų nustatyta tvarka. Žr. Laukinės gyvūnijos įstatymo pakeitimo įstatymo (2010 m. liepos 10 d. redakcija) 22 straipsnį ir Medžioklės įstatymo 18 straipsnį.

14.2. Žinių įtvirtinimo klausimai

1. Kokios yra svarbiausios daikto savininko (valdytojo) civilinės atsakomybės ypatybės?
2. Kokiais pagrindais daikto savininkas (valdytojas) atsako už padarytą žalą?
3. Kokios aplinkybės pašalina daikto savininko (valdytojo) atsakomybę?
4. Ar statinio savininko (valdytojo) civilinei atsakomybei turi reikšmės statinio, pastato rūšis, jo statymo aplinkybės?
5. Koku būdu padaroma žala, už kurią atsako statinio savininkas (valdytojas)?
6. Kokią reikšmę turi pastato, statinio teisinė registracija civilinėje atsakomybėje?
7. Kas atsako už naminio gyvūno padarytą žalą?
8. Kas atsako už laukinio gyvūno padarytą žalą?
9. Kokiuose įstatymuose numatytas laukinių gyvūnų padarytos žalos atlyginimas?
10. Kas atlygina kanopinių žvėrių padarytą žalą?
11. Kaip yra atlyginama medžiojamųjų žvėrių padaryta žala?
12. Kaip nustatomas medžiojamųjų žvėrių padarytos žalos dydis?
13. Kokios aplinkybės pašalina civilinę atsakomybę už žalą, padarytą medžiojamųjų žvėrių?
14. Kaip atlyginama retų ir nykstančiųjų rūšių gyvūnų padaryta žala?

14.3. Užduotys

1 užduotis

P. atvyko apžiūrėti parodos Kauno „Naujųjų vartų“ galerijoje. Automobilį jis pastatė netoli galerijos pastato, Aukų gatvėje. Kol P. buvo galerijoje, nuo namo atskilo stogo atbraila ir užkrito ant automobilio. Savininkas apskaičiavo, kad jam padaryta 700 Eur dydžio žala. Atsakovai pateikė prieštaravimą, kad už žalą atsakingas pats nukentėjęsysis, nes pastatė automobilį draudžiamoje stovėti vietoje.

2 užduotis

Šalčininkų rajono Kumetyno kaimo gyventojas M. ganykloje rado savo kritusį arkli. Veterinarijos specialistai nustatė, kad gyvulys nugaišo nuo bičių, kurias laiko kaimynas I., įkandimų. Kai M. pareiškė I. pretenzijas dėl 800 Eur žalos atlyginimo, šis tvirtino jos neatlyginsiąs. Kaimynas I. paaiškino, kad neteisinga yra iš jo reikalauti žalos, nes bičių neįmanoma sugaudyti, o jų laikyti nedraudžiama.

3 užduotis

V. nusipirko sodybą kaime. Ją aptvėrė ir į aptvarą įleido du pitbulterjerus, o kaimyną T. pasamdė prižiūrėti šunų ir sodybos. Neblaivūs Rimšelių kaimo gyventojai J. su K., eidami pro V. sodybą, paleido kelias sniego gniūžtes į langus, o kai išbėgo šunys, pradėjo mėtyti į juos. Šie pasiuto, išsiveržė iš aptvaro ir apkan-džiojo J. su K. bei užpuolė iš mokyklos grįžtančius tris vaikus. Žalos daugiau nepadaryta, nes atbėgo T. ir šunis sutramdė. Ant sodybą juosiančios tvoros buvo užrašas „Atsargiai – pikti šunys“.

4 užduotis

Į kelią Molėtai–Alanta iš žemės ūkio bendrovės „Alanta“ aptvaro išbėgo žirgas ir pateko po T. vairuojamu automobiliu. Žemės ūkio bendrovės vadovas atsisakė atlyginti T. padarytą

žalą, motyvuodamas tuo, kad žirgas priklauso ne bendrovei, o kaimo gyventojui R. Bendrovės aptvare jis buvo laikomas tik dėl žodinio susitarimo. R. atsisakė atlyginti žalą, nes dėl gyvulio kritimo jam padaryta maždaug tokio pat dydžio žala, ir šią jam turėtų atlyginti arba bendrovė, arba automobilio savininkas. R. dėl automobilio apgadinimo yra nekaltas, nes žirgas pagal susitarimą buvo laikomas bendrovės aptvare ir ji yra atsakinga už jo saugojimą.

5 užduotis

Automagistralėje Vilnius–Kaunas J. vairuojamas automobilis partrenkė netikėtai į važiuojamąją dalį išbėgusią karvę. Ši nugaišo, J. ir automobilio keleivis, jo mažametis vaikas, sėdėjęs amžiaus grupei bei svorio ir ūgio kategorijai nepritaikytoje automobilinėje kėdutėje, buvo sužaloti, stipriai apgadintas prabangus automobilis. Paaiškėjo, kad karvė priklausė netoliese gyvenančiam ūkininkui K., kuris ją buvo pririšęs ganykloje. Karvė nežinia kodėl pasibaidė, nutrūko nuo grandinės ir išbėgusi į važiuojamąją kelio dalį sukėlė šį eismo įvykį. Ūkininkas pareikalavo iš J. atlyginti už karvę. J. svarsto galimybę pareikšti reikalavimus ūkininkui.

6 užduotis

E. su draugais šventė gimtadienį klube „Dominyka“, kuris priklauso UAB „Linksma“. Klubas yra įkurtas iš UAB „Rosma“ nuomojamo pastato antrajame aukšte. Šventės metu draugai kieme prie atsarginio išėjimo iš antrojo aukšto aptiko sužalotą E. Šis buvo neblavus ir paaiškino, kad nugriuvo paslydęs ant slidžių laiptų. Į dėl susižalojimo pareikštas pretenzijas UAB „Linksma“ atsakė nesanti atsakinga už pastatą, nes šį prižiūri ir tvarko jo savininkas. UAB „Rosma“ pareiškė, kad atsarginis išėjimas yra įrengtas pagal statinio projektą ir priėmimo komisija jokių pretenzijų nėra pareiškusi, o dėl iškritimo yra kaltas pats nukentėjęs.

7 užduotis

Atliekant statybos darbus, gatvėje buvo iškasta duobė. Jos pakraščiu ėję kanalizacijos vamzdžiai sulūžo, todėl nevalytos nuotekos, kol buvo likviduojama avarija, nutekėjo į upę. Aplinkosaugos agentūra apskaičiavo, kad užteršus vandens telkinį buvo padaryta 250 000 Eur žala. Į pareikštą reikalavimą geruoju atlyginti žalą statybos įmonė atsakė, kad kanalizacijos vamzdžiai sulūžo dėl senumo, todėl ji negalinti prisiimti atsakomybės už kitos įmonės padarytą žalą aplinkai. Už kanalizacijos vamzdžių priežiūrą atsakinga įmonė nurodė, kad dėl statybininkų išskastos duobės galėjo pasislinkti šlaitas ir sulaužyti vamzdžius, todėl žalos priežastis yra statybininkų veiksmai. Už juos atsakomybė tenka statybos įmonei. Aplinkosaugos agentūra svarsto, kas ir kokių pagrindu privalo atlyginti aplinkai padarytą žalą.

14.4. Literatūra

1. Civilinis kodeksas.
2. Civilinio proceso kodeksas.
3. Laukinės gyvūnijos įstatymo pakeitimo įstatymas.
4. Medžioklės įstatymas.
5. 2011 m. gegužės 10 d. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro įsakymas Nr. D1-388/3D-392 „Dėl Griežtai saugomų gyvūnų rūšių padarytos žalos apskaičiavimo metodikos patvirtinimo“.
6. Civilinio kodekso komentaras. 6 knyga. Prievolių teisė. I dalis. Vilnius: Justitia, 2003.
7. European Group on Tort Law. Principles of European Tort Law (PETL). Springer, Wien/New York, 2005.
8. KOCH, B. A.; KOZIOL, H. (eds.). Unification of Tort Law: Strict Liability. Kluwer Law International, 2002.

Lietuvos teismų nutartys

1. 2005 m. spalio 11 d. LAT CBS išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis c. b. *A. S. v. Tauragės rajono savivaldybės administracija*, bylos Nr. 3K-7-365/2005.
2. 2008 m. gegužės 29 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *M. K. ir kt. v. G. N. ir kt.*, bylos Nr. 3K-3-299/2008.
3. 2009 m. kovo 24 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *AB „If draudimas“ v. Lietuvos automobilių kelių direkcija ir kt.*, bylos Nr. 3K-3-62/2009.
4. 2009 m. kovo 24 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *UAB „If draudimas“ v. Lietuvos Respublika*, bylos Nr. 3K-3-138/2009.
5. 2011 m. liepos 21 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *If P&C Insurance AS v. Lietuvos Respublika*, bylos Nr. 3K-3-338/2011.
6. 2011 m. spalio 4 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *If P&C Insurance AS v. Lietuvos Respublika*, bylos Nr. 3K-3-371/2011.
7. 2012 m. liepos 26 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *B. Š. v. E. I.*, bylos Nr. 3K-3-381/2012.
8. 2014 m. kovo 31 d. LAT CBS išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis c. b. *If P&C Insurance AS v. VĮ „Automagistralė“*, bylos Nr. 3K-7-57/2014.
9. 2014 m. balandžio 16 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *AB „Lietuvos draudimas“ v. V. B.*, bylos Nr. 3K-3-204/2014.
10. 2014 m. balandžio 18 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *AB „ORLEN Lietuva“, AB „Lietuvos draudimas“ v. AB „Lietuvos geležinkeliai“ ir kt.*, bylos Nr. 3K-3-223/2014.
11. 2014 m. birželio 27 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *R. K. v. N. V., UAB „Onomatopėja“, BUAB „Leidybos centras“*, bylos Nr. 3K-3-341/2014.
12. 2016 m. sausio 13 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *N. S. v. S. L.-T.*, bylos Nr. 3K-3-80-611/2016.
13. 2016 m. balandžio 15 d. LAT CBS išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis c. b. *AAS „Gjensidige Baltic“ v. UAB „Grinda“ ir Vilniaus miesto savivaldybė*, bylos Nr. e3K-7-105-687/2016.

15 seminaras

*Atsakomybė už žalą,
padarytą dėl netinkamos kokybės
produktų arba paslaugų*

15 seminaras. Atsakomybė už žalą, padarytą dėl netinkamos kokybės produktų arba paslaugų

15.1. Teorinės žinios

Delikto atsiradimo prielaidos

Netinkamos kokybės produkcijos problema pradėta kelti XIX a. antroje pusėje, kai dėl automatizuotos masinės gamybos, modernių produkcijos paskirstymo schemų ir pačių produktų sudėtingumo vartotojas pateko į keblią padėtį. Tai lėmė šios prielaidos:

- 1) produktą vartotojas dažniausiai išsigyja ne tiesiogiai iš gamintojo, o iš pardavėjo, kurį produkcijos paskirstymo sistemoje nuo gamintojo dažnai skiria net keletas tarpininkų;
- 2) sudėtingi produkto kūrimo ir gamybos procesai vartotojui (ir net pačiam pardavėjui) lieka nežinomi;
- 3) vartotojui patyrus žalą, sutartinė atsakomybė dėl žalos atlyginimo suteikė teisę kreiptis nebent į produkto platintoją, o ieškinyms gamintojui galėjo būti pareikštas tik remiantis deliktine atsakomybe;
- 4) vartotojui labai sunku arba net neįmanoma įrodyti gamintojo tyčią ar neatsargumą; sutartinę produkto platintojo

atsakomybę paprastai įrodyti lengviau, bet vadovaudamasi sutarčių laisvės principu šalis sutartyje numatydamo teisę netaikyti produkto platintojo atsakomybės arba ją apriboti; be to, pardavėjui dažniausiai pritrūkdavo specialių žinių ar sąlygų, kad prieš parduodamas produktą vartotojui patikrintų jo saugumą, todėl nustatyti jo kaltę būdavo neįmanoma;

- 5) pardavėjui dažniausiai nepakakdavo lėšų žalai atlyginti;
- 6) remiantis sutartinės atsakomybės taisyklėmis negalėjo būti atlyginama žala, atsiradusi tretiesiems asmenims (pavyzdžiui, prekę įsigijusio vartotojo kaimynui, draugui), su kuriais pardavėjo nesiejo sutartiniai santykiai.

Žalos, patirtos dėl netinkamos kokybės paslaugų, atlyginimo klausimai ne tokie problemiški, nes:

- 1) tarp paslaugos teikimo ir jos gavimo laiko atžvilgiu dažniausiai nėra tokio atotrūkio kaip produkcijos gamybos, išleidimo į apyvartą ir vartojimo atveju;
- 2) jei paslaugos kokybė yra netinkama, ieškinį dėl žalos atlyginimo galima pareikšti pačiam paslaugos teikėjui, nes tarp jo ir paslaugos gavėjo dažniausiai nėra jokio tarpininko.

Dėl nurodytųjų priežasčių užsienio valstybėse pirmiausia susiformavo atskira civilinės atsakomybės rūšis už žalą, padarytą dėl netinkamos kokybės produkcijos (angl. *product liability*, vok. *produkthaftung*, pranc. *responsabilité pour les produits lancés sur le marché*). Gerokai vėliau pradėta kalbėti apie specialias žalos, padarytos teikiant netinkamos kokybės paslaugas, atlyginimo taisykles.

Delikto įsitvirtinimo etapai:

- 1) siekiant išvengti minėtųjų tradicinės civilinės atsakomybės trūkumų atsakomybės už netinkamos kokybės produkcija padarytą žalą srityje, pirmas svarbus žingsnis buvo teisės suteikimas vartotojui tiesiogiai iš gamintojo išsiieškoti nuostolius dėl patirtos žalos;

- 2) tolesniu etapu skirtingose valstybėse buvo renkamosi iš kelių sprendimo variantų:
 - išplėstos kaltės ribos apimant tokius veiksmus, kurie kitais atvejais būtų laikomi atlikti be kaltės;
 - kaltės klausimo sprendimas perduotas prisiekusiesiems;
 - įvesta kaltės prezumpcija perkelianč nekaltumo įrodinėjimo našą gamintojui;
 - įtvirtintos griežtos atsakomybės sąlygos ir pan.

Europos Sąjungos teisės, susijusios su vartotojų teisių apsauga, raida

Apie atsakomybę už žalą, atsiradusią dėl netinkamos kokybės produkcijos ir paslaugų, Europos Sąjungoje kalbama platesnės – vartotojų gynimo – teisės kontekste. Vartotojų teisių apsaugą ES ėmė reguliuoti 1975 m., Tarybai priėmus Rezoliuciją dėl preliminarios vartotojų apsaugos ir informatikos politikos programos, 1981 m. buvo priimta antroji, o 1989 m. – trečioji programa. Priimtoms kelios ES direktyvos dėl vartotojų teisių apsaugos. Žalos atlyginimo srityje svarbiausia iš jų yra pirmoji, 1985 m. liepos 25 d. priimta Direktyva 85/374/EEB dėl valstybių narių įstatymų, kitų teisės aktų ir administracinių nuostatų dėl atsakomybės už netinkamos kokybės gaminius (toliau – Direktyva 85/374/EEB). Ja siekiama šių tikslų:

- 1) padidinti vartotojų teisių apsaugą;
- 2) užtikrinti laisvą prekių judėjimą ir vienodas konkurencijos sąlygas visoje ES teritorijoje.

Svarbiausia, kad Direktyva 85/374/EEB valstybėms, ES narėms, paliko teisę taikyti nacionalinės gamintojo atsakomybės klausimams skirtas teisės normų sistemas, egzistavusias Direktyvos paskelbimo metu (13 str.). Daugelis ES valstybių yra pasinaudojusios šia galimybe.

ES būta ketinimų sukurti specialias atsakomybės taisykles paslaugų teikėjui, bet iki šiol tai nebuvo padaryta.

Delikto nuostatos Lietuvoje

CK 6.292–6.300 straipsniuose įgyvendinama Direktyva 85/374/EEB.

Svarbiausias Lietuvos Respublikos teisės skirtumas nuo ES ir daugelio užsienio valstybių nacionalinės teisės – CK griežtos atsakomybės sąlygas numato ne tik produktų gamintojui ar pardavėjui, bet ir paslaugų teikėjui.

Gamintojo (pardavėjo) ir paslaugų teikėjo atsakomybė pripažįstama deliktine, todėl sutartinių santykių egzistavimas tarp produkto gamintojo ar paslaugų teikėjo ir vartotojo nėra atsakomybės atsiradimo sąlyga.

Produkto ir paslaugų sąvoka:

Svarbiausia yra produkto ar paslaugos įsigijimo tikslas, – produktas ar paslauga turi būti įsigyta vartojimo tikslams (CK 6.292 str. 5 d.).

Produkto sąvoka (CK 6.293 str.) apima:

- 1) tik kilnojamuosius daiktus, iš jų ir tuos, kurie yra kitų kilnojamųjų ar nekilnojamųjų daiktų sudėtinės dalys;
- 2) elektros energiją;
- 3) ne tik galutinius produktus, bet ir žaliavas bei daikto sudedamąsias dalis;
- 4) pirminius žemės ūkio produktus ir žvėrieną (paukštieną).

Paslaugų sąvoka (CK 6.293 str.):

- 1) veikla, kuria tenkinamas konkretus materialusis ar nematerialusis vartotojo poreikis;
- 2) nesvarbu, ar paslaugos pobūdis yra viešas, ar privatus;
- 3) neapima sveikatos priežiūros, teisinių, švietimo, šiluminės energijos, dujų, vandens tiekimo, nuotekų šalinimo ir transporto paslaugų.

Žalą privalantys atlyginti asmenys

Skiriamos dvi atsakingų asmenų kategorijos (CK 6.292 str.):

- 1) Pagrindinė:
 - gamintojas;
 - importuotojas.
- 2) Papildomoji: produktą pardavęs asmuo. Jis atsako tik tada, kai neįmanoma nustatyti gamintojo. Be to, produktą pardavęs asmuo gali išvengti atsakomybės nukentėjusiajam nurodydamas tikrąjį produkto gamintoją arba produktą jam pateikusį asmenį (CK 6.293 str. 4 d.). Jei faktinis produkto gamintojas yra užsienyje (nors jis ir žinomas), o produktas buvo importuotas nenurodžius importuotojo, tokį produktą pardavęs asmuo laikomas jo gamintoju, išskyrus atvejus, kai minėtasis asmuo per protingą terminą nukentėjusiajam nurodo produktą jam pateikusį asmenį.

Kaltė

Gamintojo ir paslaugų teikėjo civilinė atsakomybė kyla be kaltės, t. y. netinkama produkto ar paslaugos kokybė nebūtinai turėtų būti nulemta jo kaltės.

Nukentėjusiojo asmens kaltas prisidėjimas prie žalos atsiradimo arba padidėjimo gali sumažinti žalos atlyginimo dydį arba žala gali būti visiškai neatlyginama (CK 6.297 str., 6.298 str. 3 d.).

Netinkama kokybė

Gaminys (paslaugos) yra netinkamos kokybės, jeigu jis neatitinka saugos reikalavimų, kurių protingai gali tikėtis vartotojas (CK 6.294 str. 1 d.). Saugos reikalavimų laikymasis kaip tinkamos ar netinkamos kokybės nustatymo kriterijus apibrėžiamas subjektyviai – iš vartotojo pozicijų. Nustatant objektyvias šio kriterijaus taikymo ribas numatoma, kad saugumo tikėjimasis turėtų būti pagrįstas protingumo principu – asmens veiksmus konkrečioje situacijoje būtina vertinti pagal *bonus pater familias* elgesio adekvačioje situacijoje etaloną.

CK 6.294 straipsnio 1 dalyje pateikiamas pavyzdinis sąrašas aplinkybių, į kurias privaloma atsižvelgti sprendžiant, ar produktas (paslaugos) yra tinkamos ar netinkamos kokybės:

- 1) nurodomas produktų (paslaugų) savybes (reklamą);
- 2) tai, ar produktą (paslaugas) galima naudoti tam, kam tikimasi jį naudoti;
- 3) laiką, kai produktas (paslaugos) buvo išleistas į apyvartą;
- 4) produkto (paslaugų) konstrukcinius, receptinius ar kitokius trūkumus, kurie gali būti dviejų rūšių:
 - kai konkretus tam tikros rūšies prekių (paslaugų) vienetas pagaminamas (suteikiamas) netinkamos kokybės (gamybos brokas), o kiti vienetai yra tinkamos kokybės;
 - kai visos tam tikros rūšies prekės (paslaugos) pagaminamos (suteikiamos) netinkamos kokybės (dizaino brokas).

Žala

Šiame CK skirsnyje vartojama žalos sąvoka apima dvejopą žalą (CK 6.299 str.):

- 1) padarytą atėmus gyvybę ar sužalojus sveikatą (nustatinėjant šią žalą, jos dydį ir į jos atlyginimą pretenduojančių asmenų grupę, remiamasi bendrosiomis CK normomis);
- 2) neturtinę žalą;
- 3) žalą, padarytą nukentėjusiojo asmens turtui, kuris yra skirtas ir paprastai buvo naudojamas asmeniniams poreikiams tenkinti, bet tik tada, kai padaryta žala yra ne mažesnė kaip 500 Eur (sumos ribojimas taikomas tik produktams, bet ne paslaugoms).

Gamintojo atleidimo nuo atsakomybės pagrindai

Baigtinis sąrašas specialių gamintojo atleidimo nuo atsakomybės pagrindų (CK 6.298 str. 1 d.):

- 1) gamintojas įrodo, kad ne jis išleido produktą į apyvartą (pavyzdžiui, parduodamas vogtas, nelegaliai pagamintas ar nukopijuotas produktas);

- 2) atsižvelgiant į aplinkybes, esama pagrindo manyti, kad išleidimo į apyvartą metu produktas nebuvo netinkamos kokybės arba kad jo kokybė pablogėjo vėliau. Vadinasi, gamintojo atsakomybė ribojama atsakomybe už produkto trūkumus, atsiradusius tuo metu, kai produktas buvo jo kontroliuojamas; gamintojas neatsako už suprastėjusią produkto kokybę dėl prekybininkų, vartotojų, trečiųjų asmenų ir pan. veiksmų;
- 3) jei produktas nebuvo pagamintas turint tikslą jį parduoti, išnuomoti ar kitaip paskirstyti verslo tikslams arba nebuvo pagamintas ar paskirstytas gamintojo ūkinės veiklos metu;
- 4) jei produkto kokybė suprastėjo dėl atitinkamų valstybės institucijų nustatytų privalomų taisyklių laikymosi. Tik privalomų, imperatyvių (ne savanoriškų) reikalavimų laikymasis yra atleidimo nuo atsakomybės pagrindas. Be to, gamintojas turi įrodyti, kad produkto kokybė suprastėjo būtent dėl reikalavimų laikymosi, t. y. laikantis nustatytųjų reikalavimų buvo neįmanoma pagaminti tinkamos kokybės produkto;
- 5) jei mokslo ir technikos žinių lygis produkto išleidimo į apyvartą metu nebuvo toks, kad būtų įmanoma nustatyti netinkamą kokybę. Remdamasis ESTT praktika, gamintojas turėtų įrodyti, kad produkto išleidimo į apyvartą metu 1) objektyvus mokslo ir technikos žinių lygis, 2) atsižvelgiant į aukščiausią tokių žinių lygį ir 3) neapsiribojant konkrečiu pramonės sektoriumi, nebuvo toks, kad leistų išvengti netinkamos kokybės ar ją nustatyti. Objektyvusis testas reiškia, kad būtina atsižvelgti į tuo metu objektyviai egzistuojantį žinių lygį, o ne konkretaus ar analogiško produkto gamintojo galimybę pastebėti trūkumą arba jo išvengti. Be to, preziumuojama, kad gamintojas yra susipažinęs su minėtuoju aukščiausiu žinių lygiu;
- 6) gamintojas, pagaminęs sudedamąją dalį, atleidžiamas nuo atsakomybės, jei įrodo, kad žala atsirado dėl netinkamos viso produkto konstrukcijos arba dėl viso produkto

gamintojo pateiktų vartojimo taisyklių. Vadinasi, sudedamosios dalies (kuri laikoma atskiru produktu) gamintojas neatsako tuo atveju, jei ši dalis atitinka visus kokybės ir saugumo reikalavimus, o pavojinga tampa tik dėl galutinio produkto gamintojo elgesio.

Irodinėjimo našta, siekiant remtis šiais pagrindais (ar vienu iš jų), tenka gamintojui. Šių pagrindų apimtis negali būti aiškinama plečiamai, nes tai yra gamintojo atsakomybės be kaltės principo išimtis.

Ieškinio senatis

Reikalavimams dėl padarytos žalos atlyginti taikomas sutrumpintas trejų metų ieškinio senaties terminas (CK 1.125 str. 8 d., 6.300 str.).

Taikomos specialiosios šio termino skaičiavimo taisyklės – jo pradžia siejama su vienu iš šių įvykių (ankstesniu):

- 1) kai nukentėjusysis sužinojo apie jam padarytą žalą ar trūkumą ir kas yra produkto gamintojas;
- 2) kai nukentėjusysis turėjo sužinoti apie jam padarytą žalą ar trūkumą ir kas yra gamintojas.

Šiam terminui galima taikyti bendrąsias nacionalinės teisės nuostatas, reglamentuojančias senaties termino sustabdymą ar nutraukimą, t. y. CK 1.129 ir 1.130 straipsnius. (Direktyvos 85/374/EEB 10 str. 2 d.).

Svarbu tai, kad reikalavimams dėl padarytos žalos atlyginti taikomas ir antrasis ieškinio senaties terminas. Šis terminas lygus dešimčiai metų ir yra skaičiuojamas nuo žalos padariusio produkto išleidimo į apyvartą datos. Šiam terminui negali būti taikomos nacionalinės teisės normos dėl termino sustabdymo arba nutraukimo.

Dešimties metų terminas skaičiuojamas nuo konkretaus netinkamos kokybės produkto išleidimo į apyvartą. Kita vertus, nei Direktyva 85/374/EEB, nei CK neapibrėžia, kuriuo momentu produktas laikomas išleistu į apyvartą – ar tai momentas, kai ga-

mintojas pirmą kartą parduoda produktą tiekėjui, ar kai produktą pradeda pardavinėti pardavėjas.

15.2. Žinių įtvirtinimo klausimai

1. Kaip galite paaiškinti Direktyvos 85/374/EEB tikslą užtikrinti laisvą prekių judėjimą ir vienodas konkurencijos sąlygas visoje ES teritorijoje?
2. Ar Direktyva 85/374/EEB taikoma paslaugoms?
3. Koks yra CK ir Vartotojų teisių gynimo įstatymo santykis reglamentuojant žalos, atsiradusios vartotojui, atlyginimo klausimus?
4. Kokiais požymiais remiantis nustatoma, kad produktas (paslauga) įsigyta vartojimo tikslams?
5. Ar CK pateikta produkto sąvoka apima intelektualinės nuosavybės objektus?
6. Ar CK 6.293 straipsnyje pateikta produkto sąvoka apima ir naudotus daiktus?
7. Ar sveikatos priežiūros paslaugos yra CK 6.292–6.300 straipsnyje įtvirtintų normų taikymo sritis? Ar farmacijos produktų padaryta žala galėtų būti atlyginama pagal šių normų nustatytas taisykles?
8. Ar paslauga turėtų būti suteikta atlygintinai, kad ją būtų galima laikyti paslauga pagal CK 6.293 straipsnio 2 dalį?
9. Kuo pasireiškia gamintojo, paslaugos teikėjo, produktą pardavusio asmens ar importuotojo veiksmų neteisėtumas?
10. Kokie produktų (paslaugų) saugumo reikalavimai taikomi Lietuvos Respublikos teisės aktuose?
11. Kokiomis teisės gynimo priemonėmis gali naudotis vartotojas, kai dėl netinkamos kokybės daikto yra sugadinamas ne tik kitas nukentėjusiojo turtas, bet ir pats daiktas (pavyzdžiui, užsiliepsnojęs plaukų džiovintuvas ne tik apdegina vartotojui ranką, bet ir pats visiškai sudega)?

12. Ar CK 6.298 straipsnio 1 dalyje įtvirtintais atleidimo nuo atsakomybės pagrindais gali remtis tik gamintojas, ar ir kiti jam prilyginami asmenys (pavyzdžiui, importuotojas ar platinintojas)?
13. Ar produkto (paslaugos) garantinis terminas turi įtakos ieškinių senaties termino eigai ieškiniams dėl vartotojui netinkamos kokybės produktais (paslaugomis) padarytos žalos atlyginimo?

15.3. Užduotys

1 užduotis

H. verčiasi naudotų elektronikos prietaisų supirkimu, remontu ir pardavimu. M. iš H. įsigijo televizorių, kuris po kelių dienų užsidegė. Per gaisrą buvo smarkiai apgadinti kambaryje stovėję baldai. M. pareikalavo, kad H. atlygintų žalą, atsiradusią dėl netinkamos kokybės prietaiso. H. pareiškė, kad už žalą jis neatsako, nes M. parduotą televizorių jis surinko iš dviejų nenaujų Lietuvoje pagamintų televizorių, taigi gamintojas nurodytas ant atskirų surinktojo televizoriaus detalių. M. gali tiesiogiai kreiptis į gamintoją ir reikalauti, kad šis atlygintų žalą.

2 užduotis

I. namie išvirė braškių uogienės ir vieną stiklainį nunešė kaimynei. Ši, nežinodama, kaip atsidėkoti, davė I. 3 Eur, nors ši atsikalbinėjo ir nenorėjo imti pinigų. Iš darbo grįžęs kaimynės vyras rado žmonos keptų blynų, atsidarė stiklainį uogienės ir valgydamas uogienėje buvusiu akmenuku nusiskėlė dantį. Sužinojęs, kad uogienę pagamino kaimynė, kurios jis ir taip nemėgo, padavė I. į teismą, reikalaudamas atlyginti padarytą žalą. Teisiniu I. atsakomybės pagrindu jis nurodė CK 6.292–6.300 straipsnyje įtvirtintas nuostatas.

3 užduotis

U. atvedė penkerių metų vaiką į kirpyklą apsikirpti. Jam buvo pasakyta, kad vaikas yra tūkstantasis kirpyklos lankytojas, todėl bus apkirptas nemokamai. Kirpdama kirpėja U. vaikui sužalojo ausį, ir šiam teko kreiptis į polikliniką. Kirpyklai nesutikus geruoju atlyginti padarytos žalos, U. vaiko vardu kreipėsi į teismą ir pareikalavo atlyginti padarytą žalą. Teisiniu ieškinio pagrindu jis nurodė CK 6.292–6.300 straipsnyje įtvirtintas nuostatas. Atsiliepime į ieškinį kirpykla pareiškė, kad žalos atlyginti pagal minėtųjų straipsnių nuostatas ji neprivalo, nes paslauga buvo suteikta nemokamai, o kirpėjos kaltės dėl sužalojimo nėra, nes vaikas muistėsi kėdėje, ir nors ši tėvą informavo, kad kirpti sunku, U. vis tiek reikalavo baigti kirpimą.

4 užduotis

V. nusipirko automobilį asmeniniam naudojimui. Po kelerių naudojimosi metų kelyje įvyko trumpasis jungimas ir automobilis gerokai apdegė. Kadangi jis buvo pagamintas Korėjoje, vartotojas kreipėsi į automobilio pardavėją ir pareikalavo atlyginti žalą. Šis pareiškė, kad šiuo atveju žala padaryta tik įsigytajam daiktui, todėl CK 6.292–6.300 straipsnyje įtvirtintos normos šiuo atveju netaikomos. Be to, pasibaigęs automobilio garantijos terminas, todėl jis jokios žalos V. atlyginti neprivalo. Pastarojo užsakytos ekspertizės žalos atsiradimo priežastčiai nustatyti akte nurodyta, kad vienas iš elektros instaliacijos laidų buvo prijungtas netinkamai, todėl įvyko trumpasis jungimas, o visos kitos automobilio dalys buvo visiškai tinkamos naudoti.

15.4. Literatūra

1. Civilinis kodeksas.
2. Produktų saugos įstatymas.
3. Vartotojų teisių apsaugos įstatymas.
4. Europos Tarybos 1985 m. liepos 25 d. direktyva 85/374/EEB dėl valstybių narių įstatymų, kitų teisės aktų ir administracinių nuostatų dėl atsakomybės už netinkamos kokybės gaminius. OL L 1210/29, 1985.
5. Civilinio kodekso komentaras. 6 knyga. Prievolių teisė. I dalis. Vilnius: Justitia, 2003.
6. NORKUNAS, A. Vartotojų teisių dėl nekokybiškais produktais padarytos žalos gynimo pokyčiai Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą. *Jurisprudencija*, 2006, Nr. 2(80), p. 73–79.
7. GRUBB, A. *The Law of Product Liability*. London: Butterworths, 2000.
8. PHILLIPS, J. J. *Products Liability in a Nutshell*, 3rd ed. Minnesota: West Pub. Co. St Paul, 1988.
9. GERVEN, W.; LEVER, J.; LAROCHE, P. *Tort Law (Common Law of Europe Casebooks)*. Oxford Portland (Or.): Hart Publishing, 2000.
10. VON BAR, C. *The Common European Law of Torts*. Oxford: Clarendon press, 1998.
11. 1997 m. gegužės 29 d. ESTT sprendimas byloje Nr. C-300/95 *Commission of the EC v. United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland*.
12. 2001 m. gegužės 10 d. ESTT sprendimas byloje Nr. C-203/99 *Henning Vedfeld v Århus Amtskommune*
13. 2006 m. vasario 9 d. ESTT sprendimas byloje Nr. C-127/04 *Declan O'Byrne v Sanofi Pasteur MSD Ltd and Sanofi Pasteur SA*.
14. 2015 m. kovo 5 d. ESTT sprendimas sujungtoje byloje Nr. C-504/13 ir Nr. C-504/13 *Boston Scientific Medizintechnik GmbH v AOK Sachsen-Anhalt – Die Gesundheitskasse ir Betriebskrankenkasse RWE*.

Lietuvos teismų nutartys

1. 2000 m. kovo 27 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. A. Č. v. UAB „Raigeda ir Ko“, bylos Nr. 3K-3-369/2000.
2. 2005 m. gegužės 11 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. A. J. v. UAB „Omnitel“, bylos Nr. 3K-3-297/2005.
3. 2005 m. spalio 19 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. Ūkininkas V. P. v. UAB „Durbeta“, bylos Nr. 3K-3-458/2005.

16 seminaras

*Valstybės ir savivaldybės atsakomybė
už žalą, padarytą neteisėtais
leidžiamosios ir vykdomosios valdžios
aktais*

16 seminaras. Valstybės ir savivaldybės atsakomybė už žalą, padarytą neteisėtais leidžiamosios ir vykdomosios valdžios aktais

16.1. Teorinės žinios

Valstybės imuniteto doktrina

Iki Didžiosios Prancūzijos revoliucijos daugelyje Vakarų Europos šalių valstybės civilinės atsakomybės problema nebuvo aktuali, nes galiojo principas „karalius negali daryti žalos ar kitokio blogio“ (pranc. *le Roi ne perit mal faire*). Valstybė buvo tapatinama su monarchu, o monarchas laikytas neliečiamu. Vėliau šis principas buvo pakeistas valstybės imuniteto (angl. *state immunity*) doktrina, pagal kurią valstybė kaip aukščiausiasis suverenas buvo pripažįstama esanti už civilinės jurisdikcijos ribų ir jai negalėjo būti taikomi tokie pat atsakomybės principai kaip privatiems asmenims. Laikui bėgant valdžios institucijų ir privačių asmenų santykiai darėsi vis liberalesni, taip palengva susiformavo naujas viešosios atsakomybės principas „karalius pats savarakiškai nusprendžia, kas yra teisinga, o kas ne“. Vadinasi, valstybės civilinė atsakomybė iš esmės yra pripažįstama, bet pati valstybė sprendžia, ar leisti traukti atsakomybėn jos žalos padariusias institucijas ir pareigūnus. Šis principas ilgą laiką buvo taikomas

Olandijoje. Naujausias nuo 1920 m. Belgijos kasacinio teismo sprendimu šioje valstybėje, o vėliau ir daugelyje kitų valstybių įsigaliojęs valstybės civilinės atsakomybės principas teigia, kad „karalius yra paprastas ir teisingas vaikinąs“, o šio principo turinys reiškia, kad valstybė privalo visiškai paklusti teisės viešpatavimui ir atlyginti neteisėtais valdžios institucijų ir jų pareigūnų veiksmais privatiems asmenims padarytą žalą. Antrojo pasaulinio karo metais tapo aišku, kad valstybės, veikdamos per savo įstaigas ir pareigūnus, neteisėtais veiksmais gali padaryti didelės žalos eiliniams privatiems asmenims. Valstybės imuniteto nuo civilinės atsakomybės idėja tapo nebepriimtina, ir daugelyje Vakarų Europos valstybių buvo priimti teisės aktai, leidžiantys patraukti valstybę civilinės atsakomybės.

Prievolės subjektų ypatybės

Kreditorius yra bet kuris fizinis arba juridinis asmuo, patyręs žalą.

Skolininkas yra savivaldybė arba valstybė. Kadangi valstybė teisiniuose santykiuose dalyvauja per įvairius subjektus, kyla klausimas, už kurių subjektų padarytą žalą ji atsako, o už kurių – neatsako.

Neginčytina, kad valstybė atsako už įstatymų vykdomosios valdžios ir teisminės valdžios institucijų neteisėtais aktais padarytą žalą (pastarajai atsakomybei reglamentuoti skirtas CK 6.272 str.).

Konstitucijos 5 straipsnyje numatyta, kad valstybės valdžią Lietuvoje vykdo Seimas, Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė bei Teismas. Svarstyтина, ar CK 6.271 straipsnio 2 dalyje pateikiama valdžios institucijos sąvoka neapima ir įstatymų leidžiamosios valdžios.

Bylose dėl žalos, padarytos neteisėtais valstybės valdžios institucijų aktais, valstybei atstovauja Vyriausybė ar jos įgaliotoji institucija.

Bylose dėl žalos, padarytos neteisėtais savivaldybės institucijų aktais, savivaldybei atstovauja institucija, dėl kurios neteisėtų veiksmų atsirado žala.

Prievolės pagrindų ypatybės

CK 6.271 straipsnio 1 dalis įtvirtina griežtą atsakomybę: „Žalą, atsiradusią dėl valstybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, privalo atlyginti valstybė iš valstybės biudžeto, nepaisydama konkretaus valstybės tarnautojo ar kito valstybės valdžios institucijos darbuotojo kaltės“.

Valstybės ar savivaldybės civilinė atsakomybė atsiranda nustatius šias bendrąsias civilinės atsakomybės sąlygas:

- žalą;
- neteisėtus veiksmus;
- priežastinį ryšį.

Žala, kaip šios rūšies civilinės atsakomybės sąlyga, neturi savitų ypatybių, t. y. ją įrodinėjant remiamasi bendrosiomis normomis.

Neteisėtų veiksmų ypatumai. Pagal reglamentaciją, neteisėti veiksmai – tai valdžios institucijų darbuotojų neveikimas taip, kaip pagal įstatymus šios institucijos ar jų darbuotojai privalėjo veikti (CK 6.271 str. 4 d.). Žalos padarymas dar nereiškia, kad veiksmai buvo neteisėti. Kiekvienas valdžios aktas laikomas teisėtu, net ir tas, kuriuo yra padaryta žalos. Nustatant neteisėtumo sąlygą, taikomas veiksmų, o ne rezultato neteisėtumo principas. Kita vertus, neteisėtu žalos darymu laikomas ir nustatytų leidimų daryti žalingus veiksmus viršijimas.

Priežastinis ryšys žalingą rezultatą susieja ne su konkrečios institucijos ar jos pareigūno neteisėtu veikimu, o su valstybės organų sistemos netinkamu veikimu.

Specialiosios sąlygos:

1. Žalos turi būti padaryta valdžios aktu. Aktas reiškia bet kokią veikimą ar neveikimą, kuris daro tiesioginę įtaką asmenų teisėms, laisvėms ar interesams (CK 6.271 str. 3 d.). Valdžios akto požymiai:

- aktas turi būti privalomas vykdyti;
- jis turi būti priimtas (atliktas) institucijų ar pareigūnų, kurie pasinaudojo jiems suteiktais valdingais įgaliojimais spręsti arba jais nepasinaudojo, kai buvo būtina tai padaryti.

Tai gali būti ir norminis teisės, ir individualus, ir net fizinis aktas. Jis yra išreiškiamas žodžiu, raštu, veiksmais, neveikimu, tylėjimu ir kt.

2. Valdžios aktas turėtų būti priimtas (atliktas) valstybės valdžios institucijos. Minėtoji institucija yra bet kuris viešosios teisės subjektas, taip pat privatus asmuo, atliekantis valdžios funkcijas (CK 6.271 str. 2 d.).
3. Valdžios aktas turėtų būti priimtas (atliktas) atliekant tarnybos pareigas, bet netinkamai viršijant įgaliojimus ar jais nesinaudojant.
4. Jei žalos padarymas yra nesusijęs su valdžios galių įgyvendinimu, ji bus atlyginama remiantis bendraisiais žalos atlyginimo pagrindais, o ne taikant šį specialųjį deliktą.

Regreso teisė

Valstybė arba savivaldybė, atlyginusi žalą, padarytą dėl neteisėtų valstybės ar savivaldybės darbuotojų veiksmų, įgyja regreso teisę į kaltus asmenis (CK 6.280 str., Žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų atlyginimo ir atstovavimo valstybei įstatymo 5 str.), bet tik tokio dydžio, kokio leidžia specialieji įstatymai.

16.2. Žinių įtvirtinimo klausimai

1. Ką reiškia valstybės imuniteto doktrina?
2. Kokia apimtimi ji taikoma šiuolaikinėse valstybėse?
3. Koks civilinės atsakomybės režimas numatytas už žalą, atsiradusią dėl neteisėtų valstybės valdžios institucijų veiksmų?
4. Kaip suprantamas terminas „valdžios institucija“?
5. Kokius požymius turi atitikti aktas, kad dėl jo atsiradusi žala būtų atlyginama taikant griežtos atsakomybės taisykles?
6. Kokios ypatybės būdingos neteisėtiems veiksams?
7. Kuo ypatingas priežastinis ryšys?
8. Kaip ribojama valstybės regreso teisė?
9. Kokiuose teisės aktuose numatyta regreso ribojimų?

16.3. Užduotys

1 užduotis

Ieškovas UAB „X“ kreipėsi į teismą ir nurodė, kad 2015 m. iš pardavėjo UAB „Y“ įsigijo 3 proc. baigtumo statinį Vilniaus mieste – pamatus gyvenamojo namo statybai kartu su projekto dokumentacija, teise į valstybinės žemės sklypo nuomą ir statybos leidimą. Už pirkinį UAB „X“ sumokėjo 2 mln. eurų. Prieš sudarant pirkimo–pardavimo sutartį pardavėjas UAB „Y“ iš Nacionalinės žemės tarnybos (NŽT), atstovaujančios žemės sklypo savininkui, gavo sutikimą dėl statinio pardavimo. Sudarius pirkimo–pardavimo sutartį, pirkėjas UAB „X“ kreipėsi į NŽT dėl žemės sklypo nuomos sutarties perrašymo jo vardu. Sutartis ir statybos leidimas buvo perrašyti pirkėjo vardu. Praėjus pusmečiui po pirkimo–pardavimo sutarties sudarymo, NŽT atsiuntė UAB „X“ raštą, kuriame nurodoma, kad žemės sklypo nuomos sutartis nutraukiama teisės akte ir nuomos sutartyje nurodytu pagrindu – žemės sklypas nenaudojamas pagal paskirtį.

NŽT aiškinimu, valstybinės žemės sklypai išnuomojami statiniui eksploatuoti. Šiuo atveju pamatų, kurių baigtumas tik 3 proc., neįmanoma laikyti statiniu, todėl negalima teigti, kad statinio statyba yra statinio eksploatavimas. Nutraukus žemės nuomos sutartį, NŽT kreipėsi į teismą dėl statybos leidimo panaikinimo.

Kokius gynybos būdus šioje situacijoje gali taikyti UAB „X“?

2 užduotis

Ieškovas K. kreipėsi į teismą ir nurodė esąs kelių nuomojamų butų vienos savivaldybės teritorijoje savininkas. Šioje teritorijoje galiojo taisyklės, reguliuojančios nuomos mokesčio dydį. Ieškovas įrodinėjo, kad nuo 2014 iki 2017 m. nuomos rinkoje labai trūko nuomojamų butų, ir jeigu savivaldybės institucijos būtų pakeitusios taisykles bei padidinusios maksimalų nuomos mokesčio dydį arba iš viso jas panaikinusios, jis būtų galėjęs išnuomoti butus 25 proc. brangiau. Teisme butų savininkas reikalavo priteisti iš savivaldybės negautas pajamas.

3 užduotis

Ieškovas D. kreipėsi į teismą ir nurodė, kad teismo sprendimu iš jo tėvų buvo atimtos tėvystės teisės, o jis, būdamas penkerių, išvežtas į vaikų namus, įsteigtus, išlaikomus ir kontroliuojamus savivaldybės. Vaikystėje jis buvo kilnojamas iš vienu vaikų namų į kitus, už jį būdavo atsakingas tai vienas, tai kitas inspektorius. Dėl netinkamos priežiūros ir auklėjimo jis patyrė asmenybės raidos sutrikimų ir susirgo alkoholizmu. Teisme D. reikalavo iš savivaldybės atlyginti patirtą turtinę (gydymosi išlaidų) ir neturtinę žalą.

4 užduotis

Ieškovas T. nurodė, kad aplinkos apsaugos agentūros nutarimu jis buvo nubaustas 50 Eur bauda už žvejybos taisyklių pažeidimą, be to, iš jo buvo atimtos žuvis. Administracinio teismo sprendimu nuobauda jam buvo panaikinta kaip skirta praleidus

nuobaudos skyrimo terminus. Baudos suma iš T. buvo išieškota ir jam negrąžinta. Ieškovas patyrė 60 Eur žalą dėl konfiskuotų žuvų, 800 Eur sumokėjo advokatui dėl bylinėjimosi teisme. Dokumentų parengimas ir važinėjimas į aplinkos apsaugos agentūrą bei teismą jam kainavo dar 80 eurų. Ieškovas patirtos žalos atlyginimą prašė priteisti iš Lietuvos valstybės.

16.4. Literatūra

1. Administracinių bylų teisenos įstatymas.
2. Administracinių nusižengimų kodeksas.
3. Civilinis kodeksas.
4. Lietuvos banko įstatymas, 45 straipsnis.
5. Valstybės tarnybos įstatymas.
6. Viešojo administravimo įstatymas.
7. Žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų atlyginimo ir atstovavimo valstybei ir Lietuvos Respublikos Vyriausybei įstatymas.
8. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. rugsėjo 29 d. nutarimas Nr. 1054 „Dėl valstybės ir Vyriausybės atstovo teismuose nustatymo“.
9. LRKT 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos žalos, padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlygimo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 3 dalies, 7 straipsnio (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 7 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 90-3529.
10. LRKT 2011 m. spalio 25 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 72 straipsnio atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. Taip pat žr. atskirąją nuomonę.
11. Civilinio kodekso komentaras. 6 knyga. Prievolių teisė. I dalis. Vilnius: Justitia, 2003.
12. JOČIENĖ, D. Europos žmogaus teisių konvencijos taikymas užsienio valstybių ir Lietuvos Respublikos teisėje. Vilnius: Eugrimas, 2000.
13. MIKELĖNAS, V. Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai. Vilnius: Justitia, 1995.
14. SELELIONYTĖ, S. Valstybė kaip civilinės deliktinės atsakomybės subjektas. *Jurisprudencija*, 2004, Nr. 59(51), p. 125–136.
15. SELELIONYTĖ, S. Neteisėtumas kaip valstybės deliktinės atsakomybės sąlyga. *Jurisprudencija*, 2006. Nr. 1(79), p. 102–112.

16. SELELIONYTĖ, S. Valstybės deliktinės atsakomybės raidos tendencijos. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Mykolo Romerio universitetas, 2008.
17. 1991 m. lapkričio 19 d. ESTT sprendimas sujungtoje byloje Nr. C–6/90 ir C–9–90 *Andrea Francovich and Danila Bonifaci and others v Italian Republic*.
18. 1996 m. kovo 5 d. ESTT sprendimas sujungtoje byloje Nr. C–46/93 ir C–48/93, *Brasserie du Pêcheur SA v Bundesrepublik Deutschland and The Queen v Secretary of State for Transport*.
19. FAIRGRIEVE, D.; ANDENAS, M.; BELL, J. Tort Liability of Public Authorities in Comparative Perspective. London: The British Institute of International and Comparative Law, 2002.
20. FAIRGRIEVE, D. State Liability in Tort. Oxford: Oxford University Press, 2003.

Lietuvos teismų nutartys

1. 2007 m. vasario 5 d. LApT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *UAB „Naujapilė“ v. Lietuvos Respublika*, bylos Nr. 2A-66/2007.
2. 2013 m. vasario 13 d. LApT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *S. P. v. Lietuvos valstybė, atstovaujama Sveikatos apsaugos ministerijos, ir Vilniaus miesto savivaldybės administracija*, bylos Nr. 2A-18/2013.
3. 2008 m. liepos 8 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *UAB „Karlo-linos HES“ v. Lietuvos Respublika*, bylos Nr. 3K-3-377/2008.
4. 2013 m. birželio 8 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *I. A. ir J. A. v. Lietuvos Respublika ir S. N., dalyvaujant trečiajam asmeniui VĮ Marijampolės pataiso namams*, bylos Nr. 3K-3-320/2013.
5. 2015 m. kovo 2 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *Nacionalinės žemės tarnyba prie LR žemės ūkio ministerijos v. UAB „Energio development“*, bylos Nr. 3K-3-101-469/2015.
6. 2003 m. gruodžio 15 d. LVAT teisėjų plenarinės sesijos nutartis adm. b. Nr. A⁴-689-03.
7. 2005 m. gruodžio 30 d. LVAT teisėjų kolegijos nutartis adm. b. *AB „Žemaitijos pienas“ v. Lietuvos Respublika*, Nr. A⁸-1690/2005.
8. 2010 m. lapkričio 29 d. LVAT teisėjų kolegijos nutartis adm. b. *R. S. v. LR, atstovaujama Lietuvos Respublikos Vyriausybės*, Nr. A⁸⁵⁸-1452/2010.
9. 2011 m. balandžio 7 d. LVAT teisėjų kolegijos nutartis adm. b. *R. R. ir S. T. v. Vilniaus miesto savivaldybės administracija, Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos ir kt.*, Nr. A⁸²²-50/2011 (taip pat žr. LVAT teisėjų kolegijos nutartis toje pačioje byloje: 2007 m. kovo 19 d. nutartis adm. b. Nr. A²-286/2007, 2009 m. gegužės 21 d. nutartis adm. b. Nr. A⁷⁵⁶-73/2009).

10. 2011 m. birželio 6 d. LVAT teisėjų kolegijos nutartis adm. b. UAB „Baltic Orthoservice“ v. Valstybinė ligonių kasa prie LR SAM ir Lietuvos Respublika, atstovaujama Valstybinės ligonių kasos, Nr. A756-34/2011.
11. 2011 m. liepos 14 d. LVAT teisėjų kolegijos nutartis adm. b. AB „ORLEN Lietuva“ v. Lietuvos Respublika, atstovaujama LR konkurencijos tarybos, Nr. A502-3034/2011.
12. 2011 m. gruodžio 15 d. LVAT teisėjų kolegijos nutartis adm. b. UAB „Enerilas“ v. Neringos savivaldybė ir Lietuvos Respublika, atstovaujama Klaipėdos apskrities viršininko administracijos, Nr. A⁶²-1119/2011.
13. 2012 m. sausio 30 d. LVAT teisėjų kolegijos nutartis adm. b. UAB „Dujotekana“ v. Lietuvos Respublika, atstovaujama LR energetikos ministerijos ir Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos, Nr. A¹⁴⁶-69/2012.
14. 2013 m. spalio 17 d. LVAT teisėjų kolegijos nutartis adm. b. D. K. ir E. K. v. Neringos savivaldybė, atstovaujama Neringos savivaldybės administracijos ir Neringos savivaldybės tarybos, Lietuvos valstybė, atstovaujama Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie AM, Nr. A⁵⁵²-1603/2013.
15. 2014 m. sausio 16 d. LVAT teisėjų kolegijos nutartis adm. b. UAB „Sklypas“, UAB „Statybų linija“ v. Vilniaus miesto savivaldybės taryba, Nr. A⁴⁹²-294/2014.
16. 2016 m. gruodžio 20 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. V. V. ir kt. v. P. V. ir Lietuvos valstybė, atstovaujama Policijos departamento prie LR vidaus reikalų ministerijos, bylos Nr. 3K-3-528-706/2016.

17 seminaras

*Valstybės atsakomybė už žalą,
padarytą neteisėtais teismo
veiksmais, ikiteisminiame tyrime,
administraciniame procese*

17 seminaras. Valstybės atsakomybė už žalą, padarytą neteisėtais teismo veiksmais, ikiteisminiame tyrime, administraciniame procese

17.1. Teorinės žinios

Prievolės subjektų ypatybės

Kreditorius yra bet kuris fizinis arba juridinis asmuo, patyręs žalą.

Skolininkas – valstybė.

Žala turėtų būti padaryta:

- 1) baudžiamajame ir administraciniame procese:
 - ikiteisminio tyrimo pareigūno,
 - prokuroro;
 - teisėjo ar teismo veiksmais.
- 2) civiliniame procese:
 - teisėjo;
 - kito teismo pareigūno veiksmais.

Atsakomybės rūšių ypatybės:

1. **Griežta atsakomybė:** „žalą, atsiradusią dėl ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokuroro, teisėjo ir teismo neteisėtų veiksmų baudžiamajame ir administraciniame procese dėl neteisėtų veiksmų, valstybė atlygina visiškai, nepaisant pareigūnų ir teismo kaltės“ (CK 6.272 str. 1 d.).

Atvejai:

- neteisėtas nuteisimas;
 - neteisėtas suėmimas kardamosios priemonės taikymo tvarka;
 - neteisėtas sulaikymas;
 - neteisėtas procesinės prievartos priemonių pritaikymas;
 - neteisėtas administracinės nuobaudos – arešto – skyrimas;
 - kita (remiantis LRKT 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimu).
2. **Atsakomybė esant kaltei:** „žalą, atsiradusią dėl neteisėtų teisėjo ar teismo veiksmų nagrinėjant civilinę bylą, atlygina valstybė visiškai, jeigu žala atsirado dėl teisėjo ar kito teismo pareigūno kaltės“ (CK 6.272 str. 2 d.).

Griežta atsakomybė

Civilinė atsakomybė valstybei taikoma esant tokiems bendriesiems civilinės atsakomybės pagrindams: žalai, neteisėtiems veiksams ir priežastiniam ryšiui.

Pagrindų ypatybės

Žala

Turtinė ir neturtinė žala, kaip šios rūšies civilinės atsakomybės sąlyga, neturi ypatybių. Žala įrodinėjama remiantis bendrosiomis taisyklėmis.

Neteisėti veiksmai

Ar veiksmai yra neteisėti, sprendžiama pagal tai, ar buvo pagrindas atlikti tam tikrus veiksmus, ar nustatyta tvarka jie buvo atliekami. Administracinio ar baudžiamojo persekiojimo

nerezultatyvumo faktas nereiškia, kad veiksmai administraciniame procese, ikiteisminio tyrimo metu ar teisme buvo neteisėti. Bylos nutraukimas nereabilituojančiais pagrindais, kurie nepažeigia asmens padarytų neteisėtų kaltų veiksmų (amnestijos aktas, atsakomybės taikymo senatis, kaltinamojo mirtis ir kt.), ne visada sudaro pagrindą atlyginti žalą.

Priežastinis ryšys

Turėtų būti priežastinis neteisėto atitinkamos institucijos veikimo arba neveikimo ir žalos ryšys.

Gali būti atsakyta atlyginti žalą arba sumažinamas žalos atlyginimo dydis, jeigu asmuo ikiteisminio tyrimo metu ir teisme davė sau nepalankius parodymus ar kitaip kliudė nustatyti tiesą, slapstėsi ir taip prisidėjo prie žalos atsiradimo ar jos padidėjimo.

Civilinės atsakomybės taikymas esant kaltei

Tokiu atveju civilinė atsakomybė valstybei taikoma esant visoms bendrosioms civilinės atsakomybės sąlygoms: žalai, neteisėtiems veiksams, priežastiniam ryšiui ir kaltei.

Pagrindų ypatybės

Žala

Turtinė ar neturtinė žala, kaip šios rūšies civilinės atsakomybės sąlyga, neturi ypatybių ir yra įrodinėjama remiantis bendrosiomis taisyklėmis.

Neteisėti veiksmai

Teisėjo arba teismo veiksmų, padarytų dėl skundžiamųjų teismo dokumentų (nuosprendžių, sprendimų, nutarčių, nutarimų, įsakymų ir kt.) priėmimo, neteisėtumas nustatomas instancine tvarka peržiūrint šiuos teismo ar teisėjo procesinius sprendimus. Jeigu neteisėtumas nebuvo patikrintas instancine tvarka (nėra skundimo teisės ar ja nepasinaudota), tai dėl neteisėtumo sąlygos sprendžia žalos atlyginimo klausimą nagrinėjantis teismas.

Kaltė

Valstybės kaltę sudaro teisėjo ar kito teismo pareigūno kaltė. Kaltę kaip atsakomybės pagrindą sudaro teisėjo ar kito teismo pareigūno padarytas įstatymo pažeidimas ar reikalavimų neįvykdymas, reikiamo atidumo ar rūpestingumo laipsnio neužtikrinimas. Doktrinoje teigiama, kad esant vertinamojo pobūdžio funkcijai reikalaujama kaltės forma yra didelis neatsargumas. Kitais atvejais (kai veiksmas neturi vertinamojo elemento) pakanka paprasto neatsargumo. Kaltė gali būti konstatuota baudžiamajame ar civiliniame procese, drausminės atsakomybės taikymo tvarka arba tiesiogiai iškelta civilinėje byloje dėl žalos atlyginimo ir čia nustatinėjama.

Regresas

Valstybės regresiniai reikalavimai ikiteisminio tyrimo, prokuratūros ar teismo pareigūnams, teisėjams galimi tik valstybei atlyginus žalą, šių asmenų padarytą tyčia (CK 6.272 str. 4 d.).

17.2. Žinių įtvirtinimo klausimai

1. Ar yra numatyta privaloma ikiteisminė ginčo dėl žalos, padarytos neteisėtais ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokuroro, teisėjo ar teismo veiksmais, atlyginimo nagrinėjimo tvarka?
2. Koks teisės aktas reglamentuoja ikiteisminę žalos atlyginimo tvarką?
3. Kokie yra bendrieji ikiteisminės žalos atlyginimo nagrinėjimo tvarkos požymiai?
4. Kas ir kokiais pagrindais atlygina žalą, padarytą neteisėtais veiksmais baudžiamosiose bylose?
5. Kas ir kokiais pagrindais atlygina žalą, padarytą neteisėtais veiksmais civilinėse bylose?
6. Kas ir kokiais pagrindais atlygina žalą, padarytą neteisėtais veiksmais administracinėse bylose?

7. Ar gali būti atlyginama vien tik neturtinė žala, ar pripažintina, kad jos nėra, jei neįrodoma turtinė žala (CK 6.272 str. 3 d.)?
8. Kokios yra neteisėtų veiksmų ypatybės taikant valstybei civilinę atsakomybę už žalą, padarytą teismo?
9. Kokios yra kaltės, kaip valstybės civilinės atsakomybės pagrindo, ypatybės šių deliktų atvejais?
10. Kaip vertinamas nukentėjusiojo savęs apkalbėjimo faktas taikant civilinę atsakomybę?
11. Kaip sureguliuota valstybės regresio teisė?
12. Kokiuose teisės aktuose numatyta valstybės regresio teisė ir kokios yra svarbiausios jos nuostatos?

17.3. Užduotys

1 užduotis

Ieškovas Z. prašė priteisti atlyginti 10 000 Eur turtinę žalą dėl jo neteisėto patraukimo baudžiamojon atsakomybėn, neteisėto paieškos paskelbimo ir pristatymo į Kauno miesto policijos komisariatą apklausti. Be to, jis prašė priteisti atlyginti 10 000 Eur neturinę žalą už tai, kad teisme buvo vilkinama jo civilinė byla dėl žalos atlyginimo, nes ieškinį teismui jis pateikė 2010 m. vasarį, o teismo sprendimas buvo priimtas tik 2015 m. vasarį. Z. nurodė, kad baudžiamoji byla buvo iškelta ir kaltinimas jam pareikštas nepagrįstai, neišsiaiškinus visų įvykio aplinkybių, todėl ikiteisminis tyrimas byloje buvo nutrauktas 2015 m. gruodžio 1 dieną. Į apklausą jis buvo atvedintas nepagrįstai, nes nuodarymo nesislaptė, nors negavo nė vieno kvietimo atvykti į apklausą. Dėl vykstančio tyrimo ir neigiamų duomenų apie jį paskelbimo Z. buvo padaryta neturtinės žalos, be to, ši aplinkybė turėjo įtakos jo profesinei veiklai. Jis yra teisininkas, todėl dėl vykstančio tyrimo pablogėjo jo reputacija, klientai atsisakė sudarytų sutarčių, pagal kurias buvo galima uždirbti 5 000 eurų.

2 užduotis

T. kreipėsi į teismą ir nurodė, kad 2015 m. liepos 14 d. buvo sulaikytas ir areštuotas 10 parų, kilus įtarimui dėl jo dalyvavimo nužudant verslininką. Vėliau arešto terminas buvo pratęstas dar trims mėnesiams. Tyrimo metu nebuvo surinkti visi jo kaltės įrodymai, todėl 2015 m. spalio 24 d., teisėjui atsisakius pratęsti suėmimo terminą jis buvo paleistas. T. sulaikymas buvo nepagrįstas ir neteisėtas, nes trūko jo dalyvavimo darant nusikaltimą įrodymų. Atsakovas nesutiko su ieškiniu ir nurodė, kad sulaikyti ir areštuoti ieškovą dėl įtarimo tuo metu buvo pagrindas, nes apie jo dalyvavimą darant nusikaltimą buvo pateikta duomenų – tai paliudijo nusikaltimo bendrininkai. Nors atsakovas savo kaltę neigė, tačiau painiojosi aiškindamasis aplinkybes, kurios turėjo patvirtinti jo nekaltumą.

3 užduotis

UAB „Anka“ 2012 m. Vilniaus apygardos teismo buvo pripažinta bankrutavusi. Lietuvos apeliacinis teismas 2014 m. žemesniojo teismo sprendimą panaikino. Apeliacinis teismas savo sprendime nurodė, kad Vilniaus apygardos teismas, prie bylos nepridėdamas UAB „Anka“ pateiktų įrodymų, kurie, įmonės atstovų teigimu, turėjo patvirtinti, jog, pagal Įmonių bankroto įstatymą, įmonė negali būti laikoma nemokia, priėmė neteisėtą ir nepagrįstą sprendimą. Lietuvos apeliacinis teismas šiuos įrodymus priėmė, išnagrinėjo ir nusprendė, kad UAB „Anka“ negalėjo būti pripažinta bankrutavusia. Nors apeliacinės instancijos teismas ir priėmė tokį sprendimą, UAB „Anka“ vis tiek negalėjo tęsti veiklos, nes įmonės kontrahentai prarado pasitikėjimą ja ir nepratęsė sudarytų sutarčių. Įmonė pareikalavo iš valstybės atlyginti patirtą tiesioginę ir netiesioginę žalą.

4 užduotis

AB „Limeta“ kreipėsi į teismą dėl žalos atlyginimo ir nurodė, kad 2015 m. spalio 16 d. kreipėsi į teismą dėl 15 600 Eur skolos

išieškavimo iš UAB „Skalsa“ ir prašė areštuoti skolininko turtą. Teisėjas priėmė nutartį dėl turto arešto, bet vėliau paaiškėjo, kad Turto arešto aktų registras šios nutarties negavo. Skolininkas nekilnojamąjį turtą pardavė H., bet šis 2016 m. balandį neaiškiais aplinkybėmis mirė. Ieškovo prašymas išieškoti turtą iš H. turto paveldėtojų buvo atmestas. Ieškovas prašė priteisti 15 600 Eur žalai atlyginti, taip pat ir 4 000 Eur teisinės pagalbos išlaidas, kurias patyrė mokėdamas už advokato paslaugas civilinėje byloje dėl turto išieškavimo iš H. palikimo paveldėtojų.

5 užduotis

AB „Degala“ kreipėsi į teismą dėl žalos atlyginimo. Ji nurodė, kad 2016 m. spalio 10 d. UAB „Liturta“ kreipėsi į teismą dėl AB „Degala“ išduoto statybos leidimo panaikinimo ir prašė sustabdyti degalinės statybą. Teisėjas priėmė nutartį dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo ir sustabdė statybas. Byla buvo nagrinėjama dvejus metus. Dėl sustabdytos statybos AB „Degala“ patyrė žalos, nes buvo trukdoma pradėti eksploatuoti verslo objektą. Statybą buvo numatyta baigti per vienus metus. Pareiškimas dėl statybos leidimo panaikinimo buvo atmestas, o laikinosios apsaugos priemonės panaikintos. AB „Degala“ tvirtino, kad žalą turėtų atlyginti valstybė, nes teisėjas, atidžiai išnagrinėjęs prašymą, privalėjo netaikyti laikinųjų apsaugos priemonių, nes reikalavimai dėl statybos leidimo panaikinimo buvo grindžiami tik procedūriniais pažeidimais.

17.4. Literatūra

1. Administracinių nusižengimų kodeksas.
2. Baudžiamasis kodeksas.
3. Baudžiamojo proceso kodeksas.
4. Civilinis kodeksas.
5. Civilinio proceso kodeksas.
6. Žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų atlyginimo ir atstovavimo valstybei ir Lietuvos Respublikos Vyriausybei, įstatymas.

7. Valstybės tarnybos įstatymas.
8. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. rugsėjo 29 d. nutarimas Nr. 1054 „Dėl valstybės ir Vyriausybės atstovo teismuose nustatymo“.
9. LRKT 2000 m. birželio 30 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos žalos, padarytos neteisėtai kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalies ir 4 straipsnio 1 dalies 1 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 54-1587.
10. LRKT 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos žalos, padarytos neteisėtai kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 3 dalies, 7 straipsnio (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 7 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 90-3529.
11. Civilinio kodekso komentaras. 6 knyga. Prievolių teisė. I dalis. Vilnius: Justitia, 2003.
12. JOČIENĖ, D. Europos žmogaus teisių konvencijos taikymas užsienio valstybių ir Lietuvos Respublikos teisėje. Vilnius: Eugrimas, 2000.
13. MIKELĖNAS, V. Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai. Vilnius: Justitia, 1995.
14. SELELIONYTĖ, S. Neteisėtumas kaip valstybės deliktinės atsakomybės sąlyga. *Jurisprudencija*, 2006, Nr. 1(79), p. 102–112.
15. SELELIONYTĖ, S. Valstybės deliktinės atsakomybės raidos tendencijos. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Mykolo Romerio universitetas, 2008.

Lietuvos teismų nutartys

1. 2007 m. vasario 6 d. LAT CBS išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis c. b. A. N. v. *Lietuvos valstybė, atstovaujama Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros ir Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos*, bylos Nr. 3K-7-7/2007.
2. 2011 m. gruodžio 2 d. LAT CBS išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis c. b. S. R. v. *Lietuvos Respublika, atstovaujama Generalinės prokuratūros, Teisingumo ministerijos, Specialiųjų tyrimų tarnybos*, bylos Nr. 3K-7-375/2011.
3. 2014 m. birželio 30 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *UAB „Deichmann avalynė“ v. Lietuvos Respublika, atstovaujama Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos*, bylos Nr. 3K-3-354/2014.
4. 2016 m. kovo 2 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *V. Š. v. Lietuvos Respublika, atstovaujama Teisingumo ministerijos, ir B. Z.*, bylos Nr. 3K-3-132-695/2016.

18 seminaras

Ikisutartinės atsakomybės ypatumai

18 seminaras. Ikisutartinės atsakomybės ypatumai

18.1. Teorinės žinios

Tai yra turtinė prievolė, kuri atsiranda dėl to, kad šalis pažeidžia pareigą sąžiningai elgtis esant ikisutartiniams santykiams, kai viena šalis turi teisę reikalauti žalos atlyginimo, o kita – privalo atlyginti dėl nesąžiningo elgesio padarytą žalą.

Taikoma *Culpa in contrahendo* doktrina (1861 m. šią teoriją suformulavo R. Iheringas). Doktrinos esmė – šalių pareiga elgtis sąžiningai atsiranda nuo ikisutartinių santykių pradžios. Bet koks kaltas šalies veiksmas ikisutartiniuose santykiuose yra pagrindas taikyti civilinę atsakomybę.

Lietuvoje laikomasi pozicijos, kad ikisutartinė atsakomybė yra *sui generis*, t. y. atskira atsakomybės rūšis, kuriai be išlygų negali būti taikomos nei deliktinės, nei sutartinės atsakomybės taisyklės. Ikisutartinė atsakomybė negali būti laikoma sutartine, nes neginamas pozityvus (lūkesčio) interesas. Kita vertus, ji negali būti laikoma išimtinai deliktine, nes deliktinei atsakomybei nebūdingos tokios atsakomybės formos kaip netesybų (baudos, delspinigių) mokėjimas.

Ikisutartinės civilinės atsakomybės pagrindai:

- 1) žala;

- 2) neteisėti veiksmai – teisinės pareigos pažeidimas, t. y. reikalavimo elgtis sąžiningai ikisutartiniuose santykiuose nesilaikymas;
- 3) neteisėtų veiksmų ir žalos priežastinis ryšys;
- 4) kaltė.

Neteisėtų veiksmų ypatybės taikant civilinę atsakomybę ikisutartiniuose santykiuose. Neteisėti veiksmai – tai teisinės pareigos elgtis sąžiningai ikisutartiniuose santykiuose pažeidimas. Teisinė pareiga ikisutartiniuose santykiuose yra apibrėžta CK 6.163 straipsnyje:

- 1) 1 dalis: „šalis privalo elgtis sąžiningai ir esant ikisutartiniams santykiams“;
- 2) 3 dalis: „šalis, kuri pradeda derybas dėl sutarties sudarymo ir derasi nesąžiningai, privalo atlyginti kitai šaliai padarytus nuostolius. Laikoma, kad derybos pradedamos ar deramasi nesąžiningai, kai derybų šalis neturi tikslo sudaryti sutartį, taip pat atlieka kitus sąžiningumo kriterijų neatitinkančius veiksmus“.

Sąžiningumo ikisutartiniuose santykiuose pareigos pažeidimo būdai gali būti tokie:

- derybų pradėjimas neturint rimtų ketinimų sudaryti sutartį;
- atsisakymas atnaujinti ar pratęsti sutartį, kai kita šalis turėjo pakankamą pagrindą tikėti duotu pažadu ją tęsti;
- derybų nutraukimas nesant pakankamo pagrindo, kai kita šalis turėjo pakankamą pagrindą manyti, kad sutartis bus sudaryta;
- derybų vilkinimas;
- preliminarinių susitarimų nevykdymas ar nepagrįstas ginčijimas;
- neteisėtų priemonių (prievartos, grasinimų, ekonominio spaudimo, nesąžiningos konkurencijos) taikymas per derybas;

- informacijos nepateikimas (nutylėjimas);
- tikrovės neatitinkančios (melagingos, iškreiptos, klaidinančios) informacijos teikimas;
- partnerio neinformavimas apie derėjimąsi su keliais asmenimis iš karto;
- derybų metu gautos konfidencialios informacijos atskleidimas.

Derybų etapai ir pažeidimų juos atliekant reikšmė:

1. Pirminis – informacinis:

- apsiikeitimas siūlymais, paprastai nesukuriant tarpusavio teisių ir pareigų (sudaromi informaciniai, procedūriniai dokumentai).

2. Vidurinis – patvirtinimo:

- gali būti susitariama dėl sutarties sudarymo sukuriant tarpusavio teisių ir pareigų (sudaromi garantiniai dokumentai, ketinimų protokolai).

3. Baigiamasis etapas:

- esminių sutarties sąlygų suderinimas. Gali būti sudaromi preliminarūs dokumentai (preliminarijos sutartys), atsiranda tarpusavio teisių ir pareigų. Nepagrįstas atsisakymas sudaryti sutartį sukelia neigiamų teisinių padarinių.

Žalos ikisutartinėje atsakomybėje ypatybės. Lietuvoje laikomasi požiūrio, kad taikant ikisutartinę atsakomybę ginamas pasitikėjimo interesas, ir gali būti atlyginamos:

- 1) patirtos išlaidos, t. y. derybų išlaidos (pavyzdžiui, kelionės išlaidos, advokato honoraras, dokumentų parengimo išlaidos ir pan.);
- 2) dėl netektos galimybės sudaryti kitą sutartį su trečiuoju asmeniu prarasta nauda;
- 3) dėl nesąžiningos ikisutartinių santykių šalies neteisėto elgesio gauta nauda, jeigu ji atitinka nukentėjusiojo prarastąją naudą.

18.2. Žinių įtvirtinimo klausimai

1. Kas yra ikisutartinė civilinė atsakomybė?
2. Nuo kada atsiranda ikisutartinė civilinė atsakomybė?
3. Kokios yra šalių pareigos derybų metu?
4. Kokie yra ikisutartinės civilinės atsakomybės pagrindai?
5. Kokie gali būti neteisėti veiksmai ikisutartinėje atsakomybėje?
6. Kaip suprantama žala ikisutartinėje atsakomybėje?

18.3. Užduotys

1 užduotis

Ieškovas kreipėsi su ieškiniu į teismą ir nurodė, kas jis su šeima atvyko gyventi į namą Tauragėje, kurio 1/2 dalies savininkė buvo E. Jis ir žmona įsipareigojo rūpintis vieniša senyvo amžiaus E., o ši pažadėjo jiems parduoti jai priklausančią namo dalį. Raštu buvo sudaryta sutartis, pagal kurią E. įsipareigojo parduoti ieškovui namą už 10 000 Eur iki numatyto termino, o pastarasis sumokėjo E. 5 000 eurų. Gavusi pinigus, E. savo name priregistravo visą ieškovo šeimą. Prieš sueinant sutarties sudarymo terminui, E. pradėjo vilkinti pardavimo procesą ir pareikalavo išsikelti. Vėliau santyčiai susitvarkė, ieškovo šeima ir toliau gyveno name, dėl kurio kilo ginčas, o atsakovė pažadėjo parduoti namo dalį, tačiau pirkimo–pardavimo sutartis numatytu terminu sudaryta nebuvo, nes pablogėjo E. sveikata ir ji mirė. Jos turimą paveldėję atsakovai žadėjo įvykdyti E. įsipareigojimą, tačiau gavę paveldėjimo teisės liudijimus atsisakė parduoti namą pagal sudarytos sutarties sąlygas ir padidino namo pardavimo kainą iki 20 000 eurų. Ieškovas, manydamas, jog atsakovai nepagrįstai atsisakė vykdyti palikėjos įsipareigojimus, prašė teismo įpareigoti atsakovus sudaryti su juo 1/2 dalies namo pirkimo–pardavimo

sutartį ir parduoti namą už jo ir E. pasirašytoje sutartyje numatytą kainą.

Kaip vertinate ieškovo ir E. sudarytą sutartį? Ar ieškovo pareikštas reikalavimas teisiškai yra teisingas?

2 užduotis

AB „Aušra“ sudarė sutartį su UAB „Žara“, kuria susitarė atei tyje parduoti du iš septynių pastatų, esančių 3 ha žemės sklype. Sutartyje šalys numatė, kad pirkimo–pardavimo sutartis bus sudaryta po trijų mėnesių, jai pasirašyti reikalingus dokumentus parengs pardavėjas AB „Aušra“. Prie pastatų numatyta perduoti naudotis 0,6 ha žemės sklypą. Iki sutarties sudarymo momento pardavėjas įsipareigojo pagal šalių pasirašytą schemą parengti detalų sklypo planą. Po trijų mėnesių jis pranešė, kad nespėjo parengti dokumentų, ir reikia dar vieno mėnesio. Pirkėjas neprieštaravo. Dar po mėnesio svarstant pirkimo–pardavimo sutarties pasirašymo galimybes paaiškėjo, kad patvirtintas detalusis 0,45 ha sklypo planas, o pardavėjas pareiškė, kad naujam detaliam planui parengti papildomai prireiks laiko ir lėšų, todėl atsisako tolesnių derybų ir objektų iš viso neparduoda. Pirkėjas pateikė ieškinį priteisti žalos atlyginimą – 3 000 Eur dėl kreditavimo sutarties sudarymo ir 6 000 Eur advokato išlaidų derybų metu. Pardavėjas atskirto, kad derybos nutrūko pirkėjui atsisakius pirkti pastatus, žala atsirado dėl per didelio pirkėjo skubėjimo, nes jis dar derybų metu rizikingai sudarė kredito sutartį. Nutraukus derybas, žala neatlyginama.

Ar kyla atsakomybė šiuo atveju? Jei taip, kokios rūšies?

3 užduotis

Vilnietis R. Pervalkoje pradėtame statyti daugiabučių kvartale „Smėlis“ rezervavo naujai statomą 37,5 kv. m butą. R. su projektą plėtojančia UAB „Aukso smėlis“ sudarė preliminarią pirkimo sutartį, kurioje suderėjo 42 000 Eur buto kainą, ir sumokėjo 3 000 Eur avansą. Po metų statytojai informavo, kad

butas pabrango 20 proc. – daugiau kaip 8 000 Eur. Statybos darbus, kurie turėjo būti baigti 2016 m. sausį, buvo vėluojama atlikti. Paskui UAB „Aukso smėlis“ dėlės sudaryti pirkimo–pardavimo sutartį, galiausiai 2016 m. liepą informavo, kad butas bus parduodamas už 50 000 eurų. Preliminarioje sutartyje buvo numatyta, kad šaliai, be pagrindo atsiskaiusiai sudaryti pagrindinę sutartį, yra taikoma avanso dydžio bauda, o už vėlavimą – 0,5 proc. delspinigiai.

4 užduotis

UAB „K“ nurodė, kad derėjosi su pardavėju S. dėl žemės sklypo pardavimo. Buvo sutarta atlikti tikslius sklypo matavimus, nes tai padėtų išvengti ginčų su kaimynais. S. pažadėjo tai padaryti. Po pusmečio UAB „K“ paprašė iš sklypo pašalinti stambius riedulius, kurie gali trukdyti ūkio veiklai. S. tai padarė. Atėjus rudeniiui, S. leido užsėti sklypą ir paaiškino, kad šį parduos, bet norėtų gauti visą sumą iš karto. UAB „K“ rūpinosi banko paskola, sudarė konsultacijų sutartį, bendrovei buvo patvirtintas kreditas, bet susisiekus su S. paaiškėjo, kad jis turi kitą sklypo pirkėją, ir UAB „K“ leidžia sklypu naudotis tik iki šio derliaus nuėmimo. Be to, paaiškėjo, kad kadastriniai žemės sklypo matavimai nebuvo atlikti. UAB „K“ kreipėsi į teismą dėl nuostolių priteisimo, nes rūpindamasi kreditu, naudodamasi teisininkų ir verslo konsultantų paslaugomis bei dėl kredito palūkanų patyrė apie 2 000 Eur išlaidų. S. atsikirto, kad jis nebuvo užtikrinęs, jog sklypą UAB „K“ tikrai parduos, ir negalėjo to daryti, nes tuo pat metu derėjosi ir su kitu galimu pirkėju.

18.4. Literatūra

1. Civilinio kodekso komentaras. 6 knyga. Prievolių teisė (I). Vilnius: Justitia, 2003.
2. MIKELĖNAS, V. Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai. Vilnius, Justitia, 1995.

3. AMBRASIENĖ, D.; CIRTAUTIENĖ, S. Ikisutartinės atsakomybės kvalifikavimo problema: sutartinė, deliktinė ar *sui generis*? *Jurisprudencija*, 2008, Nr. 10(112), p. 52–63.
4. AMBRASIENĖ, D.; KRYŽIUTĖ, I. Atsakomybės už preliminarosios sutarties nevykdymą problemos. *Jurisprudencija*, 2012, Nr. 19(2), p. 561–583.
5. KIRŠIENĖ, J.; LEONOVA, N. Qualification of pre-contractual liability and the value of lost opportunity as a form of losses. *Jurisprudencija*, 2009, Nr. 1(115), p. 221–246.
6. Civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262.
7. Civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 36-1340.
8. UNIDROIT principai, 2010 m. redakcija, ir jų komentaras.

Lietuvos teismų nutartys ir nutarimai

1. 2005 m. sausio 19 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *UAB „Vingio kino teatras“ v. UAB „Eika“*, bylos Nr. 3K-3-38/2005.
2. 2006 m. lapkričio 6 d. LAT CBS plenarinės sesijos nutarimas c. b. *V. Š. v. A. N. ir A. N.*, bylos Nr. 3K-P-382/2006.
3. 2008 m. spalio 6 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *A. J. IĮ v. UAB „Laiivyno inžinerijos centras“*, bylos Nr. 3K-3-455/2008.
4. 2008 m. spalio 22 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *V. Š. v. A. N. ir A. N.*, bylos Nr. 3K-3-483/2008.
5. 2008 m. gruodžio 23 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *A. K. v. UAB „Alsva“*, bylos Nr. 3K-3-608/2008.
6. 2009 m. balandžio 3 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *A. S. v. UAB „Pajūrio viešbučiai“*, bylos Nr. 3K-3-126/2009.
7. 2013 m. birželio 27 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *Ž. K. v. J. P.*, bylos Nr. 3K-3-375/2013.
8. 2015 m. lapkričio 20 d., LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *E. J. v. ŽŪB „Nemunas“*, bylos Nr. 3K-3-599-378/2015.
9. 2016 m. balandžio 12 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *UAB „Merko statyba“ v. UAB „Ekoatliekos“*, bylos Nr. e3K-3-217-690/2016.
10. 2014 m. sausio 10 d. LApT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. *O. Z. v. E. K. ir D. J.*, bylos Nr. 2A-87/2014.

19 seminaras

*Kitos žalos kompensavimo sistemos.
Jų santykis su civiline atsakomybe*

19 seminaras. Kitos žalos kompensavimo sistemos. Jų santykis su civiline atsakomybe

19.1. Teorinės žinios

Žalos kompensavimo sistemos:

1. Civilinė atsakomybė.
2. Socialinis draudimas.
3. Įvairios draudimo rūšys (turto draudimas, gyvybės draudimas, civilinės atsakomybės draudimas ir kt.).
4. Teisėtais veiksmais padarytos žalos kompensavimas.
5. Mokesčių lengvatos žalą patyrusiems asmenims.
6. Valstybės pagalba, įskaitant nereikšmingą (*de minimis*) pagalbą.

Kitų žalos kompensavimo sistemų santykis su civiline atsakomybe – tik civilinės atsakomybės taikymas daro tiesioginę turtinę įtaką žalą padariusiam asmeniui. Kompensacinės sistemos atlieka tik vieną funkciją – nukentėjusiajam atlygina žalą.

Civilinės atsakomybės draudimas

Tai yra asmens turtnių interesų, atsirandančių iš galimos civilinės atsakomybės už nukentėjusiam trečiajam asmeniui ir

(ar) jo turtui padarytą žalą, draudimas, kai draudiko mokamos draudimo išmokos dydis priklauso nuo nuostolių, kuriuos apdraustasis privalo atlyginti nukentėjusiam trečiajam asmeniui už padarytą žalą, dydžio, bet neviršija draudimo sumos, jeigu ji nustatoma draudimo sutartyje.

Civilinės atsakomybės draudimo atveju galioja kompensacijos principas, nes draudimo išmoka negali būti didesnė nei nukentėjusiojo asmens patirta žala.

Civilinės atsakomybės draudimo tikslai:

- 1) kreditoriaus apsauga – efektyviai atlyginti žalą;
- 2) skolininko apsauga – gynimasis nuo nuostolių sumokėjimo.

Civilinės atsakomybės draudimo santykių dalyviai:

- 1) draudikas;
- 2) draudėjas;
- 3) apdraustasis asmuo;
- 4) nukentėjusysis asmuo.

Civilinės atsakomybės draudimo atvejai Lietuvos teisėje:

1. Advokato civilinės atsakomybės draudimas (Advokatūros įstatymas).
2. Notaro civilinės atsakomybės draudimas (Notariato įstatymas).
3. Audito įmonių civilinės atsakomybės draudimas (Audito įstatymas).
4. Sveikatos priežiūros įstaigos civilinės atsakomybės draudimas (Pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymas).
5. Projektuotojo, rangovo civilinės atsakomybės draudimas (Statybos įstatymas).
6. Turto vertinimo įmonės civilinės atsakomybės draudimas (Turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymas).
7. Antstolio civilinės atsakomybės draudimas (Antstolių įstatymas).

Draudimo įstatyme įtvirtinta tiesioginio reikalavimo teisė: nukentėjęs trečiasis asmuo turi teisę tiesiogiai reikalauti, kad draudikas, apdraudęs atsakingo už žalą asmens civilinę atsakomybę, išmokėtų draudimo išmoką (111 str.).

Į klausimą, ar nukentėjęs turi teisę rinktis, iš kurio asmens – atsakingo už žalą ar jo civilinę atsakomybę apdraudusio draudiko – reikalauti žalos atlyginimo, galima atsakyti, kad teismų praktika šiuo požiūriu kito. Šiuo metu nusistovėjo taisyklė, kad draudikas prisiima pareigą atlyginti draudėjo padarytą žalą (neviršijant draudimo sumos) trečiajam asmeniui tuo atveju, kai yra draudžiamasis įvykis, todėl draudimo išmoka priteisiama tik iš draudiko. Jeigu draudimo išmokos nepakanka žalai visiškai atlyginti, draudimo išmokos ir faktinės žalos dydžio skirtumą atlygina už žalos padarymą atsakingas asmuo (CK 6.254 str.).

Nukentėjusiojo ir žalą padariusio asmens civilinės atsakomybės draudiko santykis yra ne deliktinis, o draudimo teisinis santykis, todėl šiam santykiui taikomas CK 1.125 straipsnio 7 dalyje numatytas vienu metų ieškinio senaties terminas.

CK 6.1015 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad civilinės atsakomybės draudimo atveju subrogacija netaikoma. Ši taisyklė taikoma, kai draudėjas ir už žalą atsakingas asmuo yra tas pats arba yra apdrausta netiesioginė civilinė atsakomybė. Jei civilinės atsakomybės draudėjas ir atsakingas už žalą asmuo yra skirtingi ir draudėjas yra apdraudęs tik savo, bet nėra apdraudęs už žalą atsakingo asmens civilinės atsakomybės, draudikas, išmokėjęs draudimo išmoką, įgyja reikalavimo teisę į žalą padariusį asmenį, o jei šis yra apdraudęs savo civilinę atsakomybę (savo interesą) – į to asmens draudiką.

Civilinė atsakomybė ir socialinis draudimas

Esminė problema kyla dėl „Sodros“ regresinio (subrogacinio) reikalavimo teisės.

CK 6.290 straipsnio 3 dalyje numatyta: draudimo išmokas išmokėjusios socialinio draudimo įstaigos įgyja regreso teisę į žalą padariusį asmenį, išskyrus atvejus, kai draudimo įmokas už

nukentėjusį asmenį mokėjo žalą padaręs asmuo. LAT praktikoje ši nuostata aiškinama kaip subrogacinio reikalavimo pateikimas, kai kreditorius įstatymo pagrindu perima pradinio kreditoriaus (nukentėjusiojo) teises bei pareigas.

LR KT 2012 m. balandžio 18 d. nutarime nurodyta, kad, pagal CK 6.290 straipsnio 1 dalyje nustatytą teisinį reguliavimą, aiškinamą atsižvelgiant į kitų CK normų ir kitų įstatymų nuostatas, socialinio draudimo išmokos, mokamos sveikatos sužalojimo ar gyvybės atėmimo atvejais, yra įskaitomos į turtinės žalos, kurią dėl sveikatos sužalojimo ar gyvybės atėmimo patyrė nukentėjęs asmuo ar jo šeimos nariai, dydį, o atsakingas asmuo – žalą padaręs ar įstatymų numatytais atvejais dėl kito asmens veiksmų atsiradusią žalą privalantis atlyginti asmuo – nukentėjusiam asmeniui ar jo šeimos nariams turi atlyginti tą turtinės žalos, padarytos dėl sveikatos sužalojimo ar gyvybės atėmimo, dalį, kuri viršija nukentėjusiam asmeniui ar jo šeimos nariams išmokėtų socialinio draudimo išmokų dydį. Pagal CK 6.290 straipsnio 3 dalyje nustatytą teisinį reguliavimą, draudimo išmokas išmokėjusios socialinio draudimo įstaigos įgyja reikalavimo teisę į žalą padariusį asmenį dėl tokio dydžio socialinio draudimo išmokos ar jos dalies, kiek ja atlyginama dėl sveikatos sužalojimo ar gyvybės atėmimo nukentėjusiam asmeniui ar jo šeimos nariams padaryta turtinė žala, t. y. tais atvejais, kai draudimo išmoka yra lygi nukentėjusiam asmeniui padarytos turtinės žalos dydžiui arba už jį mažesnė, socialinio draudimo įstaiga turi reikalavimo teisę į žalą padariusį asmenį dėl visos draudimo išmokos, o tuo atveju, kai draudimo išmoka yra didesnė už nukentėjusiam asmeniui padarytos turtinės žalos dydį, socialinio draudimo įstaiga turi reikalavimo teisę į žalą padariusį asmenį dėl socialinio draudimo išmokos dalies, kuria atlyginama nukentėjusiam asmeniui ar jo šeimos nariams padaryta turtinė žala.

Teisėtais veiksmais padarytos žalos atlyginimas

Tai yra bendrosios taisyklės išimtis, todėl ją galima nustatyti tik įstatymais (CK 6.246 str. 3 d.).

Atlyginant teisėtais veiksmais padarytą žalą turėtų būti atsižvelgiama į šiuos kriterijus:

1. Pažeisto objekto pobūdis.
2. Žalos dydis ir jos padarymo aplinkybės.
3. Teisėtos veiklos tikslas.
4. Teisėtos veiklos ir žalos santykis.
5. Nukentėjusiojo elgesys.

Teisėtais veiksmais padarytos žalos kompensavimo atvejai:

1. Nuosavybės nusavinimas (Konstitucijos 23 str., Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 1 str., CK 4.100 str.).
2. Žemės sklypo paėmimas visuomenės poreikiams (CK 4.101 str., 4.102 str., Žemės įstatymas).
3. Žala dėl žemės servituto nustatymo (Žemės įstatymas).
4. Investavimo objekto atlygintinas paėmimas visuomenės poreikiams (Investicijų įstatymas).
5. Žala, padaryta laikinai pasinaudojus daiktu visuomenės poreikiams prieš savininko valią (CK 4.94 str.).

19.2. Žinių įtvirtinimo klausimai

1. Kokie yra svarbiausi veiksniai, darantys įtaką kuriant naujas žalos kompensavimo sistemas?
2. Kas yra civilinės atsakomybės draudimo objektas?
3. Koks yra civilinės atsakomybės ir kitų žalos atlyginimo sistemų santykis?
4. Ar civilinės atsakomybės taikymą reglamentuojančios sąlygos taikomos ta pačia apimtimi, kai sprendžiamas klausimas

- dėl draudimo išmokos išmokėjimo esant civilinės atsakomybės draudimui?
5. Kokias žinote civilinės atsakomybės draudimo kilmės teorijas?
 6. Kas yra privalomas civilinės atsakomybės draudimas? Kokias jo rūšis žinote?
 7. Ar esant civilinės atsakomybės draudimui atlyginama visa padaryta žala?
 8. Ar nukentėjęs asmuo turi tiesioginio reikalavimo teisę į kaltininko civilinės atsakomybės draudiką? Jei taip, ar nukentėjusiajam draudikas atsako kartu su žalą padariusiu draudėju?
 9. Ar atsiranda subrogacija civilinės atsakomybės draudimo atveju?
 10. Ar „Sodros“ mokamos išmokos atlygina turtinę, ar neturtinę žalą?
 11. Koks yra civilinės atsakomybės ir socialinio draudimo kaip kitos žalos kompensavimo sistemos santykis?
 12. Kokia apimtimi „Sodra“ gali įgyvendinti subrogacinį reikalavimą, pareikštą žalą padariusiam asmeniui?
 13. Kas įrodinėja žalos dydį, kai „Sodra“ subrogacijos pagrindu pareiškia reikalavimą žalą padariusiam asmeniui?
 14. Kokius žinote teisėta veika padarytos žalos atlyginimo atvejus?
 15. Į kokius kriterijus atsižvelgiama nustatant žalos atlyginimą dėl teisėtais pripažįstamų veiksmų?

19.3. Užduotys

1 užduotis

Eismo įvykio metu žuvo asmuo, kurio mėnesio pajamos buvo 100 eurų. Pagal Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių

ligų socialinio draudimo įstatymą, artimiesiems (sutuoktinei ir trimis vaikams) „Sodra“ išmokėjo vienkartinę draudimo išmoką ir toliau mokėjo periodines draudimo išmokas vaikams. Pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymą, artimiesiems dar buvo mokamos našlių (sutuoktinei) ir našlaičių (vaikams) pensijos.

Kokia apimtimi šiuo atveju kyla subrogacinio reikalavimo teisė? Ar nustatant subrogacinio reikalavimo dydį turėtų būti vertinamas realus artimųjų asmenų pajamų netekimas? Kokiomis įrodinėjimo priemonėmis šioje situacijoje galėtų būti įrodinėjama reali žala? Kam tenka realios žalos įrodinėjimo našta? Kokią įtaką subrogacinio reikalavimo apimčiai turėtų faktas, kad žalą padaręs asmuo iki socialinio draudimo išmokų išmokėjimo ar po jo atlygino dalį žalos?

2 užduotis

Policijos departamentas kreipėsi į teismą, prašydamas priteisti iš atsakovo T. 5 000 eurų. Juos departamentas išmokėjo policininkui M. kaip kompensaciją už tarnybos metu patirtą sužalojimą, nes neblaivus T., suduodamas lenta policininkui M., jį sužalojo. Nuo smūgio lūžo delnakaulis. Atsakovas atkirto, kad policininkui išmokėta kompensacija yra labai didelė. Jeigu analogiška žala būtų buvusi padaryta paprastam nukentėjusiajam, priteista kompensacija būtų gerokai mažesnė.

3 užduotis

Darbuotojas B. 2016 m. buvo sužalotas darbe AB „Tinklai“ nelaimingo atsitikimo metu. Jis neteko 20 proc. darbingumo. „Sodra“ išmokėjo kompensaciją. Nukentėjusysis pateikė teismui ieškinį dėl neturtinės žalos priteisimo ir atsakovais nurodė „Sodra“, AB „Tinklai“ ir AB „Tinklai“ vadovą K. „Sodra“ pateikė ieškinį dėl K. išmokėtos kompensacijos išieškojimo, nes K. buvo pripažintas kaltu ir nuteistas už darbo saugos reikalavimų nesilaikymą, dėl kurio darbuotojas B. patyrė nelaimingą atsitikimą.

19.4. Literatūra

1. MIKELĖNAS, V. Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai. Vilnius: Justitia, 1995.
2. KONTAUTAS, T. Draudimo sutarčių teisė. Vilnius: Humanitas, 2007, p. 186–217.
3. KONTAUTAS, T. Civilinės atsakomybės draudimas: nukentėjusiojo asmens teisė į draudimo išmoką. Teisė, 2003, Nr. 49, p. 66–73.
4. PETRAUSKAITE, D. Deliktinė atsakomybė ir socialinis draudimas: žalos kompensavimo sistemų santykis. SAGATYS, G. (mok. red.) Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų, Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013.
5. Konstitucija.
6. Civilinis kodeksas.
7. Advokatūros įstatymas.
8. Antstolių įstatymas.
9. Audito įstatymas.
10. Draudimo įstatymas.
11. Investicijų įstatymas.
12. Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymas.
13. Notariato įstatymas.
14. Pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymas.
15. Smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymas.
16. Statybos įstatymas.
17. Transporto priemonių savininkų ir valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymas.
18. Turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymas.
19. Žemės įstatymas.
20. 2004 m. balandžio 29 d. Europos Tarybos direktyva 2004/80/EB dėl kompensacijos nusikaltimų aukoms.
21. LRKT 2012 m. balandžio 18 d. nutarimas „Dėl teisės aktų, susijusių su socialinio draudimo bei kitų išmokų įskaitymu į žalą ir atgręžtinio reikalavimo teisę“.

Lietuvos teismų nutartys

1. 2004 m. lapkričio 16 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. AB „Lietuvos draudimas“ v. UAB „Senovė“ ir kt., bylos Nr. 3K-7-466/2004.

2. 2005 m. spalio 24 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. AB „Lietuvos draudimas“ v. UAB „ERGO Lietuva“ ir UAB „Ritranspeda“, bylos Nr. 3K-3-503/2005.
3. 2008 m. lapkričio 17 d. LAT CBS išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis c. b. Vilniaus m. VPK ir Policijos departamentas prie VRM v. P. S., bylos Nr. 3K-7-496/2008.
4. 2012 m. liepos 13 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. AB „Lietuvos draudimas“ v. N. V., bylos Nr. 3K-3-377/2012.
5. 2012 m. spalio 23 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. VSDFV Vilniaus sk. v. UADB „Seesam Lietuva“, bylos Nr. 3K-7-368/2012.
6. 2013 m. vasario 20 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. PVC EXPERT OU v. UAB „Rivatra“, UADB „PZU Lietuva“, bylos Nr. 3K-3-34/2013.
7. 2014 m. sausio 10 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. VSDFV Klaipėdos skyrius v. UADB „PZU Lietuva“, bylos Nr. 3K-3-130/2014.
8. 2014 m. birželio 27 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. VSDFV Vilniaus skyrius v. UADB „Ergo Lietuva“, bylos Nr. 3K-3-338/2014.
9. 2014 m. gruodžio 12 d. LAT CBS teisėjų kolegijos nutartis c. b. VSDFV Alytaus skyrius v. „If P&C Insurance AS“, bylos Nr. 3K-3-552/2014.

Simona Drukteinienė

Algis Norkūnas

CIVILINĖ ATSAKOMYBĖ

Praktikumai

Mokymo priemonė

Išleido VĮ Registrų centras

Redagavo Jūratė Juknevičiūtė, maketavo Janina Kaminskaitė

Viršelio dailininkė Jūratė Juozėnienė

Parengė leidybai Algis Švedas

SL 1613. 2017-09-01. 12,75 sąlyginio spaudos lanko

Tiražas 500 egz. Užsakymas Nr.

VĮ Registrų centro Teisinės informacijos departamentas

Tilto g. 17, 01101 Vilnius

tel./faksas 8 5 261 2806

www.teisineliteratura.lt, leidyba@teisineliteratura.lt

Spausdino STANDARTŲ SPAUSTUVĖ

S. Dariaus ir S. Girėno g. 39, 02189 Vilnius

Kaina sutartinė



9789955302537